

HERKE CSONGOR

AZ OSZTRÁK ÉS A SPANYOL BÜNTETŐELJÁRÁS
ALAPINTÉZMÉNYEI

Egyetemi jegyzet

PTE ÁJK, Pécs 2016

Herke Csongor

Az osztrák és a spanyol büntetőeljárás alapintézményei

© Herke Csongor, 2016

herke@herke.hu

ISBN:

978-963-429-095-7

Szerkesztette:

Hengl Melinda

A mű szerzői jogilag védett. Minden jog, így különösen a sokszorosítás, terjesztés és fordítás joga fenntartva. A mű a szerző írásbeli előzetes hozzájárulása nélkül részeiben sem reprodukálható, elektronikus rendszerek felhasználásával nem dolgozható fel, azokban nem tárolható, azokkal nem sokszorosítható és nem terjeszthető.

A mű 6 szerzői ív terjedelmű.

I. ALAPVETŐ RENDELKEZÉSEK

1.1. Jogforrások

1.1.1. Az osztrák büntető eljárásjog forrásai

Az osztrák büntető eljárásjog alapvető forrása az 1873-as büntető perrendtartás (Strafprozessordnung, a továbbiakban StPO). Az StPO az elmúlt közel másfél évszázad alatt számos változtatást élt meg, sőt háromszor (1945-ben, 1960-ban és legutóbb 1975-ben, ld. 1975. december 9-i, 631. sz. Bundesgesetzblatt) teljes, egységes szövegű átalakítást élt meg. Emellett jelentős novelláris változtatást jelent a 2006. január 1-én hatályba lépett módosítás (Bundesgesetzblatt I. 119/2005), amely az áldozatvédelem terén számos előremutató szabályt vezetett be. 2008-ban lépett hatályba a nyomozást nagyban átalakító 19/2004-es törvény, amely felszámolta az inkvizíciós eljárás utolsó maradványait, miszerint a rendőri nyomozást korábban alig szabályozta az StPO. Azóta a nyomozást az ügyészség felügyelete mellett a bűnügyi rendőrség és az ügyészség közösen végzi.

Az StPO 5 Részből és azon belül 26 Fejezetből áll:

1. Az első Rész (1-90. §) öt fejezete az általános rendelkezések mellett szabályozza az alapelveket, valamint a hatóságok és a résztvevők jogállását.
2. A második Rész (91-189. §) a nyomozásról szóló négy fejezetből áll. Ez nemcsak a nyomozás általános szabályait, a bűnügyi rendőrség és az államügyészség jogállását tartalmazza, hanem itt szól a törvény a bizonyításról és a legfontosabb kényszerintézkedésekről is.

3. A harmadik Rész (190-209. §) csak két fejezetből áll, és a nyomozás befejezését, valamint a diverziós eljárást szabályozza.
4. A negyedik Rész (210-296a. §) a közbenső eljárás (vádemelés, tárgyalás előkészítése) mellett a bírósági szakról szól (összesen három fejezetben).
5. Végül a terjedelemben leghosszabb (297-513. §) ötödik Rész, a különeljárások címet viseli. A 12 fejezet egy része a mi fogalmaink szerint a rendes eljáráshoz tartozik (így itt találjuk pl.: a tartományi bíróság elsőfokú hatáskörébe tartozó eljárások teljes menetét, a perújítást, a magánvádas eljárást, a távollévő terhelttel szembeni eljárást és a katonai büntetőeljárást, de külön fejezetben szabályozza az StPO pl. a bűnügyi költség viselését is).

Természetesen – ahogyan más államban is – az alapvető szabályokat tartalmazó büntető eljárásjogi törvény mellett számos jogforrást lehet kiemelni, amely szoros kapcsolatban áll a büntetőeljárással:

- a szövetségi Alkotmány (Bundes-Verfassungsgesetz, 1929.);
- az alkotmányos jogokkal összefüggő törvények (így pl.: az alkotmányos alapjogokkal összefüggő panaszt szabályozó 1992-es törvény, az állampolgárok általános jogairól szóló 18767-es törvény vagy a személyi szabadság védelméről szóló 1988-as törvény);
- a hatóságok jogállását szabályozó törvények (így az 1896-os bírósági szervezeti törvény; a Legfelsőbb Bíróságról szóló 1968-as törvény; bírósági ülnökök jogállásáról szóló 1990-es törvény; a fiatalkorúak bíróságát szabályozó 1988-as törvény (JGG); az államügyésziségről szóló 1986-os törvény; az 1991-es rendőrségi törvény);
- az 1974-es Büntető Törvénykönyv;
- az egyes szankciókkal kapcsolatos törvények (pl.: a pénzbüntetéssel kapcsolatos 1958-as törvény; a gépjárművezető engedélyekkel kapcsolatos 1997-es törvény stb.);
- valamint az 1969-es büntetés-végrehajtási törvény.

1.1.2. A spanyol büntető eljárásjog forrásai

A spanyol büntető eljárásjog forrásaival összefüggésben (mint minden EU-tagállamban) utalni kell az EU-jogra, amely a jogforrási rendszerben magasabb hierarchiát foglal el a belső jognál. Míg az Alkotmány vonatkozásában vita áll fenn a különböző elméleteket vallók között, hogy melyik foglal el magasabb helyet, de a közvetlen alkalmazhatóság miatt is elmondható, hogy a törvények vonatkozásában az EU-jog mindenképpen magasabb szinten helyezkedik el (és ez igaz a büntető eljárásjog jogforrásaira is).

A jogforrásokat tekintve Spanyolországban elsődleges jogforrások a jogszabályok, a joggyakorlat és az általános jogelvek, míg másodlagos jogforrás a jogtudomány. A magánjog négy fő területéhez (polgári jog, kereskedelmi jog, munkajog és szociális jog, nemzetközi magánjog) képest a közjog hat fő részre osztható: alkotmányjog, közigazgatási jog, büntetőjog, eljárási jog, pénzügyi és adójog, valamint nemzetközi közjog.

Látható tehát, hogy míg a magyar jogfelfogás szerint a tágabb értelemben vett büntetőjog része a büntető anyagi, eljárási és végrehajtási jog, addig Spanyolországban a büntetőjog és az eljárási jog külön jogágot képez.

A spanyol büntető eljárásjog alapvető forrása az 1882. szeptember 14-i királyi rendelettel kihirdetett büntető perrendtartás (a továbbiakban: Bp.).

A spanyol Bp. hét könyvből és azon belül számtalan Címből és Fejezetből áll:

1. Az első könyv (1-258. §) 13 Címe az általános rendelkezéseket, a hatóságok és a résztvevők jogállását, valamint az egyéb általános szabályokat tartalmazza.
2. A második könyv (259-648. §) 12 Címből áll. Itt találjuk az eljárási cselekmények főbb szabályait, ideértve nemcsak a bizonyítást és a kényszerintézkedéseket, hanem a nyomozást is.
3. A harmadik könyv (649-749. §) 3 Címből áll, és a tárgyalás főbb szabályait tartalmazza (ideértve a bizonyítási eljárástól kezdve az eljárás felfüggesztésén át az ügydöntő határozatokig).
4. A negyedik könyv (750-846. §) 7 Címe a különeljárásokat taglalja (mentességi eljárás, rövidített eljárás, gyorsított eljárás, rágalmazás miatti eljárás, nyomtatás stb. útján elkövetett bűncselekmények, kiadatás, távollétes eljárás).
5. Az ötödik könyv (846a-961. §), 3 Címében találjuk a rendkívüli perorvoslatra vonatkozó rendelkezéseket (főként a kasszációra és a felülvizsgálatra).
6. A hatodik könyvben (962-982. §) egyes kihágásokról van szó.
7. Végül a hetedik könyv (983-998. §) az ítéletek végrehajtására vonatkozó szabályokat, valamint a záró rendelkezéseket tartalmazza.

Spanyolországban az alapvető szabályokat rendező büntető eljárásjogi törvény mellett az alábbi jogforrásokat kell kiemelni:

- az Alkotmány (1978. december 29.);
- az 1995. november 23-i Büntető Törvénykönyv;
- az 1985. évi 6. törvény (július 1.) az igazságügyi hatóságokról,
- a kiskorúak büntetőjogi felelősségéről szóló 2000. évi 5. törvény (január 12.),

- a katonai büntető perrendtartásról szóló 1985. évi 13. törvény (december 9.),
- a fegyveres erők fegyelmi eljárásáról szóló 1998. évi 8. törvény (december 2.),
- a polgárőrség fegyelmi eljárásáról szóló 2007. évi 12. törvény (október 22.) stb.

1.2. Az eljárás menete

1.2.1. Az osztrák büntetőeljárás szakaszai

Az osztrák büntetőeljárás BERTEL szerint három fő szakaszra osztható:

- a) nyomozás;
- b) tárgyalás;
- c) perorvoslati eljárás.

A nyomozás minden ügyben azonosan zajlik. Ehhez képest a bírósági szak aszerint különbözik, hogy az ügy ülnökbíróság (Schöffengericht), esküdtszék (Geschworenengericht), kerületi bíróság (Bezirksgericht) elé tartozik, vagy a tartományi bíróság egyesbíróként (Landesgericht als Einzelrichter) jár el. A perorvoslati eljárás attól függően változó, hogy milyen bíróság járt el elsőfokon.

ad a) Általában az ismert vagy ismeretlen személy elleni feljelentést a bűnügyi rendőrség (Kriminalpolizei) előtt teszik, amely ennek alapján meg is kezdi a nyomozást (StPO 99. § (1) bek.). Az államügyészség akkor nyomoz, ha érintett az ügyben, rendszerint a bűnügyi rendőrség jelentése alapján (pl.: az államügyészség által elrendelhető vagy bírósági jóváhagyáshoz kötött kényszerintézkedésre van szükség, StPO 105. § (1) bek. vagy, ha a terhelt által

tett bizonyítási indítványnak a bűnügyi rendőrség nem adott helyt, StPO 55. § (4) bek.).

Ha a nyomozás befejeződött, a bűnügyi rendőrség ezt közli az államügyészszéggel (ún. Abschlussbericht, StPO 100. § (2) bek. 4.). Ennek alapján az államügyészszég az alábbi intézkedéseket teheti:

- a bűnügyi rendőrséget további nyomozási cselekményre utasítja (StPO 101. § (4) bek.);
- megszüntetheti a nyomozást (StPO 190. §);
- diverzió keretében a terhelttel szemben intézkedést alkalmazhat (StPO 198. §), amelynek teljesítése esetén elállhat a további bűnüldözéstől;
- végül, ha egyik előbb felsorolt intézkedésre sincs szükség, az ügyészszég vádat emel (StPO 210. §).

ad b) Az ülnökbíróság előtt a vádemelés vádirattal történik. A vádirat benyújtása ellen a terhelt kifogással élhet (ha pl.: a cselekmény nem bűncselekmény vagy a bíróság nem illetékes az ügyben). A kifogást a tartományi legfelsőbb bíróság (Oberlandesgericht, OLG) bírálja el. Ha a kifogást elutasítja (vagy nem is terjesztettek elő kifogást), a vádirat joghatályossá válik, és megindul a bírósági eljárás.

Ezt követően kerül sor a tárgyalás előkészítésére. Ennek során a tanács elnöke maga is elrendelhet diverziós intézkedéseket, sőt a bűnügyi rendőrséget további nyomozási cselekményekre is utasíthatja. Ha ezekre nem kerül sor, akkor tárgyalást tűz ki, amelyre idézi azt, akinek a jelenléte szükséges.

A nyilvános tárgyalást az egy bíróból és két ülnökből álló tanács folytatja le. A vádlott érdekében védőnek kell eljárni. A tárgyaláson nem elegendő a korábban kihallgatott személyek vallomását felolvasni, hanem a közvetlenség elvének (StPO 13. § (3) bek. és 252. § (1) bek.) megfelelően mindannyiukat a tárgyaláson ki kell hallgatni, és ugyanez vonatkozik a szakértőkre is. A tárgyaláson a vádló és a védelem (vádlott, védő) egyaránt terjeszthet elő

bizonyítási indítványokat. Az utolsó szó joga a vádlottat illeti meg. Az ítéletben a bíróság a szóbeliség elve alapján (StPO 12. § (2) bek. és 258. § (1) bek.) csak olyan bizonyítékok alapján állapíthatja meg a tényállást, amelyek a tárgyaláson elhangzottak.

Az esküdtszék, a kerületi bíróság és az egyesbíróként eljáró tartományi bíróság eljárásának (illetve az ezekkel összefüggő perorvoslatnak) a sajátos szabályait a különeljárásokról szóló fejezetben részletezzük.

ad c) Semmisségi okok fennforgása esetén a vád és a védelem is semmisségi panasszal élhet. A semmisségi okok főként eljárási hibák (StPO 281. § (1) bek. 1-4.), indokolási hibák (StPO 281. § (1) bek. 5.) vagy a büntető anyagi jog jogellenes figyelembevétele / figyelembe nem vétele (StPO 281. § (1) bek. 9-11.) lehetnek.

Fellebbezéssel pedig akkor lehet élni, ha az elsőfokú bíróság által kiszabott szankciót vagy feltételes / nem feltételes büntetés kiszabást támadják.

1.2.2. A spanyol büntetőeljárás szakaszai

A spanyol büntetőeljárás három fő szakaszra osztható:

- a) a felderítés (instrucción),
- b) a közbenső eljárás és
- c) a bírósági tárgyalás.

ad a) Ennek a szakasznak az a célja, hogy meghatározza, hogy milyen terjedelemben állnak rendelkezésre a bűncselekmény elkövetésére vonatkozó adatok („criminis notitia”). Ezek az intézkedések magukban foglalják az összes olyan cselekményt, amelynek célja a tárgyalás előkészítése és a bűncselekmény

elkövetésére utaló bizonyítékok rögzítése, amelyek befolyásolhatják az adott cselekmény büntetőjogi minősítését. Ebben a szakaszban kerül sor a személyi és tárgyi bizonyítékok biztosítására is.

ad b) A közbenső (vagy vádemelési) szakasz az az időtartam, ami az instrukción befejezését követően a bíróságnak az alábbi döntéséig terjed:

- ideiglenes végzés,
- szabadon bocsátó végzés vagy
- tárgyalásra utaló végzés.

Ebben a szakaszban tehát úgy is dönthetnek, hogy nem állnak rendelkezésre elegendő adatok a vádhoz. Ez az eljárás tehát egyfajta ellenőrzési, felügyeleti funkciót lát el.

ad c) A bírósági eljárás során döntenek a vádlott büntetőjogi felelősségéről, azaz elítélik vagy felmentik. A tárgyalási szakasz egy vagy több tárgyalási napra összpontosul, a nyilvánosság, a kontradiktórium, az egyenlőség, a felek (részbeni) rendelkezési joga és a vádelv alapelvének messzemenő figyelembevételével.

A spanyol büntetőeljárás menetét Vogler és Huber alapján az alábbi táblázat szemlélteti:

NYOMOZÁS	KÖZBENSŐ ELJÁRÁS	TÁRGYALÁS	PERORVOSLATOK
• a nyomozó hatóság és az ügyész előzetes nyomozati cselekményei (769. §-tól) • a nyomozás megkezdése (774. §) • a terhelt első kihallgatása és formális meggyanúsítása (775. §) • nyomozati cselekmények (777. §) • kényszerintézkedések a terhelttel (486. §-tól) és vagyonával (589. §-tól) szemben • a nyomozás lezárása 779. § 1-5. bek. (megszüntetés, felfüggesztés, a megfelelő bírósághoz küldés, a nyomozás folytatásának elrendelése, a tények elfogadása esetén gyorsított eljárásra utalás)	• ügyészi kihallgatás • kiegészítő nyomozati cselekmények (780. § 2. bek.) • döntés a tárgyalásra utalásról (781. és 784. §) vagy az eljárás megszüntetéséről (637. §) vagy felfüggesztéséről (641. §) • az ügy megküldése az eljáró bíróságnak	• az eljárási kérdések ellenőrzése (786. § 2. bek.) • a bűnösség esetleges beismerése (787. §) • a bizonyítékok felvétele (788. §) • írásbeli következtetések (788. § 4. bek.) és esetleges alternatív indítvány (788. § 3. bek. és 789. § 3. bek.) • ítélet (789. §)	• fellebbezés (790. §-tól) • kasszáció iránti fellebbezés (847. §)

1.3. Az alapelvek

1.3.1. Alapelvek az osztrák büntetőeljárársban

Az osztrák büntetőeljárás alapelveit az StPO első Része, azon belül is az első Fejezet (1-17. §) szabályozza:

- a hivatalbóliség elve (StPO 2. § (1) bek.): a legalitás elvének megfelelő, bűnüldözési kötelezettséget takar;
- az objektivitás, az igazság felderítésének elve (StPO 3. § (1) bek; StPO 2. § (2) bek.): ehhez kapcsolódik a pártatlanság elve is (StPO 3. § (2) bek.);
- a vádelv: bírsági eljárás csak meghatározott személy meghatározott cselekménye miatt emelt vád alapján folytatható (StPO 211. § (1) bek.);
- a szükségesség és arányosság elve (StPO 5. § (5) bek.): a szükségesség elsősorban a kényszerintézkedések alkalmazásával és a védői jogok korlátozásával összefüggésben merül fel, míg az arányosság az emberi jogokba való beavatkozáskor veendő figyelembe;
- a bírói kihallgatáshoz való jog (StPO 6. § (1) bek.): a terhelt jelenléti jogához (StPO 6. § (1) bek.) kapcsolódik, de nem csak a terheltet illeti meg; ehhez az alapelvhez kapcsolódik az információhoz való jog (StPO 6. § (2) bek.) és a kioktatáshoz való jog (StPO 50. §) is;
- a védelemhez való jog (StPO 7. §): a terhelt saját maga is védekezhet (így indítványokat terjeszthet elő stb.), de az eljárás egész tartama alatt védőt is választhat;
- az ártatlanság vélelmének elve (StPO 8. §): az osztrák büntetőeljárársban is ehhez az alapelvhez kapcsolódik az in dubio pro reo elve;
- a gyorsítás követelménye (StPO 9. §): az Emberi Jogok Európai Egyezménye 6. cikk (1) bekezdésének megfelelően, ha a terhelttel való gyanúközléstől számítva az eljárás meghaladja a „megfelelő tartamot”,

akkor azt meg kell szüntetni; ha a terhelt letartóztatásban van, akkor az eljárást soron kívül kell lefolytatni;

- a sértetti részvétel elve (StPO 10. §): a hatóságoknak elő kell segíteniük a sértett részvételét (és jogainak érvényesítését) a büntetőeljárásban;
- az esküdt- és ülnökrészvétel elve (StPO 11. §): a büntetőeljárásban részvevő esküdtek és ülnökök felvilágosításhoz való jogát fekteti le a törvény;
- a szóbeliség és nyilvánosság elve (StPO 12. §): míg a bírósági szak első- és másodfokon is nyilvános és szóbeli, addig a nyomozás nem nyilvános;
- a közvetlenség elve (StPO 13. §): mivel a tárgyalás az eljárás központi része, ezért a bizonyítás főszabályként ott zajlik (a nyomozás során beszerzett bizonyítékok csak a vádemelés megalapozását szolgálják, és csak kivételes, a törvényben meghatározott esetben használhatók fel a tárgyaláson);
- a szabad bizonyítékértékelés elve (StPO 14. §): a bíróság szabad meggyőződése alapján értékeli a bizonyítékokat, de kétség esetén a vádlott vagy más érintett jogát kell figyelembe venni (ezt az indokolási kötelezettségen keresztül tudja ellenőrizni a fellebbviteli bíróság, ld. StPO 270. § (2) bek.);
- az előzetes kérdések szabad értékelésének elve (StPO 15. §): a büntetőbíróság szabadon értékelheti a nem büntető hatóságok elé tartozó előzetes kérdéseket, ha azok nem pl. jogformáló hatású polgári döntések;
- a súlyosítási tilalom (StPO 16. §): ha a jogorvoslatot (ami lehet Rechtsmittel: panasz, semmisségi panasz, fellebbezés vagy Rechtbehelf: pl. perújítási indítvány) csak a terhelt javára nyújtották be, sem a nyomozás során, sem a bűnösség kérdésében nem súlyosíthatja a döntést a bíróság;

- a többszöri eljárás tilalma (StPO 17. §): az eljárás jogerős befejezését követően ugyanazon terhelttel szemben ugyanazon cselekmény miatt újabb eljárásnak nincs helye (kivéve pl. a perújítás esetét), ld. „ne bis in idem” elve.

1.3.2. A spanyol büntetőeljárás alapelvei

A spanyol büntetőeljárás főbb alapelvei a következők:

- a hivatalbóliség elve: a büntetőeljárások megindítása nem függ egyes személyek akaratától, hanem az állami szervek (rendőrség, ügyészség, bíróság) hivatalból megindítja, illetve lefolytatja azokat;
- a törvényesség elve: ez az elv két elképzelést ötvöz: egyrészt azt, hogy összes, a perben résztvevő személy a törvény alá van rendelve, másrészt pedig azt, hogy nem lehet megkérdőjelezni a büntető ítélet törvényességét, és azt ennek megfelelően kell végrehajtani (ld. büntetések és biztonsági intézkedések);
- az ellentmondás elve: a feleknek meg kell ismerniük mindazon tényeket és bizonyítékokat, amelyek a büntetőítélet alapját képezik; ennek során a vád és a védelem beavatkozhat a büntetőeljárásba és maga is bizonyítással élhet;
- a fegyverek egyenlőségének (és az ellentétnek) az elve: ez az elv biztosítja, hogy a felek hatékonyan tudjanak az eljárásban részt venni, megvédve az egymással ellentétes helyzetüket (ellentét elve) egyenlő feltételek között (egyenlőség elve); a fegyverek egyenlősége ugyanakkor nem érvényesül a nyomozati szakban, ahol a bírónak és az ügyésznek van csak rálátása az ügy menetére;

- a bizonyítékok szabad értékelésének elve: a bíró a lelkiismerete és a rendelkezésre álló tapasztalatokat alapján szabadon úgy ítélteti meg a bizonyítékokat, hogy azok az ésszerűség szabályain belül maradjanak;
- az ártatlanság vétele: a vádlottat mindaddig ártatlannak kell tekinteni, amíg a tárgyalás alapján olyan bizonyítékok nem állnak rendelkezésre, amik ennek ellentettjét nem igazolják;
- a kontradiktórium elve: ez az elv megköveteli, hogy a bíróság a vád alapján járjon el és azt a tárgyalás kezdetén ismertessék is; ennek az alapelvnek három összetevője van: az eljárás két szakaszra tagolódik (nyomozás és tárgyalás), a vádlott nem azonos az elítélttel, valamint a bíróság feladata, hogy egyezsége jusszon;
- és a sértett védelmének az elve: a spanyol büntetőeljárásban mind inkább előtérbe kerülnek a sértettet védő rendelkezések; ilyennek kell tekinteni különösen a kompenzáció elvét (amire közpénzből sort kell keríteni), a védelmi intézkedéseket (ami a családon belüli erőszaknál kiemelt szerepet kap) és a tájékoztatáshoz való jogot (pl. arról is, hogy a terheltet szabadlábra helyezték vagy a tárgyalást kitűzték).

Emellett vannak kifejezetten a bírósági tárgyaláson érvényesülő elvek is:

- a szóbeliség: a közvetlenség elvével összefüggésben a nyomozás kivételével a büntetőeljárás szóbeli; ennek következménye, hogy a bírósági tárgyalás általában nyilvános, általában szóbeli és a bírósági ítéletet is szóban kell kihirdetni; a szóbeliség egyébként néha a nyomozás során is érvényesül (pl. helyszínelésnél, bizonyítási kísérletnél stb.);
- a közvetlenség: az ítélet alapját képező személyi bizonyítékok forrásának lehetőleg közvetlenül meg kell jelenniük a bíróságon;
- a koncentráció: minden bizonyítási cselekményt koncentráltan, lehetőleg egy tárgyaláson kell lefolytatni;

- és a nyilvánosság: lehetőleg minden, a tárgyalás iránt érdeklődő személynek lehetővé kell tenni, hogy a tárgyaláson jelen legyen (közrendvédelmi okokból vagy személyes jogvédelem céljából korlátozható a nyilvánosság); ugyanakkor a nyomozásnál a titkosság főszabálya érvényesül.

II. A HATÓSÁGOK

2.1. A bíróságok

2.1.1. Az osztrák bíróság

Az osztrák bíróságok hatásköre a szervezetrendszerhez igazodik attól függően, hogy

- a) elsőfokú hatáskörrel vagy
 - b) perorvoslati hatáskörrel
- van-e szó.

ad a) Általános elsőfokú hatáskörrel rendelkeznek az alábbi bíróságok:

- a nyomozás során mindig a tartományi bíróság (Landesgericht, LG) jár el (bizonyítási cselekmények, kényszerintézkedések, nyomozás megszüntetése elleni panasz);
- a bírósági eljárásra a helyi bíróság (Bezirksgericht, BG) rendelkezik hatáskörrel, ha a bűncselekmény csak pénzbüntetéssel vagy legfeljebb 1 évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő (StPO 30. § (1) bek.), néhány bűncselekmény (pl.: kényszerítés, veszélyes fenyegetés) kivételével;
- a többi bűncselekmény esetén elsőfokon az LG jár el (StPO 31. S), és pedig
 - o esküdtbíróságként, ha a bűncselekmény életfogytig tartó, vagy 10 évtől 20 évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegetett, illetőleg egyes speciális bűncselekményeknél;
 - o ülnökbíróságként, ha nincs helye esküdtbíróságnak, és a bűncselekmény 5 évi szabadságvesztésnél súlyosabban büntetendő,

o minden más esetben (ha az ügy nem tartozik a BG elé) egyesbíróként.

ad b) A perorvoslati eljárásban az eljáró bíróság az elsőfokú döntést hozó bírósághoz igazodik:

- az LG három bíróból álló tanácsa jár el a BG határozatai elleni panaszok és fellebbezések esetén, valamint néhány egyéb ügyben (StPO 31. § (6) bek.);
- a tartományi bíróság (Oberlandesgericht, OLG) három bíróból álló tanácsa jár el az egyesbíró nyomozati vagy tárgyaláson hozott döntései elleni panasz, az egyesbíró ítélete elleni fellebbezés, az ülnök- vagy esküdtbíróság ítélete elleni fellebbezés esetén, valamint néhány egyéb ügyben (StPO 33. §);
- az LG és az OLG egyesbíróként dönt a költségek, valamint a szakértő és tolmács díja elleni panaszról (StPO 31. § (5) bek.);
- a Legfelsőbb Bíróság (Oberster Gerichtshof, OGH) öt bíróból álló tanácsa főként a semmisségi panaszról és az ülnök- vagy esküdtbíróság ezzel összefüggő ítéleteiről dönt, de néhány más esetben is eljár (StPO 34. §); az OGH 11 fős tanácsa dönt, ha a kérdés alapjaiban meghatározhatja a jogalkalmazást vagy a korábbiától el kíván térni.

A bíróságok illetékességét Ausztriában az alábbiak határozzák meg:

- a nyomozás során az az LG illetékes, amelynek területén az ügyészség a nyomozást folytatja;
- a tárgyalásra
 - o az a bíróság illetékes, amelynek területén a bűncselekményt elkövették;

- o ha a bűncselekményt külföldön vagy ismeretlen helyen követték el, a terhelt lakóhelye, tartózkodási helye vagy elfogásának helye alapozza meg az illetékességet;
- o ha nem lehet meghatározni az illetékességet, akkor az a bíróság járhat el, ahol az ügyész vádat emel (StPO 36. §);
- o ha a több bűncselekményre több bíróság lenne illetékes, akkor bármelyik eljárhat (illetve közülük is a magasabb hatáskörű, ld. StPO 37. §).

A fenti illetékességi szabályokhoz képest az OLG (ha ő érintett, az OGH) más bíróságot is kijelölhet az eljárásra, ha pl. ezt perökonómiai szempontok indokolják.

A bírósági döntéseknek három fő formája van: az ítélet (Urteil), a végzés (Beschluss) és az egyszerű rendelkezés (Verfügung). A bíróság ítéletben dönt a terhelt bűnösségéről, a büntetésről, a polgári jogi igényről, a hatáskör hiányáról és az eljárási feltételekről (StPO 35. § (1) bek.). Ítéletet csak tárgyaláson vagy a perorvoslati eljárásokban lehet hozni. A végzéseket is indokolni kell és rendszerint azok is megtámadhatók, szemben az egyszerű rendelkezésekkel.

2.1.2. A spanyol bíróság

A spanyol bírósági szervezetrendszer a bírósági szervezetről szóló 1985. évi 6. törvény szerint igazodik az állam területi felosztásához. Így az egész államra kiterjedő bíróságoktól a tartományi bíróságokon és provinciális bíróságokon át a kerületi (helyi) bíróságokig sokféle (büntető) bíróságot találunk. Ezek hatásköre és illetékessége eltérő:

1. A helyi bírósági szinten többféle bíróságot találunk:

- a vizsgálóbíró (Juzgado de Instrucción): elsősorban a magasabb szintű bíróságok részére végez nyomozási feladatokat (az alacsonyabb szintű bíróságoknak külön ilyen feladatot ellátó bíráik vannak);
- a büntetőbíróságok (Juzgado de lo Penal): kevésbé súlyos bűncselekmények és szabálysértések esetén járnak el, valamint elbírálják a békebíró határozatai elleni fellebbezéseket (provinciai szinten);
- a békebíró (Jueces de Paz): kisebb jelentőségű ügyekben jár el;
- a fiatakorúak bírósága (Juzgado de Menores): a 2000. évi 1. törvény által hatáskörébe utalt ügyekben jár el, ha az elkövető az elkövetéskor a 14. életévét betöltötte, de a 18-at még nem;
- a nők elleni bűncselekményeket elbíráló bíróság (Juzgado de Violencia sobre la Mujer), amely vizsgálóbíróként és kisebb ügyekben ítélezőbíróként is eljár;
- végül a büntetés-végrehajtási ügyekre külön büntetés-végrehajtási bíróságokat (Juzgado de Vigilancia Penitenciaria) szerveztek.

2. A következő szint az 50 tartományi bíróság (Audencia Provincial), amely egy provincia területén rendelkezik illetékességgel, és a súlyosabb ügyekben jár el elsőfokon. A tartományi bíróság egy bírójával kiegészülve kilenc főből áll (két póttaggal) az esküdtbíróság (Tribunal de Jurado), amelynek határozata ellen a Tribunal Superior de Justicia-hoz lehet fellebbezni.

3. A harmadik szintet az autonóm közösségek székhelyein működő 17 fellebbviteli bíróság képezi (Tribunal Superior de Justicia), amely a nyomozást és a bírósági eljárást is lefolytatja az ügyészek, a magisztrátusok, a jogalkotó vagy a kormányzati szerepkört betöltő olyan személyek ügyében, akik a tevékenységüket az adott autonóm tartományon belül fejtik ki.

4. Az ún. Audiencia Nacional Madridban székel, és az egész országra kiterjed a hatásköre. Ez bírálja el az helyi bíróságok határozatai elleni fellebbezéseket. Emellett elsőfokon jár el a korona elleni bűncselekményeknél, a terrorizmus és a szervezett bűnözés esetén, a hamisításnál, valamint a több bíróság területén elkövetett bűncselekmények miatt. Az Audiencia Nacionalon is van vizsgálóbíró, büntetés-végrehajtási bíró illetőleg fiatalkorúak bírósága.

5. A spanyol Legfelsőbb Bíróság (Tribunal Supremo) a legmagasabb szintű bíróság Spanyolországban. Határozatai ellen fellebbezésnek helye nincs, jogorvoslattal legfeljebb az Alkotmánybíróság előtt támadhatók meg.

6. Végül itt kell megemlíteni az Alkotmánybíróságot is, amely ugyan nem része a bírósági szervezetrendszernek, de az alkotmány-értelmezésen keresztül fontos hatást fejt ki.

Összetételükben a bíróságok bírókból és magisztrátusokból, valamint legfelsőbb bírósági magisztrátusokból állhatnak. Az összetétel az alábbiak szerint alakul:

- egyesbíró: általában;
- a Legfelsőbb Bíróságon, az Audiencia Nacionalon és a Tribunal Superior de Justicia-n az elnök, a büntető szakági elnök és a bíró(k) alkotják a tanácsot;
- Audencia Provincialon az elnökből és két vagy több bíróból áll a tanács.

A spanyol joghatóságot általában három kritérium határozza meg:

- a funkcionális hatáskör: az adott ügytípus milyen bíróságra tartozzon (büntetőbíróság járjon-e el, pl. egyes bűncselekmények eleve bizonyos bíróságokhoz tartoznak stb.);

- az objektív hatáskör: ha adott bűncselekmény több szintű bíróság elé is tartozhat, akkor annak meghatározása, hogy melyik szint járjon el elsőfokon;
- az illetékesség: az azonos hatáskörű bíróságok közül melyik járjon el (általában a bűncselekmény elkövetésének helyéhez igazodik).

2.2. A vádhatóság

2.2.1. Az osztrák ügyészség

Az osztrák ügyészi szervezet (a bírósághoz igazodóan) háromszintű:

- az LG mellett működő ügyészségből (Staatsanwaltschaft),
- az OLG melletti főügyészségből (Oberstaatsanwaltschaft) és
- az OGH melletti legfőbb ügyészségből (Generalprokuratur) áll.

Emellett speciális ügyészség a bécsi székhelyű Központi Ügyészség, a Gazdasági és Korrupciós Ügyek Üldözésére (Zentrale Staatsanwaltschaft zur Verfolgung von Wirtschaftssachen und Korruption, Gazdasági és Korrupciós Ügyészség, WKStA). Az ügyészségeken ügyészek és ügyészségi alkalmazottak dolgoznak.

A fenti ügyészi szervezet egyben alárendeltségi viszonyt is jelent (a Gazdasági és Korrupciós Ügyészség a bécsi főügyészség alá tartozik). A legfőbb ügyészt az igazságügy miniszter alá tartozik, aki minden ügyész felett utasítási és felügyeleti jogot gyakorol.

Az ügyészek minden ügyben eljárhatnak azzal, hogy a BG alá eső ügyekben rendszerint kerületi jogászok járnak el. Az illetékesség pedig (a bírósághoz hasonlóan) elsősorban az elkövetés helyéhez igazodik. Ha az elkövetés helye ismeretlen vagy az külföldön van, akkor az eredmény bekövetkezésnek helye, a terhelt lakóhelye, tartózkodási helye stb. is

megalapozhatja az illetékességet. A Gazdasági és Korrupciós Ügyészség az StPO 20a. § (1) bekezdésében meghatározott bűncselekmények esetén jár el az egész ország területén.

A nyomozás során előterjesztett indítványokat az ügyészség az LG egyesbírójának küldi meg, de a vádiratot már annak a bíróságnak, amely az ügyben el fog járni. Az ügyészség indokolt esetben jogosult mind az ügyek egyesítésére, mind azok elkülönítésére.

A nyomozást minden esetben az ügyész vezeti. Ha a rendőrség megindítja a nyomozást, mert annak szükségességét maga észleli vagy nála teszik a feljelentést, az ügy akkor is az ügyész elé kerül, hiszen a rendőrség neki küldi meg a jelentéseit, nála teszi meg az indítványait (pl.: bizonyítási cselekményre vagy kényszerintézkedésre) és a panaszok is hozzá érkeznek be. Egyedül a bírói jogkörbe tartozó nyomozási cselekményeknél nincs az ügyésznek felügyeleti joga (pl.: letartóztatás elrendelése, bírói kihallgatások stb.). Az ügyészség az utasításai túlnyomó részét szóban adja a rendőrségnek (erről feljegyzés készül), de mindazon rendelkezéseket (elháríthatatlan akadály kivételével) írásba kell foglalni, amely ellen jogorvoslatnak van helye. Bizonyos rendelkezéseket mindenképpen írásban kell meghozni (pl. fedett nyomozó alkalmazása, StPO 131. §).

A rendőrség jogellenes magatartása esetén a terhelt az ügyészhez fordulhat panasszal. Bizonyítási indítványokat is terjeszthet az ügyész elé, aki azoknak vagy helyt ad, vagy ha nem, akkor azt írásban meg kell indokolnia (StPO 55. § (4) bek.). A szakértőt az ügyész rendeli ki (és nem a rendőrség!), és a kirendelés ellen a védelem ellenvetéssel élhet.

Elvileg a nyomozási cselekmények túlnyomó részét a rendőrség végzi, azonban az ügyész bármelyiknél jelen lehet illetőleg bármelyiket ő maga is végezheti. Utóbbi különösen a terhelt és a tanú kihallgatásánál lehet indokolt.

A nyomozás befejezéséről mindenképpen az ügyész dönt: vagy megszünteti azt, vagy diverzióra utalja, vagy vádat emel.

2.2.2. A spanyol ügyészség

Az ügyész Spanyolországban egy olyan állami szerv, amelynek alkotmányos funkciója, hogy támogassa az igazságszolgáltatást, az állampolgárok jogait és a jog által védett közérdeket, és pedig hivatalból vagy kérelemre egyaránt. Egy másik alapvető funkciója a bíróságok függetlenségének és a társadalmi érdeknek a megvédése. Az ügyészség eredeti funkciója az volt, hogy kiváltsa az egyes állampolgárok közvetlen fellépését a bűncselekmények miatt. Lényegében tehát a bűncselekmények állami üldözéséhez fűződő monopólium megtestesítője az ügyészség,

Spanyolországban a formális vagy vegyes kontradiktórius rendszer került bevezetésre, azaz a bírósági eljárást meg kell előznie egy külső indítványnak. Ez tehát ebben is jelentősen különbözik az inkvizitórius rendszertől. A vádat azonban nemcsak az ügyész (a közvádló), hanem magánszemély is képviselheti (ld. magánvád esete).

Az ügyészség (Ministerio Fiscal) alkotmányosan kiemelkedő szerv, önálló jogi személyiséggel, amely funkcionális autonómiát élvez az igazságszolgáltatási rendszerben. Feladatkörét saját szervein keresztül gyakorolja, összhangban az egységes fellépéssel és a hierarchikus függéssel, és minden esetben a törvényesség és a pártatlanság elvének figyelembevételével.

A legfőbb ügyész (Fiscal General del Estado) az ügyészség vezetője, és ő képviseli az ügyészséget egész Spanyolországban. Ő felel a szükséges határozatokért és utasításokért, emellett az ügyészség belső működéséért és ellenőrzéséért.

Az ügyészség három szinten tagozódik, lényegében a bíróság területi szerveződéséhez igazodva. Ennek megfelelően működik ügyészség

- a Legfelsőbb Bíróság (Tribunal Supremo) mellett (Fiscales de Sala del Tribunal Supremo),

- az autonóm közösségi bíróságok (Tribunal Superior de Justicia) mellett (Fiscales)
- és a tartományi bíróságok (Audiencia Provincial) mellett (Abogados-Fiscales).

Emellett a nemzeti bíróság mellett is működik speciális ügyészség.

Az egész ország területén illetékes ügyészségi szervek Madridban székelnek. A tartományi ügyészségek pedig az adott tartomány székhelyén, és a tartomány összes kerületében eljárhatnak. Ez néha nehézséget (késedelmet) okozhat, de lehetőség van a videó konferencia útján való eljárásra is.

Emellett működik néhány, az egész ország területén illetékességgel rendelkező, a szervezett bűnözéssel összefüggő feladatokat ellátó ügyészség is (pl. kábítószer-ellenes, korrupció-ellenes stb. ügyészség).

Az ügyészek köztisztviselők, akiket megfelelő jogi doktori végzettséggel rendelkező jogászok közül választanak ki. Szervezetileg függőségben állnak az állami ügyészségtől (Fiscalía General del Estado) és a megfelelő, felsőbb bíróságok előtt működő ügyészi szervektől is.

Az 1978-as spanyol alkotmány 124. cikke rögzíti az ügyészség feladatát. Eszerint az ügyészség (nem érintve más állami szervek feladatkörét) az igazság védelme érdekében megóvjá az állampolgárok jogait, a törvény által védett közérdeket és a bíróságok függetlenségét.

A spanyol ügyészségnek tehát 4 fő feladata van:

- biztosítja, hogy a bíróságok feladatukat a törvényes keretek között gyakorolhassák, ennek érdekében meghatározott időn belül megteszi a szükséges lépéseket, jogorvoslattal él és egyéb intézkedéseket tesz;

- biztosítja, hogy az igazságügyi hatóságok megtegyék a szükséges intézkedéseket, lefolytassák a nyomozást a szükséges tények tisztázása érdekében;
- a polgári perekben is eljár annak érdekében, hogy a közérdek, a kiskorúak érdeke, valamint a fogyatékkal élők vagy a hátrányos helyzetűen jogai megfelelően érvényesüljenek;
- és végrehajtja a kiskorúak büntetőjogi felelősségre vonásával kapcsolatos szükséges intézkedéseket.

2.3. A nyomozó hatóság

2.3.1. Az osztrák nyomozó hatóságok

Az StPO 18. § (2) és (3) bekezdése szerint a nyomozó hatóság a rendőrség (Kriminalpolizei), ha érintett a bűncselekmény felderítésével vagy üldözésével. A nyomozás vezetője az ügyész, aki elrendelheti, hogy a rendőrség nyomozzon. A rendőrségnek minden eseményt jelentenie kell az ügyésznek (ún. Anlassbericht), illetőleg a nyomozás befejezését követően az ún. zárójelentésben (Abschlussbericht) tesz indítványt a rendőrség arra nézve, hogy vádemelést, diverziós eljárást vagy a nyomozás megszüntetését tartja-e indokoltnak.

Azt, hogy adott ügyben ki jár el, a rendőrségen múlik. Ausztriában tehát nincs a német jogban ismert, közvetlenül az ügyész alá rendelt rendőri szerv.

Ha a rendőrség bűncselekmény elkövetéséről szerez tudomást, megindítja a nyomozást. Ezen nemcsak a felderítést kell érteni, hanem a bizonyítékok felvételét is (azonban pl.: a bizonyítási kísérletet vagy a tárgyaláson meg nem ismételtető kihallgatásokat a bíróság végzi).

Mivel az alapjogokat érintő kényszerintézkedéseket Ausztriában sem rendelheti el a rendőrség, ezért csak kevés kényszerintézkedésről dönthet (pl. az azonosság megállapítása). A kényszerintézkedések többségéről az ügyész

(némelyikről bírói jóváhagyással) illetőleg a bíróság dönt. Ha azonban a késedelem veszéllyel jár, az ügyészi jogkörbe tartozó kényszerintézkedéseket kivételesen a rendőrség is elrendelheti.

2.3.2. A spanyol nyomozó hatóságok

A büntetőügyekben eljáró nyomozó hatóságok kötelesek a vizsgálóbíró és az ügyész utasításait betartani a nyomozás során. Ilyen nyomozó hatóságok lehetnek:

- a közigazgatási hatóságok (amelyek közrendvédelmi és bűnüldözési feladatot is ellátnak);
- a rendőrség alkalmazottai vagy beosztottai (függetlenül azok elnevezésétől);
- a polgármesterek, az alpolgármesterek és a kerületi polgármesterek;
- a polgárőrség és a bűncselekmények elkövetőinek üldözésére felállt bármilyen más hasonló szervezetek parancsnokai, tisztjei, alkalmazottai;
- a városi és a vidéki rendőrségek őrei és más szervei;
- az egyéb közigazgatási szervek;
- a büntetés-végrehajtási intézetek őrei és egyéb alkalmazottai;
- a bíróságok és a törvényszékek alkalmazottai;
- a Központi Közlekedési Hatóság egyes alkalmazottai a közlekedési ügyekben.

Területileg a nyomozó hatóságokat három részre oszthatjuk:

1. Országos szervek:

- Guardia Civil (polgárőrség, csendőrség) ez felel az általános rendészetért, a lőfegyverek és a robbanóanyagok ellenőrzéséért, a közlekedésrendészetért, a közlekedési útvonalak védelméért, a

tengerpartok, a határok, a kikötők és a repülőterek védelméért, és ellátja a katonai rendőrség támogatását.

- Nemzeti rendőrség: a 20.000 fő feletti városokban.
- Servicio de Vigilancia Aduanera (Vámhivatal) a vámellenőrzés és a behozatali vám beszedése mellett eljár a csempészet, az adócsalás, valamint az illegális pénzügyi tranzakciók, elsősorban az import-export vállalkozások és a pénzváltás ügyekben.
- Policía Portuaria (a rendőrséghez hasonló szervezet) helyi rendőrség, de emellett speciális adminisztrációs és közbiztonsági feladatokat stb. is ellát.
- Agentes Forestales (erdészeti hivatal): a helyi rendőrséghez hasonló hatáskörrel ellenőrzi az összes vadászati tevékenységet, és ezáltal eljár a környezetvédelmi bűncselekményekkel összefüggésben is.
- Egyes országos rendőri szervek valójában regionális hatáskörrel: Aragónia, Galícia, Asztúria, Valencia és Madrid területén működnek, és elsősorban biztonsági funkciót látnak el.

2. Regionális szervek:

- Ertzaintza (nyilvános vagy népőrség): a rendőrség elnevezése Baszkföldön.
- Mossos d'esquadra (szó szerint „Squad Fiúk”): a rendőrség Katalóniában.
- Policía Foral de Navarra (navarrai rendőrség) a regionális rendőrség Navarrában. A régió egész területén eljár, 1929-ben alakították a Navarrai Tartpműnyi Tanács által létrehozott közlekedési rendőrségből.
- Brigadas Especiales de Seguridad de la Comunidad Autónoma de Madrid (BESCAM, a Madridi Autonóm Közösség Különleges Biztonsági Brigádja): rendőri szerv, amelyet a madridi közösség kormánya hozott létre. Nem konkrét rendőri szervezet, de a regionális kormány projektje. Ellentétben a Ertzaintza vagy Mossos d'esquadra szerveivel ez nem egy

teljes értékű rendőri alakulat, hanem emberi és műszaki feltételek hozzárendelése a már meglévő helyi rendőri erőkhöz. De a BESCAM kontingenseket a többi rendőrtől megkülönbözteti a saját egyenruha és a sajátos festésű járművek.

- Policía Canaria: a Kanári-szigetek autonóm közösség rendőrsége, 2010-ben hozta létre Paulino Rivero, a Kanári-szigetek elnöke.

3. Helyi szervek:

- Policía Municipal (más néven Policía Local vagy Guardia Urbana): minden 5000 főnél nagyobb városban megtalálható (Madridé a legnagyobb, Barcelonáé a második legnagyobb).

Arra nézve nincs átfogó szabályozás, hogy pontosan mi tartozik az egyes nyomozó hatóságok jogkörébe. Annyi mindenesetre megállapítható, hogy általános hatáskörrel a nemzeti rendőrség rendelkezik. A hiányzó szabályozásnak az az elsődleges oka, hogy a vizsgálóbíró teljes körű irányítási joggal rendelkezik, így ő bármilyen utasításokat adhat a rendőröknek.

Általában a rendőrségnek el kell végeznie minden olyan nyomozási cselekményt, amely a bűncselekmény és az elkövető felderítéséhez szükséges, kivéve, ha az adott eljárási cselekmény elvégzéséhez bírói végzés szükséges (Bp. 282. §). A rendőrségi törvény szerint a rendőrség további feladatai:

- biztosítani a helyszínt;
- megpróbálni rekonstruálni a történeti tényállást;
- összegyűjteni a lehetséges bizonyítékokat az elkövető azonosításához (ennek érdekében DNS vizsgálatokat végezhetnek, hangszakértőt vehetnek igénybe, akár fénykép felismertetésre vagy hagyományos felismerésre bemutatásra is sor kerülhet);
- nyomozást folytathat le a gyanúsított tartózkodási helyének a felkutatására;

- tanúkat hallgathat ki;
- alkohol- és kábítószervizsgálatot végez(tet)het;
- és a feltételezett elkövetőt elfoghatja.

III. A RÉSZTVEVŐK

3.1. A terhelt

3.1.1. A terhelt jogállása Ausztriában

Az StPO 48. § (1) bekezdése szerint a terhelt az a személy, akit egy meghatározott tényállás alapján konkrétan gyanúsítanak azzal, hogy bűncselekményt követett el, amennyiben ellene nyomoznak vagy kényszerintézkedéssel sújtják. Ha több személy is gyanúsítható a bűncselekmény elkövetésével, mindannyiuk terhelt akkor is, ha a bűncselekményt csak egy személy követhette el. A nyomozás során terheltnek (Beschuldigte), a vádemelést követően vádlottnak (Angeklagte) nevezi a törvény (StPO 48. § (1) bek.).

A terheltnek Ausztriában az alábbi jogai vannak:

- a védelemhez való jog: nemcsak az StPO, de az Emberi Jogok Európai Egyezségokmánya 6. cikk (3) bek. c) pont szerint is biztosítani kell a terheltnek a védelemhez való jogát;
- a kioktatáshoz való jog: az StPO 50. § szerint a rendőrség és az ügyészség köteles (amennyire lehetséges) kioktatni a terheltet az eljárásról, a gyanúról és (különösen a felsorolt: StPO 49. §) jogairól (ha nincs védője, akkor az egész eljárásban fel kell őt világosítani jogairól stb., ld. StPO 6. § (2) bek.);
- az iratokba való betekintés joga (StPO 51-52. §): a terheltnek és védőjének joga van a bíróságnál, a rendőrségnél és az ügyészségnél az eljárási iratokba betekinteni és azokról másolatot kérni vagy készíteni; ez a jog csak a nyomozás során és csak bizonyos célokból korlátozható (még nem foganatosított kényszerintézkedés sikere érdekében; a védelem

számára nem ismert információ megőrzése, társterheltek, tanúk vagy bizonyítékok védelme végett);

- a kérdezési jog (Emberi Jogok Európai Egyezségokmánya 6. cikk (3) bek. d) pont): a terhelt minden kihallgatáson, ahol jelen van, kérdéseket tehet fel; ez nemcsak a szűkebb értelemben vett kihallgatásokra vonatkozik, hanem pl. a bizonyítási kísérletre (Tatrekonstruktion) is; a kérdezés közben a bíróság nem veheti át a kérdezést, azaz a kérdezési jog magában foglalja azt, hogy a terhelt a saját gondolatmenete szerint kérdezzen (ha a kérdés nem rávezető);
- a bizonyítási indítványokhoz fűződő jog (Emberi Jogok Európai Egyezségokmánya 6. cikk (3) bek. d) pont): a terhelt az egész eljárásban bizonyítási indítványokat tehet, ezeknek eleget kell tenni attól függetlenül, hogy várhatóan eredménnyel járnak-e, illetve hogyan kell majd azokat értékelni; a bizonyítási indítványban meg kell jelölni a bizonyítási eszközt, azt, hogy az mit bizonyít, illetőleg miért gondolja azt a terhelt, hogy az adott körülmény bizonyítására alkalmas (StPO 55. §); ha a terhelt bizonyítási indítványát a nyomozás során elutasítják, akkor az ellen kifogással élhet (StPO 106. §(1) bek.);
- a fordításhoz való jog (StPO 56. §): ha a terhelt nem érti az eljárás nyelvét, akkor joga van tolmácshoz; amennyiben a védelem elvének érvényesüléséhez vagy a fair eljáráshoz ez szükséges, ez a jog kiterjed egyes akták (pl.: letartóztatással kapcsolatos döntések, vádirat, ítélet) írásbeli lefordításának jogára is; ha az eljárási cselekményre nem lehet megfelelő tolmácsot biztosítani, akkor az eljárási cselekményről hang- és képfelvételt kell készíteni.

Sajátos jogállással rendelkezik az StPO 64. § szerint az az érintett, aki ugyan nem terhelt, azonban valamely büntetőeljárási kényszerintézkedés vagy várható szankció vele kapcsolatos. Ilyen érintett lehet

- akivel szemben pénzbüntetés, pénzbírság vagy az eljárási költségekben (azok egy részében) való marasztalás várható,
- aki anélkül, hogy vádat emeltek volna vele szemben, elkobzásra számíthat.

Az érintettet sok tekintetben a terhelt jogállása illeti meg és jogi képviselőre jogosult.

3.1.2. A terhelt Spanyolországban

A terheltnek Spanyolországban (az eljárás menetétől függően) négy elnevezése van:

- az eljárás alá vont személy (ez egy rendőrségi szóhasználat, a terhelti jogok megnyíltá előtt használják),
- a gyanúsított,
- a vádlott (a vádemelést követően) vagy
- az elítélt.

Gyanúsítottnak a Bp. 118. §-a szerint az alábbi időpontoktól tekintjük a terheltet:

- a fogvatartás időpontjától;
- onnantól kezdve, ha bármilyen egyéb kényszerintézkedést rendelnek el vele szemben;
- ha a rendőrségi jelentés alapján a nyomozási bíró intézkedik vele szemben;
- ha feljelentéssel éltek meghatározott személlyel szemben;

- ha bármilyen olyan eljárási cselekményt fogantatósítanak vele szemben, amely arra utal, hogy bűncselekmény elkövetésével gyanúsítják (pl. gyanúsítottai idézést kap).

Onnantól kezdve, hogy valakit az eljárás alá vonnak, avagy gyanúsítottá válik, megnyílnak a gyanúsítottai jogai, azaz

- joga van a védelemhez;
- felvilágosítási joga van az ellene indult eljárásról (és arról is, hogy mivel gyanúsítják);
- a bírósági végzésekkel szemben felléphet;
- hallgatási joga van és az önvád tilalma érvényesül vele szemben.

A terhelti jogok a jogi személy terheltre is vonatkoznak, legfeljebb az a probléma merülhet fel, hogy a hallgatás joga (önvád tilalma) kivel kapcsolatosan érvényesül.

Szintén fontos alapvető jog a tolmáchoz való jog, ha a terhelt a spanyol nyelvet nem vagy nem megfelelően érti. A tolmácsdíjat az állam fizeti.

A terhelt a vallomástételkor nem tesz esküt és a vallomás mindenfajta kikényszerítése tiltott. A kérdéseket közvetlenül és egyértelműen kell feltenni neki.

A vádlott jogai részben azonosak a gyanúsítottai jogokkal, de vannak eltérések is:

- a törvényes (független, pártatlan) bírósághoz való jog;
- a jogi képviselőhöz (védőhöz) való jog (minden eljárásban kötelező a védelem, eltekintve néhány nagyon csekély súlyú és egyes közlekedési bűncselekményektől); a terhelt erről a jogáról nem is mondhat le (Bp. 652. §);

- a vádról való értesülési jog (ide tartozik az is, hogy a terhelt folyamatosan értesüljön arról, mi a vád ellene, de az is, hogy tudomással kell bírnia a fogvatartás okáról is);
 - a garanciákkal körülbástyázott, lehető legrövidebb időn belül megtartott (tisztességes) tárgyaláshoz való jog (az időszerűség megsértésének súlyos következményei vannak: az Alkotmánybírósághoz lehet fordulni, és ha az megállapítja az indokolatlan késedelmet, akkor a fogvatartott terheltet azonnal szabadlábra kell helyezni, a legrövidebb időn belül tárgyalást kell kitűzni és meg kell téríteni a terhelt kárát);
 - a védekezéséhez szükséges bizonyítékok felhasználásának joga (sőt a terheltnek joga van a vallomástételhez és nélküle főszabályként nem is tartható meg a tárgyalás, kivéve a jogi személy terheltet, ahol a terhelti jogokat értelemszerűen a képviselő gyakorolja);
 - a jog, hogy önmagával szemben nem kell bizonyítékot szolgáltatnia és az, hogy
 - nem köteles bűnösnek vallania magát, valamint
 - az ártatlanság vélelme (a klasszikus ártatlanság vélelmét – senki sem tekinthető bűnösnek a jogerős elítéléséig – a Bp. nem is rögzíti, hanem az Alkotmányban található meg)
- a gyanúsítottal kapcsolatosan nem vagy más terjedelemben merül csak fel.

Az ártatlanság alkotmányos vélelmének négy következménye van:

- a bizonyítási teher a vádat kötelezi;
- néhány kivétellel csak azok a bizonyítékok értékelhetők, amelyeket a tárgyaláson vettek fel;
- a jogellenes bizonyítékokat nem lehet értékelni;
- a bíróságnak indokolnia kell a bizonyítékok értékelését.

A spanyol Bp. garantálja a fegyverek egyenlőségének az elvét. Ez a jog a tárgyalás során teljesedik ki, de a nyomozati szakban is vannak megjelenési formái. Így pl. a nyilvános tárgyaláshoz való jog a tárgyalási szak sajátossága, de pl. a határozatok nyilvános kihirdetésének elve már a nyomozati szak során is érvényesül. A nyilvánosság ugyanakkor természetesen másként érvényesül a nyomozati és a bírósági szakban. A főszabály egyébként pl. a nyomozati szakban is az, hogy a terhelt betekinthez az iratokba, de itt a törvény a nyomozás érdekében megengedi az ez alóli kivételt (Bp.430. §).

A terhelti jogok megsértése esetén a tárgyalást nem lehet kitűzni. A terhelti jogok megtartásának ellenőrzését szolgálja a nyilvánosság elve: a média minden tárgyaláson jelen lehet, kivéve, ha ezt a közérdek vagy az alapvető jogok védelmének érdeke indokolja (Bp. 466. §).

3.2. A védő

3.2.1. A védő Ausztriában

A védőt az osztrák jogban is a terhelttől függetlenül megilletik az eljárási jogok és kötelességek. Noha a terhelt az eljárási jogait értelemszerűen védő nélkül is gyakorolhatja, azok sokkal hatékonyabban érvényesülhetnek, ha a terheltnek egy felkészült védőügyvéd áll a rendelkezésére.

A védőt számos jog és kötelesség illeti meg:

- az irat betekintési jog (StPO 57. §),
- a terhelt felvilágosítása;
- a bizonyítási indítványok előterjesztése (de ha a terheltével ellentétes indítványt terjeszt elő, akkor a terheltté lesz joghatályos, ld. StPO 57. § (2) bek., így pl. a terhelt a védővel ellentétesen is lemondhat a jogorvoslatról);

- a fogva levő terhelttel kapcsolatot tarthat (amit azonban a rendőrségi fogdában a rendőrség, a büntetés-végrehajtási intézetben az ügyész ellenőrizhet, ha konkrét gyanú van arra nézve, hogy az eljárás megghiúsítására törekednek, ld. StPO 59. § (1) bek.);
- a nyomozási jog: a védő is lefolytathat nyomozási cselekményt annak érdekében, hogy megfelelő bizonyítási indítványt terjeszthessen elő (pl. beszél a várható tanú ismerősével, hogy a tanú tud-e érdemi információt szolgáltatni).

Nem járhat el védőként az, aki az ügyben szintén gyanúsítható a bűncselekmény elkövetésével. A védő kizárására az ügyész tehet indítványt és arról a bíróság dönt.

A terhelt szabadon (akár szóban, akár írásban) meghatalmazhat védőt (StPO 58. § (1) bek.). Védőként általában ügyvéd járhat el, aki több terhelt védelmét is elláthatja ugyanabban az ügyben.

A kötelező védelem eseteit az StPO 61. § (1) bekezdése határozza meg:

- az egész eljárásban, ha a terhelt letartóztatásban vagy házi őrizetben van;
- az egész eljárásban, ha a terhelt kényszergyógykezelés alatt áll;
- a tárgyaláson, ha a terheltet intézetben helyezték el;
- az LG előtti tárgyaláson, ha esküdtbíróság vagy ülnökbíróság jár el;
- az LG előtti tárgyaláson egyes 3 évnél súlyosabb szabadságvesztéssel fenyegetett bűncselekmények esetén akkor is, ha egyesbíró jár el;
- a jogorvoslati eljárásban semmisségi panasz esetén, vagy ha esküdtbíróság vagy ülnökbíróság ítélete elleni fellebbezést bírálnak el;
- és a perújításnál.

Ha a védelem kötelező és a terhelt nem hatalmaz meg védőt, akkor kirendelnek neki. Ugyanígy kérheti védő segítségét a terhelt, ha vagyoni viszonyai miatt nem tud védőt meghatalmazni (StPO 61. § (2) bek.). Ennek a védőnek a költségeit nem a terhelt viseli. Egyéb esetekben azonban a kirendelt védő költségeit (ha a védelem kötelező és a terhelt nem hatalmaz meg védőt) a terhelt viseli.

A kirendelt és a segítő védőről a bíróság dönt. Ennek alapján az Ügyvédi Kamara meghatározza, hogy melyik ügyvéd járjon el az ügyben (kirendelt vagy segítő védő esetén ritkán veszik figyelembe a terhelt kifejezett kérését egy adott ügyvéd személyére vonatkozóan). Sürgős esetben maga a tanács elnöke is meghatározhatja a védő személyét.

Ha a védőt egy eljárási határidő (pl. fellebbezés bejelentésére nyitva álló idő) alatt rendelik ki, az eljárási határidő rá vonatkozóan a kirendelés napjával kezdődik (StPO 63. § (2) bek.). Ez a rendelkezés nem vonatkozik a meghatalmazás visszavonására, de ilyenkor a visszavont meghatalmazással is előterjeszthető az alaphatáridőn belül pl. a fellebbezés, ha azt a terhelt kifejezetten meg nem tiltja.

A segítő védőnek nem jár védői díj, esetleg a konkrét felmerült költségeinek a megtérítését kérheti. Ő az Ügyvédi Kamarától kérhet díjazást a tevékenységéért, amit a Kamarának az állam megtérít.

3.2.2. A védő Spanyolországban

A spanyol Alkotmány 24.2. szakasza rögzíti a védőhöz való alapvető jogot, mint az egész büntetőeljárásról át érvényesülő jogosultságot. A védőhöz és a jogi képviselőhöz való jog a spanyol jogelmélet szerint a fegyverek egyenlőségéből és a kontradiktórium elvéből vezethető le. A fogvatartott és az egyébként megvádolt személyek mindenkor jogi képviselőt vehetnek igénybe, azaz a fogvatartáskor illetve a megvádolást követően azonnal tájékoztatni kell a

terheltet a védelemhez való jogáról. Ha a fogvatartott nem kíván védőt meghatalmazni, akkor haladéktalanul védőt kell neki kirendelni (Bp. 767. §). Más esetekben is védő kirendelésére kerülhet sor, ha a terhelt anyagi okokból nem engedheti meg magának, hogy védőt hatalmazzon meg. A kirendelt védő költségeit az állam viseli.

Csak a Spanyol Ügyvédi Kamara tagjai láthatnak el védői feladatokat a büntetőeljárásban. Az ügyvédi kamarákból (Colegios de Abogados) minden tartományban egy található, és igen erős jogkörrel rendelkeznek. Ha egy védő egyszer belépett a büntetőeljárásban, akkor ezzel nemcsak a jogai, hanem a kötelezettségei is felélednek.

A bírósági tárgyaláson már (néhány kisebb súlyú és egyes közlekedési bűncselekményektől eltekintve) mindig kötelező a védő részvétele. Erről a jogáról a terhelt nem mondhat le, és nem jelentheti ki, hogy maga kívánja ellátni a saját védelmét.

Ha a terheltet őrizetbe veszik, 24 órán belül a nyomozási bíró elé kell vezetni. Az előbb említett szabály szerint a terheltnek a gyanúsítással illetve a fogvatartással felélednek a védelemhez való jogai, azaz ettől a pillanattól kezdve a védő felléphet az érdekében. Ugyanakkor a védővel való késedelem nélküli kapcsolattartás joga csak a 24 órán belüli, nyomozási bíró előtti megjelenést követően éled fel.

A nyomozati szakban, mielőtt a kihallgatására sor kerül, a terheltet tájékoztatni kell a jogairól és a kötelességeiről. A fogvatartott vallomástételekor az ügyésznek és a jegyzőkönyvvezetőnek jelen kell lennie. A jegyzőkönyvvezető nemcsak a vallomás tartalmát rögzíti, hanem a teljes eljárási cselekményt. A terheltet erről a jogáról a védőnek tájékoztatnia kell. A fogvatartottat arról is tájékoztatni kell, hogy a kihallgatása során őt védő segítheti, és ha erről ő maga nem gondoskodik (akár gazdasági okokból, akár azért, mert nem tartja fontosnak), akkor kirendelnek neki védőt. A spanyol Alkotmánybíróságnak kifejezett döntése van egy adott esetre, amikor a terhelt

kifejezett nyilatkozattal lemondott a védőtől, és ezt követően a nyomozási bíró őt kihallgatta. A spanyol Alkotmánybíróság az adott esetben azt mondta ki, hogy ugyan az így beszerzett bizonyíték nem törvényes, de annak az adott ügyben hozott ítéletre nem volt lényeges kihatása. Azonban ez a döntés továbbra is nyitva hagyta a kérdést, hogy mi lett volna akkor, ha a terhelti vallomás az elítélésben komoly jelentőséggel bírt volna.

IV. A BIZONYÍTÉKOK

4.1. A bizonyítás szabályai Ausztriában

A bizonyítás Ausztriában is részben a nyomozás során, részben a tárgyaláson folyik. A nyomozás során végzett bizonyítási cselekményeket vagy hivatalos feljegyzésben, vagy jegyzőkönyvben rögzítik. Ezek a tárgyaláson felolvashatók és ezáltal a bizonyítás tárgyává tehetők, kivéve a terhelti és a tanúvallomásokot, mert a terhelteket és a tanúkat a tárgyaláson is ki kell hallgatni a közvetlenség elve (StPO 13. §) alapján.

Az StPO számos bizonyítási tilalmat ismer. Ilyen pl.: a terhelt vallomásra kényszerítésének vagy az ígéretésnek a tilalma (StPO 164. § (4) bek.). A törvény rendelkezéseivel ellentétesen felvett bizonyítási eszközök (pl.: jogellenes házkutatás vagy megfigyelés) a tárgyaláson nem vehetők figyelembe.

A vallomásfelvételnek két módja létezik (StPO 151. §):

- a tudakozódás: a személyt alakiságok nélkül kérdezik és erről hivatalos feljegyzést készítenek; a tudakozódásra senki sem köteles választ adni;
- a kihallgatás: formális vallomásfelvétel a jogi helyzetre és a jogokra való figyelmeztetést követően; a kihallgatás irányulhat a tanú vagy (a gyanúsítás közlését követően) a terhelt vallomásának felvételére. A tanú általában köteles vallomást tenni, a terhelt nem (és utóbbi általában jogosult arra, hogy a kihallgatásán védő legyen jelen).

A kihallgatásról készült jegyzőkönyv mindig írásban készül, és fel kell tüntetni, hogy tanú vagy terhelt vallomásáról készült, mi az eljárás és mi a kihallgatás tárgya.

Az StPO az alábbi főbb bizonyítékokat sorolja fel:

- a) a tanúkihallgatás,
- b) a terhelt kihallgatása,
- c) a szemle,
- d) a bizonyítási kísérlet,
- e) a szakvélemény,
- f) és egyéb sajátos bizonyítási eszközök.

ad a) Tanú csak az lehet a büntetőeljárásban, aki nem terheltje az eljárásnak (StPO 154. §). A büntetőeljárásban hallomástanú is tehet vallomást, de ilyenkor a közvetlen tanúkat is ki kell hallgatni. A tanú köteles vallomást tenni és köteles igazat mondani (különben bűncselekményt követ el, ld. StGB 288-289. §).

A tanúzási akadályoknak három csoportja van az osztrák büntetőeljárásban:

- a tanúzási tilalmak (StPO 155. §): a tanú akkor sem tehet vallomást, ha egyébként szeretne (ide tartozik a lelkeszi titoktartási kötelezettség; akit a szolgálati titoktartási kötelezettsége alól nem mentettek fel; valamint az sem tehet vallomást, aki a tanúzásra képtelen);
- a tanúzási mentesség: bizonyos sértettek, ha már kontradiktóriusan kihallgatták őket, illetőleg a terhelt hozzátartozói nem kötelesek vallomást tenni, de tehetnek, ha kívánnak;
- a tanúzás megtagadása: az erre jogosultak szintén megtagadhatják a vallomástételt (pl.: egy olyan személy hozzátartozói, akik a vallomás által terheltekké válhatnak; a foglalkozásuknál fogva titoktatásra köteles személyek; végül ide tartozik az önvádra kötelezés tilalma is).

A tanúzási tilalmak figyelmen kívül hagyása mellett kihallgatott tanú vallomása bizonyítékként nem vehető figyelembe (tanúzási tilalmak és mentességek esetén az egész vallomás, megtagadási okoknál a vallomásnak csak az a része, amit a megtagadási ok érint; ugyanakkor nem semmis a vallomás, ha a tanút nem oktatják ki az önvád tilalmára és így tesz vallomást). A tanúzási tilalmakat hivatalból kell figyelembe venni, a tanúzási mentességeknél és megtagadási okoknál a hatóságnak a kihallgatás megkezdésekor, vagy ha felmerül az akadály, azonnal ki kell oktatni a tanút, és nyilatkoztatni, hogy kíván-e vallomást tenni.

Az StPO 162. § lehetővé teszi anonim tanúk részvételét a büntetőeljárásban, ha az életük, testi épségük vagy szabadságuk veszélyben van. Őket személyesen nem lehet kérdezni és a külsőjüket is megváltoztathatják, hogy ne lehessen felismerni őket.

A tanúk kontradiktórius kihallgatását csak a bíróság végezheti, és azon jelen lehet az ügyész, a terhelt, a védő, a sértett és a magánfél, akik kérdéseket tehetnek fel (StPO 165. §). Erre a kontradiktórius tanúkihallgatásra a nyomozás során akkor kerül sor, ha a tanú kihallgatása a tárgyaláson várhatóan nehézségekbe ütközik vagy pl. a tanú 14 év alatti. Ha a terheltnek nincs védője, az idézésben közlik vele, hogy védőt választhat, vagy eljárási segítőt kérhet.

Az osztrák jog nem tekinti külön bizonyítási eszköznek a szembesítést (163. § (3) bek.) és a felismerésre bemutatást (163. § (1) bek.), hanem azokat a kihallgatás speciális fajtájának tekintik.

ad b) A terheltet kihallgatása előtt figyelmeztetni kell arra, hogy megtagadhatja a vallomástételt, illetve arra, hogy mi miatt folyik ellene büntetőeljárás (StPO 50. §). A terhelt általában a kihallgatása előtt beszélhet a védőjével (ha a védővel való kapcsolattartását nem korlátozták). A védő a kihallgatáson észrevételt tehet, ha álláspontja szerint a kihallgatás nem

törvényesen zajlik (pl. rávezető, befolyásoló kérdést akar feltenni a kihallgató hatóság), illetőleg a kihallgatás végén maga is kérdéseket tehet fel a terheltnek.

A figyelmeztetéseket követően kerül sor egyes személyi körülmények tisztázására, majd a terhelt összefüggő vallomást tehet. Ezután a hatóság kérdéseket tehet fel neki. A terhelt a vallomása során bizonyítási indítványokat tehet, és a vallomását le is írhatja, írásban kiegészítheti.

A terhelt esetén is sor kerülhet arra, hogy a nyomozás során bíróság kontradiktóriusan kihallgassa, ha pl. a terheltnek a tárgyaláson való részvétele várhatóan akadályba ütközik.

A kihallgatási tilalmakat az StPO 164. § (4) bekezdése sorolja fel:

- a meg nem engedett ígéret (pl. az ügyész alacsony büntetést ígér);
- a meg nem engedett fondorlat (pl. azt hazudják, hogy a terhelttárs már rá vallott);
- a fenyegetés (pl. hogy előzetes letartóztatásba helyezik, ha nem tesz beismerő vallomást);
- a kényszer (pl.: kínzás, megverés, kifárasztás);
- a homályos, kétértelmű kérdések feltétele stb.

A kínzással, kegyetlen, embertelen vagy megalázó módon felvett vallomás mindenképpen semmis, bizonyítékként nem vehető figyelembe (StPO 166. §). A többi kihallgatási tilalom akkor vezet semmisséghez, ha az eljárási alapelveket sérti.

ad c) A szemlénél tárgyat vagy helyet dokumentálnak (fényképezés, tervrajz készítése). Ezt az ügyészség és a rendőrség maga is végrehajthatja, de az ügyészség erre szakértőt is felkérhet (StPO 149. §).

ad d) A bizonyítási kísérlet során kihallgatják a terheltet vagy a tanút, aki elmagyarázza, hogyan történhetett a cselekmény (StPO 149. §). A bíróság

ügyészi indítványra folytatja le a bizonyítási kísérletet, ahova a résztvevőket (terhelt, védő, tanú stb.) idézik. Bizonyos esetekben a bizonyítási kísérletet a terhelt távollétében is megtarthatják (ha pl. a sértettel tartják és ő félne a terhelttől), de a terhelt ilyenkor is kap a jegyzőkönyvből és írásban kérdéseket is feltehet.

ad e) Az osztrák büntetőeljárásban akkor kell szakértőt kirendelni, ha a hatóság nem rendelkezik az adott szakértelemmel (StPO 126. § (1) bek.). Vannak esetek, amikor kötelező a szakértő kirendelése (ezek elsősorban a terhelt elmeállapotával vagy alkoholizmusával függenek össze, de pl. gyermekbántalmazás gyanúja esetén is ki kell rendelni szakértőt).

A szakértő tehet megállapításokat (pl. hogy a sértett karja eltört) vagy véleményt terjeszt elő (pl. hogy mi vezetett a bűncselekmény elkövetéséhez), de a jogkérdéseket nem válaszolhatja meg (StPO 125. §). A szakértőt a nyomozás során az ügyészség, a bírósági szakban a bíróság rendeli ki, de a bíróság kirendelheti a nyomozás során már eljáró szakértőt is.

A szakértőt a szakértői lista alapján rendelik ki, de a kirendelés ellen a terhelt ellenvetéssel élhet, ha pl. a szakértőt elfogultnak tartja (pl. a terhelt korábbi orvosa volt). Ilyenkor másik szakértőt kell kirendelni.

Általában egy szakértőt kell alkalmazni. Ha a megállapítás határozatlan, vagy a vélemény ellentmondásos, szakmailag hibásnak tűnik stb., akkor másik szakértőt kell kirendelni. A terhelt a tárgyaláson magánszakvéleményt is előterjeszthet, ez azonban nem minősül szakvéleménynek (StPO 249. § (3) bek.). A szakértőnek a véleményt a tárgyaláson szóban is elő kell terjesztenie.

ad f) A rendőrség sajátos kutatóintézeteket is igénybe vehet, de ezek nem minősülnek szakértőnek (StPO 126. § (1) bek.). Ezek vizsgálati jelentést készítenek (pl. revizori jelentés). Ha ez a jelentés fontos adatokat tartalmaz,

szakértőt kell kirendelni, akinek a véleménye aztán bizonyítékként felhasználható.

Ugyanígy sajátos, quasi szakértő a tolmács (StPO 56. §), akit bármelyik hatóság kirendelhet.

Végül meg kell említeni az okiratokat is, amelyek a közvetlenség elve alapján felolvasással válhatnak a bizonyítási eljárás részévé (StPO 252. § (2) bek.). A kihallgatási jegyzőkönyveket is fel lehet olvasni, de ezek helyett a bíróságnak a tárgyaláson a terhelt és a tanú közvetlen kihallgatására kell helyeznie a hangsúlyt.

4.2. A bizonyítás Spanyolországban

4.2.1. A bizonyítási eszközök

A spanyol Bp. a 688. és azt követő §-okban az alábbi bizonyítási eszközöket szabályozza:

- a) a terhelt vallomása,
- b) a tanúvallomás és a szembesítés,
- c) a szakvélemény,
- d) az okiratok és
- e) a bírói szemle.

A felsorolás azonban exemplifikatív, azaz az itt felsoroltakon kívül más bizonyítékok is felhasználhatók, kivéve, ha kizárt bizonyítéknak tekintendők.

ad a) A spanyol Bp. csak a nyomozati szakra tartalmaz előírásokat a terhelt vallomásával összefüggésben, a tárgyalásra nem (csak a bűnösség beismerésével és annak következményeivel összefüggésben). A terhelt vallomása nemcsak egy a sok közül, amit a nyomozás során beszereznek, hanem

az első a bizonyítékok között (hiszen különös jelentőséggel bír). Ezzel ellentétesen az esküdtszéki eljárással összefüggésben már szerepel a bizonyítékok között a terhelt vallomása is. A terheltet közvetlenül kérdezheti a vád, a védelem és a bíróság is. A jogi személyekkel kapcsolatos büntetőeljárásban ugyanakkor egyelőre nem tisztázott, hogy kinek a vallomását kell tekinteni a terhelt vallomásának illetőleg milyen eljárásjogi tartalommal bír a jogi személy képviselőjének nyilatkozata.

A terhelt szabadon dönthet arról, hogy kíván-e vallomást tenni, és a hallgatásához (vallomás megtagadásához) semmilyen hátrányos következmény nem fűzhető. Ugyanakkor sajátos jogértelmezés szerint a hallgatása a többi bizonyítékkal együtt értékelhető. Így pl. ha megtagadja a vallomástételt arra nézve, hogy hol tartózkodott a bűncselekmény elkövetésének időpontjában, akkor a többi vallomással egybe lehet ezt vetni az ártatlanság vélelmének sérelme nélkül, és a többi bizonyíték alapján megállapítható, hogy a bűncselekmény elkövetésének helyszínén volt.

A terhelt nyomozó hatóság vagy nyomozási bíró által történt kihallgatásáról készült jegyzőkönyv akkor használható fel a tárgyaláson bizonyítékként, ha a vallomástételre a törvény által meghatározott keretek között került sor. Ugyanakkor, ha a terhelt a nyomozás során beismerő vallomást tesz, és a tárgyaláson ezt a vallomást visszavonja, akkor pusztán ezen (visszavont) nyomozati vallomás alapján nem lehet megállapítani a büntetőjogi felelősségét.

Feltétlenül különbséget kell tenni a vádlott beismerő vallomása és azon nyilatkozata között, miszerint elismeri a vádat (Bp. 688. §). Utóbbi ugyanis nem más, mint hogy a terhelt elfogadja a tényeket és az ügyész által indítványozott szankciót. Ennek a nyilatkozatnak azonban csak annyi joghatása lehet, hogy gyorsabban lezárul az eljárás, de nem minősül sem bizonyítéknak, sem a tárgyalás részének.

A terhelt vallomását az összes többi bizonyítékkal együtt kell értékelni.

ad b) A tanúvallomás a tárgyalás szempontjából releváns tényekre vonatkozó olyan nyilatkozat, amelyet nem az eljárás résztvevője tett, és ami közvetlenül tanúsítja a tényeket, vagy más módon jutott a tanú azok birtokába (pl. hallomástanú). Noha a résztvevő nem lehet tanú,

- a spanyol Legfelsőbb Bíróság döntése szerint a terhelttárs vallomása a tanú vallomásával egy szinten értékelendő, mint atipikus bizonyíték (testimonio impropio);
- a sértett vallomása is tanúvallomás.

A szabályszerűen megidézett tanú köteles a tárgyaláson megjelenni és vallomást tenni (Bp. 707. §), különben 200-5.000 euro rendbírsággal sújtható (Bp. 716. §). Egyesek megtagadhatják a tanúvallomás tételét, pl.: a terhelt hozzátartozója, a bizonyos foglalkozásokat űzők (lelkész, titoktartásra kötelezett hivatalnok), és aki szellemi állapota miatt nem tud helyes vallomást tenni. A kiskorúak kötelesek tanúvallomást tenni, de a bíróság úgy rendelkezhet, hogy a vallomást a terhelt távollétében tehetik meg (vagy legalább ne legyenek láthatóak a terhelt számára, pl. videokonferencia útján vagy elkülönített szobában tett vallomás).

Ahogy a terheltnél sem egyértelmű a szabályozás, úgy a tanúnál is kérdéses, hogy a jogi személlyel szembeni büntetőeljárás esetén ki jogosult megtagadni a vallomástételt (pl. ki a terhelt hozzátartozója?).

A tanú a vallomástételt általában a tárgyalóteremben teszi, de különösen indokolt esetben a spanyol Bp. lehetővé teszi, hogy a tanú a saját otthonában vagy irodájában tegyen vallomást, de akár mód van a videokonferencia útján való kihallgatásra is, sőt külföldön tartózkodó tanú kihallgatására jogsegély keretében is sort lehet keríteni. Ha a bíróság előtt nem jelenik meg, akár büntetőeljárás is indulhat ellene az igazságszolgáltatás akadályozása miatt.

A spanyol Bp. 710. §-a kifejezetten lehetővé teszi közvetett módon (testimonio de referencia) a hallomástanú vallomásának a felhasználását is. Azonban az általános bizonyítási szabályokkal ellentétben a hallomástanú

vonatkozásában megszorításokat is tartalmaz a törvény: a hallomástanú vallomása ugyanis az ártatlanság vélelmét csak akkor törheti át, ha fizikailag lehetetlen, hogy a szemtanú megjelenjen a bíróság előtt.

A vallomástétel előtt a tanú esküt tesz vagy megígéri, hogy igazat fog mondani. Mindkét esetben a bíróság figyelmezteti a tanút a hamis tanúzás büntetőjogi következményeire (ld. spanyol Btk. 458. §).

A tanút is közvetlenül kérdezheti a vád, a védelem és a bíróság is. A bíróság általi kérdezésnek ugyanakkor a Legfelsőbb Bíróság szerint a pártatlanság érdekében korlátja, hogy az nem vezethet újabb tények felkutatására, mindössze a már felmerült tények ellenőrzésére.

Az 1994. évi 19. törvény (december 23.) szabályozza a tanúvédelmet, és ez a törvény kiterjed a szakértőkre is. A törvény számos intézkedést tesz lehetővé a tanú védelme érdekében, pl.

- a tanú személyi adatainak titkosítása,
- a rendőri védelem biztosítása,
- a tanú személyazonosságának megváltoztatása,
- a tanú nyomozás során tett vallomásának elfogadása.

Az utóbbi eset egy újabb kivétel a közvetlenség elve alól, azonban erre csak akkor lehet sort keríteni, ha a tanúnak a tárgyaláson való megjelenése valódi és komoly kockázattal járna. A tanú személyazonosságának megváltoztatása is számos problémával járhat, mert értelemszerűen nem kerülhet sor a tanúnak a tárgyaláson történő kikérdezésére, mert akkor kiderülne az eredeti személyazonossága. Ez viszont sérti a tisztességes eljárás elvét. Ennek megfelelően, ha a védelem megjelöli a terhelt valódi személyazonosságát, akkor meg kell jelennie a tárgyaláson, és ekkor már csak annyi védelem illetheti meg (a rendőri védelem mellett), hogy a kihallgatása során a védelem őt nem láthatja, csak hallhatja.

ad c) Szakértők az eljárás résztvevőin kívül azok a személyek, akik a büntetőeljárás tárgyát képező tény tekintetében különleges szakértelemmel rendelkeznek. A műszaki, tudományos, művészeti stb. szakértelemmel rendelkező szakértő álláspontját a szakértői jelentésben fejt ki. A szakértő lehet természetes vagy jogi személy, és beszélünk állami vagy magánszakértőről is. A szakértők a jelentést sokszor többen együtt terjesztik elő. A szakértőnek nemcsak az a kötelezettsége, hogy megírja a szakértői jelentést, hanem az is, hogy megjelenjen a tárgyaláson és ott előadja azt (kivéve, ha a vád és a védelem együttesen úgy nyilatkozik, hogy elfogadja a szakvélemény tartalmát). A tanúzási akadályok a szakértőre is irányadók.

A nyilvános laboratóriumok jelentései a tárgyaláson okirati bizonyítékként is felhasználhatók, ilyenkor a jelentés kiállítójának nem kell megjelennie a tárgyaláson.

ad d) A spanyol Bp. nagyon kevés említést tesz az okirati bizonyítékokról. A joggyakorlat az okirat fogalmát kiterjesztően értelmezi, ide vonva a video- és hangfelvételeket, sőt még a számítógépes fájlokat is. Az adóellenőri jelentések igen jelentős okirati bizonyítékok az adócsalásos ügyekben.

Különbséget kell tenni a valódi dokumentumok és a nyomozó hatóság tevékenységét jegyzőkönyvbe foglaló okiratok között. Az előbbieket a bíróság közvetlenül vizsgálhatja, és ez semmiben nem sérti a közvetlenség elvét. Utóbbiak esetén viszont az a főszabály, hogy a tárgyaláson lehetőleg meg kell ismételni a bizonyítás felvételét annak érdekében, hogy megakadályozzák, hogy a bíróság kizárólag (túlnyomórészt) a nyomozás során felvett bizonyítékokra alapozza a döntését. A közjegyző előtt tett vallomások esetében mindenképpen sérül a közvetlenség és a szóbeliség elve.

A rendőrségi jelentések és egyéb nyomozati cselekmények semmiképpen nem tekinthetők bizonyítéknak. Ahhoz, hogy a jelentés tartalma bizonyítékként értékelhető legyen, a jelentést tevő rendőrt a tárgyaláson ki kell hallgatni, és az ő

vallomása válhat bizonyítékká. Vannak ugyanakkor olyan rendőri eljárási cselekmények, amelyeket a tárgyaláson nem lehet megismételni (pl. közúti bűncselekményeknél az alkohol-vizsgálat). Ezek valójában nem is rendőri jelentésnek tekinthetők, hanem inkább a szakvéleménnyel esnek egy tekintetbe. Ezen adatok csak akkor értékelhetők bizonyítékként, ha az azokat rögzítő személyt a tárgyaláson kihallgatták, és az a tárgyaláson megerősítette annak tartalmát. A terheltnek joga van hozzá, hogy ha a hasonló tesztek eredménye pozitív, akkor kórházi körülmények között megismételjék a vizsgálatot. Ha erre a terhelt indítványa ellenére nem került sor, a teszt eredménye bizonyítékként nem használható fel a büntetőeljárásban.

ad e) A Bp. 727- §-a bírói szemle alatt ért minden olyan bizonyítási cselekményt, amit a bíróság a tárgyalótermen kívül végez. Ezt alapvetően egy kivételes bizonyítási eszköznek kell tekinteni. Ha a nyomozati szakban elvégezték, akkor a tárgyaláson nem kell megismételni, hanem annak tartalma bizonyítékként felhasználható, de csak akkor, ha mindkét felet értesítették a bizonyítási cselekményről. A lőfegyvereket és hasonló tárgyakat nem kell a bíróságnak közvetlenül megvizsgálnia, de mindenkor lehetővé kell tenni, hogy a tárgyalás kezdetétől fogva rendelkezésre álljanak, kivéve, ha a vád és a védelem erről kifejezetten lemond.

4.2.2. A jogellenes bizonyítékok

Spanyolországban is az az alapvető rendelkezés, hogy a terhelt jogainak a megsértésével szerzett bizonyítékok a büntetőeljárásban nem használhatók fel. A terhelt alapvető jogainak védelme tehát fontosabb az anyagi igazság kiderítésénél és a bűnüldözéshez fűződő alapvető érdeknél. Az alkotmányos jogok megsértésével szerzett bizonyítékok a tisztességes eljárás és a bíróság előtti egyenlőség elvét is sértik.

Ugyanakkor azzal a szabállyal, miszerint az alapvető jogok megsértésével beszerzett bizonyíték nem használható fel, ellentmond számos bizonyítékszerzés (ld. pl.: a magánlakás sérthetetlenségének elvét megsértő házkutatás vagy a magántitok jogának megsértésével lefolytatott telefonlehallgatás eredményének felhasználása). De pl. a hallgatáshoz való jogra való figyelmeztetés elmaradása esetén a terhelt vallomása akkor sem használható fel bizonyítékként, ha egyébként azt minden egyéb bizonyíték alátámaszt.

A jogellenes bizonyítékok továbbhatásával összefüggésben a spanyol jogra is kihat az USA Legfelsőbb Bíróságának a „mérgezett fa gyümölcsének elvével” összefüggésben kifejtett álláspontja. Azaz ha az eredeti bizonyítási cselekmény jogellenes, akkor az abból származó további bizonyítékok sem értékelhetők az ítélethozatal során. Így pl. a nem engedélyezett telefonlehallgatás során nemcsak maga a lehallgatás anyaga, hanem a lehallgatást végző rendőr vallomása is kizárt bizonyíték, különben ezen a módon meg lehetne kerülni a törvényi rendelkezést.

A spanyol joggyakorlatban azonban szintén nem nyert abszolút értelmet a „mérgezett fa gyümölcsének elve”, azaz számos bizonyíték felhasználható, holott az a bizonyíték, amelynek folytán eljutottak az adott bizonyítéktól, jogellenes. A spanyol Alkotmánybíróság két feltételhez kötötte azt, hogy mikor kell mindenképpen jogellenesnek (ezáltal a bizonyíték-értékelésből kizártnak) tekinteni egy bizonyítékot:

- ha az alapvető jogok sérelme nagyfokú és
- ok-okozati összefüggésben áll a jogellenességgel.

Tehát a beszerzett bizonyíték és a jogellenes bizonyíték közötti lazább, esetleg véletlenszerű kapcsolat esetén előbbi nem kell feltétlenül kizárni a bizonyítékok köréből. A spanyol Alkotmánybíróság ezzel kapcsolatban a „jogsértő kapcsolat” (nexo de antijuridicidad) létének a vizsgálatát követeli meg minden esetben. Adott esetben a „független forrásból származás elvét” mondták ki akkor, amikor a törvénytelen lehallgatást követően elkapott kábítószer-kereskedőnél nagy

menyiségű kábítószerrel találta, aki ennek hatására beismerő vallomást tett. Ilyenkor tehát a telefonlehallgatás eredménye nem vehető ugyan figyelembe törvényes bizonyítékként, de a terhelt beismerő vallomása igen.

Egy másik kivétel a „mérgezett fa gyümölcsének elve” alól a bizonyítékok „elkerülhetetlen felfedezésének tana”. Ezt akkor kell alkalmazni, ha az adott eset körülményeiből egyértelműen megállapítható, hogy az adott bizonyítékhoz ugyan egy jogellenes bizonyíték vezette a hatóságokat, de a bizonyíték más módon is a hatóságok birtokába került volna. Így pl. ha a törvénytelen lehallgatást követően megtalálják a terhelt lakásán a kábítószerrel, de az eljárás adatai alapján egyébként is sor került volna a házkutatásra, akkor önmagában a megtalált bizonyíték nem jogellenes. Ellenkező esetben pl. a törvénytelenül kihallgatott (nem figyelmeztetett) terheltnek mindent el kellene mondania, amit tud, mert akkor azok mind törvénytelené válnának.

A törvény szintén a kizárt bizonyítékok közé sorolja, ha a fedett nyomozó kifejezetten bűncselekmény elkövetésére buzdítja a terheltet és a fedett nyomozó ennek során szerez be bizonyítékokat.

V. A KÉNYSZERINTÉZKEDÉSEK

5.1. A kényszerintézkedések Ausztriában

5.1.1. A biztosítási intézkedés és a kiadásra kényszerítés

A biztosítási intézkedés az StPO 109. § szerint dolog kiadására szolgál (pl.: kábítószer, dokumentum, adathordozó stb.) vagy egy harmadik személy felé irányuló tilalomból áll (pl. a banknak megtiltják, hogy a jogosultnak pénzt fizessen ki).

A biztosítási intézkedés vagy azt célozza, hogy általa bizonyítási eszközhöz jussanak (pl. a bűncselekmény tárgya), vagy a meglévő bizonyítékok ellenőrzésére lehet alkalmas (pl. tanúvallomás vagy éppen a terhelti védekezés alátámasztására / cáfolatára). Az eredeti dokumentumokat azonban csak akkor kell kiadni, ha nem áll rendelkezésre megfelelő minőségű másolat.

A biztosítási intézkedés nem szolgálhat az StPO egyéb rendelkezéseinek a megkerülésére. Így aki a tanúvallomást megtagadhatja, vagy pl. akire az ügyvédi titoktartás vonatkozik, annak nem kell kiadni az adott dolgot. Joga lehet arra is, hogy a lezárt tárgyak (pl. bőrönd) felnyitását megtagadja. Ebben az esetben a lezárt tárgy elvihető, de csak a bíróság nyithatja ki, miután meggyőződött arról, hogy pl.: az érintett iratok melyik része tekintetében áll meg a megtagadási ok, vagy irreleváns az ügy szempontjából (ezeket nem lehet felhasználni és vissza kell adni) és van-e esetleg az iratok között olyan, amit nem érint ez a jog.

A biztosítási intézkedést az ügyészség rendeli el és a rendőrség foganatosítja. A legfeljebb 100 euro értékű vagy könnyen nélkülözhető tárgyakra (pl. ruhadarabok) maga a rendőrség is elrendelheti a biztosítási intézkedést. Ugyanígy rendelkezhet róla a rendőrség akkor is, ha a késedelem

veszéllyel jár, de ebben az esetben az ügyésznek utóbb ezt helyben kell hagynia.

Ha a biztosítási intézkedésre nincs szükség, akkor azt az ügyész megszünteti (ha a lefoglalást elrendelik, akkor magától megszűnik).

A kiadásra kényszerítés lényege az, hogy a rendőrség a biztosítási intézkedés alá eső dolog kiadását követelheti (StPO 111. § (1) bek.). Ennek érdekében személy- vagy lakáskutatást is elrendelhetnek, de a kényszerintézkedés akár számítógépes adathordozóra is kiterjedhet.

5.1.2. A lefoglalás

A lefoglalás egy olyan biztosítási intézkedés, amelyet a bíróság két esetben rendelhet el (StPO 115. § (2) bek.):

- ha az érintett a biztosítási intézkedés hatályon kívül helyezését indítványozza, akkor azt csak a bíró utasíthatja el;
- ha az ügyész indítványozza a lefoglalást, akkor annak a bíró adhat helyt (az ügyésznek ezt kell indítványoznia, ha úgy látja, hogy harmadik személy felé irányuló tilalomra van szükség, de más esetekben is terjeszthet elő ilyen indítványt).

Ha a bíró helyt ad a megszüntetés iránti indítványnak, vagy elutasítja az elrendelésre irányuló indítványt, akkor meg kell szüntetnie a biztosítási intézkedést.

Az ügyész a vádemelést követően megszünteti a lefoglalást, ha arra már nincs szükség. Ha ezt nem teszi meg, akkor az érintett kifogást terjeszthet elő.

5.1.3. A bankszámláról és banki forgalomról való felvilágosítás

A kényszerintézkedés elsősorban a banktitokhoz fűződő jogot sérti. A felvilágosítás kérése többféle adatra is vonatkozhat (StPO 109. § (3) bek.):

- az ügyfél személyazonosságával kapcsolatos kérdések (az ügyfél neve; az ügyfél személyi adatai; van-e a terheltnek üzleti kapcsolata a bankkal; jogosult-e vagy meghatalmazott-e eljárni a terhelt a banknál; melyek az ügyféllel kapcsolatos dokumentumok)
- az ügyfél számlájával és annak mozgásával kapcsolatos információk (hitel, pénzügyi és üzleti kapcsolatok feltárása).

Ha gyanú áll fenn arra nézve, hogy a terhelt a bűncselekmény elkövetéséhez vagy az abból származó előny biztosításához banki műveleteket fog végrehajtani, akkor elrendelhető ennek felügyelete is. Ugyanakkor a banki alkalmazott csak akkor hallgatható ki a számlával kapcsolatosan, ha a banktitok alól felmentették (StPO 116. §).

A kényszerintézkedést az ügyészi indítványra beérkezett bírósági jóváhagyást követően az ügyész rendeli el, indokolt határozatban. Ha a bank vitatja az elrendelés jogosságát, akkor ez ellen tiltakozhat, és ebben az esetben a kényszerintézkedést csak a bíróság rendelheti el. Ha a késedelem veszéllyel jár, a bírói döntésig csak biztosítási intézkedés rendelhető el.

5.1.4. A személyazonosság megállapítása

A rendőrség elrendelheti a személyazonosság megállapítását. Ez rendszerint úgy történik, hogy az intézkedés alatt álló személytől elkérik az igazolványát (StPO 118. §). A kényszerintézkedésre akkor kerülhet sor, ha az adott személy valószínűsíthetően terhelt vagy tanú lesz a büntetőeljárásban.

A rendőrségnek kérésre vagy anélkül is tájékoztatást kell adnia a személyazonosság megállapítása okáról és céljáról, ennek keretében:

- el kell mondania, hogy a személyazonosság megállapítása végett történik a cselekmény,

- azt is, hogy terheltként vagy tanúként kívánják az érintettet az eljárásba bevonni, illetőleg
- milyen cselekményről van szó.

Az érintettnek együtt kell működnie, azaz igazolnia kell magát. A ruházatot és az érintett dolgait csak akkor lehet átvizsgálni, ha nem sikerült megállapítani a személyazonosságot. Ha legalább negyed óráig tart a személyazonosság megállapítása, akkor ún. visszatartásra kerül sor, ami a kihallgatásig vagy az őrizetbe vételig tarthat.

5.1.5. A kutatás

A kutatásnak az osztrák jog három fő formáját ismeri:

- a ház vagy egyéb helyiség átkutatása;
- a személy átvizsgálása;
- és a testi vizsgálat.

ad a) A kényszerintézkedés a házi jogot sérti: a lakás vagy a házi jog által védett egyéb helyiség (ideértve pl.: a rendelőt, a pincét, a bankszéfet stb. is) átvizsgálását jelenti, ha gyanú áll fenn arra nézve, hogy ott tárgyi bizonyítási eszközöket vagy nyomokat találhatnak. De nem megengedett a kutatás, ha annak nincs határozott célja (OLG Graz 10 Bs 104/11 m).

Ha az érintett hozzájárul a kutatáshoz, akkor annak nincs kényszerintézkedés jellege, ugyanakkor már akkor is kényszerintézkedésnek minősül, ha nem kérik a beleegyezését.

A kutatást rendszerint a bíróság jóváhagyásával az ügyész rendeli el. A jóváhagyás határidőhöz kötött (StPO 105. § (1) bek.) és abban konkrétan meg kell jelölni, mire irányulhat a kutatás. A megtalált dologra a biztosítási intézkedés azonnal elrendelhető, olyan dologra is, ami egy másik

bűncselekményhez kapcsolódik, de ilyenkor a rendőrségnek be kell szereznie az ügyészi határozatot.

Ha a késedelem veszéllyel jár, akkor az ügyészi határozat nélkül is, minden rendőr megtarthatja a házkutatást. Ha az érintett nem ért egyet a házkutatással, akkor a házkutatást végző rendőr feletteséhez fordulhat jogorvoslással.

A házkutatás előtt ismertetni kell annak okát, célját és azt, hogy mit keresnek. Ismertetni kell az érintett jogait is, miszerint: a kutatásnál jelen lehet és megjelölhet egy bizalmas személyt, aki szintén jelen lehet (kivéve, ha a késedelem veszéllyel jár). Halaszthatatlan házkutatás esetén az érintettel 24 órán belül közölni kell a kutatás eredményét és át kell neki adni a bírói jóváhagyással ellátott ügyészi elrendelő határozatot.

Az ügyvédi iroda csak akkor kutatható át, ha magát az ügyvédet gyanúsítják megalapozottan bűncselekmény elkövetésével. Akkor nem, ha a gyanú csak arra irányul, hogy bizonyítékot találhatnak nála egy másik személy által elkövetett bűncselekményre.

A házi jog alá nem eső egyéb helyeket a rendőrség külön határozat nélkül átkutathatja (pl.: lépcsőház, gépjármű, csomag stb.).

ad b) A személy átvizsgálásának az osztrák jogban két fő esete van (StPO 117. §):

- A ruházat átvizsgálása: a személy ruházata átvizsgálható, ha a személy hord fehérneműt (ha nem, akkor a kutatás a következő pont alá esik). Ennek keretében a személynél lévő csomag (pénztárca, kézitáska) is átvizsgálható. Ha gyanú áll fenn arra nézve, hogy a személynél biztosítási intézkedés alá vonható tárgy van (pl. a bűncselekmény tárgya), akkor a kutatást a rendőrség magától is elvégezheti. A bűncselekmény elkövetésén tetten ért személyt általában át kell kutatni. Az érintettet a kutatás előtt mindenképpen tájékoztatni kell a kényszerintézkedés okáról

és általában fel kell hívni arra, hogy a keresett tárgyat adja át. Az érintett személy a kutatás idejére visszatartható.

- A ruházat nélküli test átkutatása: minden olyan testrész, amelyet nem fed ruha, ezen kényszerintézkedés szabályai szerint kutatható át. Ide tartozik pl. ha az érintett személy a hóna alatt tart tárgyat, de az is, ha pl. a kezén lévő tetoválásról készítenek fotót. Ezt a kényszerintézkedést általában a bíróság jóváhagyásával az ügyész rendelheti el, de ha a késedelem veszéllyel jár vagy tettenérés esetén előzetesen a rendőrség magától is elvégezheti (ez ellen az érintett a felettes szervnél jogorvoslattel élhet). Itt is érvényes az előzetes felvilágosítási kötelezettség és az önkéntes átadásra való felhívás, valamint az eredményesség közlésére vonatkozó szabály. Férfit csak férfi, nőt csak nő kutathat át. A sértettet az ügyében egyáltalán nem lehet ilyen módon átkutatni, terheltet is csak akkor, ha a kényszerintézkedés nem aránytalan.

ad c) A testi vizsgálat fő formái a testnyílások átkutatása és a vérvizsgálat (StPO 123. §), valamint a testi integritást sértő egyéb kényszerintézkedések (StPO 117. §).

Testnyílásoknak minősül a száj, a végbélnyílás és a vagina. A száj átkutatásához nem kell az érintett hozzájárulása, de ha pl. a keresett tárgyat már lenyelte és ezért hánytatószer akarnak neki beadni, ahhoz már kell (míg a vérvételhez és hasonló kisebb beavatkozásokhoz nem kell). Ide tartozik a szájüregben tamponnal vagy egyéb hasonló eszközzel végzett nyálkafelvétel (legtöbbször a DNS-vizsgálat érdekében) és a röntgenfelvétel is, melyekhez szintén nem kell hozzájárulás. Az azonban, hogy ezek a beavatkozások megengedettek, nem jelenti azt, hogy a testi kényszerhez is joga lenne a hatóságnak.

A szájnyálkahártya kenetfelvétel kivételével a testi vizsgálatokat bírói jóváhagyással az ügyész rendeli el és orvos hajtja végre. Ha a késedelem

veszéllyel jár, a bírói jóváhagyás utólag is beszerezhető. Ha ez a jóváhagyás nem érkezik meg, az így beszerzett bizonyítékot meg kell semmisíteni.

Itt is érvényes az előzetes felvilágosítási kötelezettség és az önkéntes átadásra való felhívás, valamint az eredményesség (24 órán belüli) közlésére vonatkozó szabály.

5.1.6. A titkos bizonyítékok

Az osztrák jog három fő titkos bizonyítékot ismer:

- a) a megfigyelést,
- b) a fedett nyomozást
- c) és a színlelt ügyletet.

ad a) A magánlakás megfigyelésének célja a bűncselekmény felderítése vagy az elkövető kézre kerítése lehet (StPO 129-130. §). Ha a megfigyelés 48 óránál tovább tart vagy nyomkövető eszközzel történik, akkor csak egy évi szabadságvesztésnél súlyosabban büntetendő bűncselekmény terheltjére vagy annak hozzátartozójára rendelhető el. A megfigyelést az első 48 órában a rendőrség magától végezheti, majd 14 napig folytathatja az ügyészség tájékoztatása mellett. Ezt követően már csak akkor folytatható, ha az ügyészség azt elrendeli (legfeljebb 3 hónapra, de a határidő meghosszabbítható). A megfigyelést követően annak tényét a terhelttel közölni kell.

ad b) Fedett nyomozás esetén a fedett nyomozó eltitkolja azt, hogy ő a rendőrséghez tartozik (StPO 129. §). A fedett nyomozó a megfigyelt személlyel kapcsolatba léphet, tőle információkat szerezhet be. Nem kell, hogy maga is rendőr legyen, még a rendőrséggel együttműködő bűnözők is lehetnek fedett nyomozók. Fedett nyomozás bármilyen bűncselekmény esetén elrendelhető és ahhoz nem kell ügyészi vagy bírói rendelkezés, kivéve, ha ún. kvalifikált fedett

nyomozóról van szó, aki szisztematikusan, hosszú időn keresztül (legalább 2 hétig) végzi a tevékenységét. Ilyenkor (meghosszabbítható) 3 hónapos határidővel az ügyész rendelheti el a fedett nyomozást. Ez a kvalifikált fedett nyomozó a siker érdekében akár a bűncselekmény elkövetésében is szerepet vállalhat.

Az, amit a terhelt a fedett nyomozóval közöl, a tárgyaláson bizonyítékként nem vehető figyelembe.

ad c) A színlelt ügylet során a nyomozó a gyanúsítottól vásárol, vele üzletet köt annak érdekében, hogy bűncselekményt leplezzon le (StPO 129. §). A színlelt ügylet sok esetben az Emberi Jogok Európai Egyezménye 5. cikk 3. bekezdésébe ütközik, mert sérti az agent provocateur tilalmát.

5.1.7. A levelek lefoglalása

A levelek lefoglalása azért számít külön kényszerintézkedésnek, mert nem a házi jogot vagy a személyi sérthetlenséget sérti, mint pl. a kutatás egyes fajtái, hanem a levéltitokhoz fűződő alkotmányos jogba enged beavatkozást.

Az StPO 102. § szerint a nem kézbesített postai küldemények akkor foglalhatók le, ha a terhelt letartóztatásban van, elővezetését vagy őrizetét rendelték el. Ha a bűncselekmény 1 évi szabadságvesztésnél súlyosabban büntetendő, akkor a terhelt által vagy neki írt, de nem kézbesített levelek szintén lefoglalhatók.

A levelek lefoglalását bírói jóváhagyással az ügyész rendelheti el. A terheltet a végrehajtásról 24 órán belül értesíteni kell. A törvény rendelkezéseivel ellentétesen lefoglalt levelek bizonyítékként nem használhatók fel.

5.1.8. Adatmegfigyelések

Adatmegfigyelések címszó alatt gyűjtöttük össze az egyéb, az adatok vizsgálatával összefüggő kényszerintézkedéseket:

- a) az adatinformációk és az üzenetek ellenőrzése,
- b) az optikai és az akusztikai megfigyelés, a hálózati adatmegfigyelés.

ad a) Az adatinformációk megfigyelésének (StPO 134. §) két fő módja van. Az egyik során azt kívánják megállapítani, hogy ki és kinek küldött adatot (telefon, email), a másik pedig a küldő / fogadó személy tartózkodási helyének meghatározására irányul. Sajátos módja a kényszerintézkedésnek, amikor az érintett személy által tárolt adatokat keresik.

Az üzenetek (közvetlen) ellenőrzése azt jelenti, hogy az üzenetváltást (többnyire telefonbeszélgetést) azzal egyidejűleg figyelik meg (pl. telefonlehallgatás). Ez akkor is elrendelhető, ha magát a készülék használóját gyanúsítják bűncselekmény elkövetésével, de akkor is, ha az várható, hogy egy ilyen személy fogja őt felhívni (pl.: a feltételezett elkövető rokona, üzlettársa stb.).

A felhasználó jóváhagyásával mindkét adatmegfigyelés akkor engedélyezhető, ha a bűncselekmény 6 hónapi, jóváhagyása nélkül akkor, ha 1 évi szabadságvesztésnél súlyosabban büntetendő. Mindkét kényszerintézkedést bírói jóváhagyással az ügyész rendelheti el, meghatározott időre. A megfigyelt üzenet tartalma írásba foglalható, de a terhelt és az érintett is kérheti pl. a hanganyag lejátszását és azt is, hogy pl. a beszélgetés további részeit is írják le (amit egyébként pl. az ügyész nem tartott relevánsnak). A kényszerintézkedés útján beszerzett információ csak akkor lehet a tárgyaláson bizonyíték, ha a törvényi rendelkezéseket betartották. A tanú hallgatási jogával érintett

személyek (különösen az ügyvédek) nem hallgathatók le, és a terhelt és védője közötti beszélgetést nem lehet a tárgyaláson felolvasni.

ad b) Bárkinek a lehallgató vagy videó készülékkel, automata fényképezővel stb. való megfigyelését, a rendőrség csak bírói jóváhagyással történő ügyészi elrendelést követően végezheti el. Emellett meg kell említeni az online-megfigyelést (amikor az érintett személy számítógépére csatlakoznak rá) és az automatikus (hálózati) adatmegfigyelést is, mint e körben elrendelhető kényszerintézkedést.

5.1.9. A biztosíték

A terheltől pénzbeli vagy dologi biztosítékot szedhet be a rendőrség, az ügyész rendelkezése alapján, az alábbi feltételek esetén (StPO 172a. §):

- megalapozott a gyanú, hogy a terhelt a cselekményt elkövette,
- a terheltet ténybelileg kihallgatták,
- csak pénzbüntetés várható,
- attól kell tartani, hogy a terhelt kivonja magát az eljárás alól vagy megnehezíti azt.

Ez a kényszerintézkedés főként azoknál a külföldieknél játszik jelentős szerepet, akik egy csekélyebb súlyú bűncselekményt követtek el, hazájukból nehezen lennének idézhetők és a biztosíték fedezi a vagyoni kötelezést. Ezzel nemcsak a terheltnek, hanem az igazságszolgáltatásnak is pénzt takarítanak meg.

5.1.10. Az őrizet

Az őrizet legfeljebb 4 napig tarthat és a rendőrség is fogatosíthatja. Ebből 2 napot tölthet a rendőrségi fogdán (StPO 172. § (1) és (3) bek.) és újabb 2 napra akkor vihető büntetés-végrehajtási intézetbe, ha bíró elé akarják állítani.

Az őrizetet sokszor a rendőrség nyomásgyakorlásra használja: a külvilágtól (sokszor még a védőtől is) teljesen elzárt terhelt hosszú kihallgatása és a fogva tartásban töltött idő sokszor arra sarkallja a terhelteket, hogy beismerő vallomást tegyenek.

Az őrizetnek két fő feltétele van:

a) a konkrét elkövetői gyanú;

b) és fennálljon legalább egy őrizetbe vételi ok (StPO 170. §):

- tettenérés;
- szökési kísérlet vagy szökési gyanú;
- kollúzió megkísérlése vagy annak veszélye;
- újabb bűncselekmény elkövetésének vagy a bűncselekmény befejezésének veszélye, ha a terheltet több mint 6 hónapi szabadságvesztéssel fenyegetett bűncselekménnyel gyanúsítják;
- végül a terheltet általában őrizetbe kell venni, ha a bűncselekmény legkevesebb 10 év szabadságvesztéssel fenyegetett.

Az őrizetbe vételi okokat meg kell alapozni. Éppen ezért, ha feltételezhető, hogy a terhelt kivonja magát az eljárás alól vagy a bizonyítékok megváltoztatására törekszik, az ügyész rendelkezése alapján őt azonnal ki kell hallgatni (StPO 153. § (3) bek.). Ennek a kihallgatásnak elsősorban az őrizetbe vételi okok tisztázása a célja.

Az őrizetnek négy fő elrendelési módja van:

- a törvény szerinti tipikus, általában követendő eljárás: a rendőri előterjesztés alapján egy ügyészi indítvány, annak bírói jóváhagyása, és az

ügyésznek a rendőrség felé irányuló rendelkezése szükséges (mindez írásban);

- sürgős esetben a rendőrség telefonon felhívja az ügyészt, aki szóban indítványozza a bírónál az őrizetbe vételt;
- kivételesen bírói jóváhagyás nélkül is elrendelheti az ügyész az őrizetbe vételt, ha nem éri el a bírót;
- a legsürgősebb elrendelés az, amikor maga a rendőrség őrizetbe veheti a tetten ért személyt a kihallgatás végéig.

Őrizet esetén azonnal értesíteni kell a terhelt hozzátartozóját vagy egy általa megjelölt bizalmi személyt, valamint a védőt.

Ha az őrizetbe veendő személy ismeretlen helyen tartózkodik, akkor az őrizet érdekében az ügyész elfogatóparancsot bocsát ki ellene. Az őrizetbe ekkor is kell bírói jóváhagyás.

Az őrizetbe vett személyt rögtön tájékoztatni kell arról, hogy milyen bűncselekménnyel gyanúsítják és milyen őrizetbe vételi ok áll fenn. Ezt 24 órán belül írásban is át kell nyújtani a terheltnek.

A terhelt csak akkor vihető át 48 órán belül büntetés-végrehajtási intézetbe, ha az őrizetét a bíró jóváhagyta. A büntetés-végrehajtási intézetbe való átszállítást követően a terhelt és a védő kapcsolattartása már nem akadályozható meg, de bizonyos esetekben ügyészi rendelkezésre ellenőrizhető. Itt már a terheltet (akár videós kapcsolaton keresztül) bírónak is ki kell hallgatnia, és ez alapján indítványozhatja az ügyész a terhelt letartóztatását. A büntetés-végrehajtási intézetbe való átszállítást követő 48 órán belül dönteni kell a terhelt letartóztatásáról vagy szabadon kell őt bocsátani.

5.1.11. A letartóztatás

A letartóztatásnak az alábbi feltételei vannak (StPO 173. § (1) bek.):

- a) a letartóztatás elrendelésére vagy fenntartására irányuló ügyészi indítvány,
- b) a terhelt illetékes bíró általi kihallgatása a letartóztatás elrendelése előtt,
- c) a megalapozott gyanú,
- d) egy letartóztatási ok álljon fenn,
- e) a letartóztatás arányos és szükséges legyen.

ad a) Az ügyészi indítványt indokolni kell. Ha az ügyészi indítvány eredetileg kevésbé súlyos kényszerintézkedés elrendelésére irányult, mint amit a bíróság indokoltnak tartana (pl. csak őrizetet indítványozott az ügyész, de a bíróság szerint a terheltet le kellene tartóztatni), akkor abban az esetben, ha utóbb az ügyész is súlyosabb kényszerintézkedés elrendelését kívánja, az ügyészi indítványt ki kell egészíteni és indokolni (StPO 101. § (3) bek.).

ad b) A terheltet a letartóztatás előtt mind a terhére rótt bűncselekményről, mind az ügyészi letartóztatási indítványban megjelölt letartóztatási okokról (és az azokat megalapozó körülményekről) az illetékes bírónak ki kell hallgatnia (StPO 174. § (1) bek.). Ha a terheltet nem az illetékes bíró elé vitték, akkor az illetékes bíró videó kapcsolaton keresztül is kihallgathatja.

ad c) Akkor megalapozott a gyanú, ha nagy a valószínűsége, hogy a terhelt követte el a bűncselekményt és az is valószínű, hogy felelősségre is fogják vonni ezért. Ha bármelyik feltétel hiányzik, a letartóztatást nem lehet elrendelni.

ad d) Az StPO négy letartóztatási okot ismer (StPO 173. § (2) bek.):

- A szökés veszélye: azt jelenti, hogy nagy a veszélye annak, hogy a terhelt kivonja magát a büntetőeljárás alól. Ezt a letartóztatási okot nem alapozhatja meg önmagában a magas szabadságvesztéssel fenyegetettség és az sem, ha a terhelt lakóhelye külföldön van. Sőt az StPO 173. § (3) bekezdése szerint nem lehet megállapítani a belföldön állandó lakóhellyel rendelkező terhelnél a szökés veszélyét, ha a bűncselekmény legfeljebb 5 évi szabadságvesztéssel fenyegetett, és a terhelt szociális körülményei rendezettek (kivéve, ha kifejezett szökési előkészületeket tett).
- A kollúzió veszélye: nagy a veszélye annak, hogy a terhelt a bizonyítékokat megsemmisíti vagy megváltoztatja. Önmagában az, hogy a terhelt nem tesz vallomást vagy a hozzátartozóját ráveszi, hogy éljen a tanúzási mentesség jogával, nem alapozhatja meg a kollúzió veszélyét, mert ezekben az esetekben a terhelt csak a törvényes jogával él. Önmagában nem elegendő, hogy elméletileg lehetséges legyen a kollúzió, hanem arra konkrét adatnak kell utalnia.
- Újabb bűncselekmény elkövetésének a veszélye: itt sem elegendő egy absztrakt visszaesési lehetőség, hanem általában hasonló jellegű bűncselekmény újabb elkövetésére utaló adatnak kell fennállnia. Csak 6 hónapi szabadságvesztésnél súlyosabban büntetendő cselekményeknél állapítható meg, ha
 - o a terhére rótt bűncselekményhez hasonló súlyos bűncselekményt követett el,
 - o a terhére rótt bűncselekményhez hasonló kevésbé súlyos bűncselekményt követett el, de ilyen bűncselekmény miatt már elítélték vagy újabb eljárás indult ellene,
 - o a terhére rótt bűncselekményhez hasonló 6 hónapi szabadságvesztésnél súlyosabban büntetendő bűncselekményt követett el.

követett el, és ilyen bűncselekmény miatt már legalább kétszer elítélték.

- A bűncselekmény befejezésének a veszélye: nagy a valószínűsége, hogy szabadlábon hagyása esetén a terhelt az előkészített vagy megkísérelt bűncselekményt befejezné.

ad e) A letartóztatás elrendelésének arányosnak és szükségesnek kell lennie (StPO 173. §). Az arányosságot két szempontból kell vizsgálni:

- a letartóztatás nem lehet aránytalan a terhelt terhére rótt bűncselekmény súlyával (kisebb lopások, könnyű testi sértés stb. esetén nincs helye letartóztatásnak),
- és nem lehet aránytalan a várható büntetéssel (különösen nincs helye, ha nem várható végrehajtandó szabadságvesztés kiszabása).

Az arányosság mellett a letartóztatásnak szükségesnek is kell lennie ahhoz, hogy a szökés, a kollúzió, a bűnisméltés vagy a bűncselekmény befejezésének a veszélyét megakadályozzák. Tehát nincs helye, ha az adott cél kevésbé súlyos kényszerintézkedés (pl. házi őrizet) útján is elérhető.

A letartóztatás elrendelése során a bírónak bizonyítást kell lefolytatnia a letartóztatási okok vizsgálatához. Így a terheltet ki kell hallgatnia, és ha olyan tényeket közöl, amelyek kérdésessé teszik a letartóztatás szükségességét vagy arányosságát (vagy általánosságban a letartóztatási ok fennállását), a bíró azonnali nyomozási cselekményt rendelhet el (pl. felhívja a rendőrséget, hogy vizsgálja meg a terhelt által közölt adatot: a lakóhelyéről, munkahelyéről, általa eltartott személyekről stb.) és további nyomozati akták becsatolását is kérheti (StPO 105. §).

A védővel való érintkezést a letartóztatás elrendelését követően is lehet ellenőrizni, ha ez szükséges, de általában korlátlan az érintkezési jog. Az első

letartóztatási tárgyalásig ingyenesen, hivatalból a védő rendelkezésére kell bocsátani az iratokat, ezt követően viszont már csak kérelemre és illetékért (StPO 52. §).

A letartóztatási határidők az alábbiak szerint alakulnak:

- a bíró végzésével 14 napra rendelheti el a letartóztatást (ez ellen a terhelt panasszal élhet vagy megvárhatja, amíg 14 nap múlva letartóztatási tárgyaláson a letartóztatás fenntartása ellen terjeszt elő panaszt);
- ezt követően az OLG először 1, majd legfeljebb 2 hónappal hosszabbíthatja meg a letartóztatást (StPO 175. § (2) bek.).

A letartóztatás nem tarthat tovább, mint amekkora szabadságvesztéssel fenyegetett bűncselekmény miatt folyik az eljárás, az elsőfokú ítéletet követően pedig nem haladhatja meg az elsőfokon kiszabott szabadságvesztés háromnegyedét. A kollúzió miatt elrendelt letartóztatás tartama nem haladhatja meg a 2 hónapot (StPO 178. § (1) bek.), a többi letartóztatási oknál pedig csak büntetteknel és egyes különleges esetekben (StPO 178. § (1) és (2) bek.) haladhatja meg a 6 hónapot.

A büntető kártalanításról szóló törvény (StEG) 2. § alapján kártalanítás jár a letartóztatásért akkor is, ha az jogellenes (pl. letartóztatási ok nélkül tartóztattak le valakit), de akkor is, ha az indokolatlan (mert végül utóbb pl. felmentették a terheltet). Utóbbi esetben azonban a terhelt felróható magatartása esetén nem jár kártalanítás.

5.1.12. A házi őrizet és egyéb helyettesítő intézmények

Ha a terhelt belföldön lakik, rendezett körülmények között és elektronikusan ellenőrizhető, akkor a terhelt vagy az ügyész indítványozhatja a

letartóztatás helyett a terhelt házi őrizetét (StPO 173a. §). Ez a terhelti indítvány már a letartóztatásról való döntést megelőző bírói kihallgatáskor előterjeszthető, a bíró tehát már eleve dönthet úgy, hogy nem letartóztatásba helyezi a terheltet, hanem házi őrizetét rendeli el.

A szociálisan integrált terheltek esetében indokolt lehet a fogva tartás helyett a házi őrizet elrendelése, különösen akkor, ha a letartóztatásra csak a szökés veszélye miatt kerül(ne) sor.

A házi őrizetre a letartóztatásra vonatkozó szabályokat kell alkalmazni (különösen igaz ez a tartamára).

Ha az ügyész úgy véli, hogy a letartóztatás helyett más, enyhébb intézkedés is elegendő lenne, akkor ezt a döntésre jogosult bíróságnál indítványozhatja.

5.1.13. A biztonsági őrizet

Ha felmerül a kétség a terhelt beszámítási képességével kapcsolatban, az ügyész a nyomozás során pszichiátriai szakvéleményt szerez be (StPO 429. §). A szakvéleménynek többek között a következőket kell megállapítania:

- a terhelt rendelkezik-e beszámítási képességgel;
- ha nem: milyen fokú a szellemi korlátozottsága;
- a kóros elmeállapota kihatással volt-e a cselekmény elkövetésére;
- fennáll-e a veszélye annak, hogy a terhelt hasonló (súlyos) bűncselekményt fog elkövetni (StGB 21. §).

Ha a fenti feltételek fennállnak, az ügyészség indítványozza a biztonsági őrizet elrendelését, amiről a bíróság dönthet. Az eljárásban a védelem kötelező, és a terhelt törvényes képviselőjének hasonló (quasi védői) jogai vannak, mint a fiatalkorú törvényes képviselőjének.

Az StPO 430. § külön utal arra, hogy ha a tárgyaláson a terhelt kihallgatása nehézségekbe ütközne, akkor már a nyomozás során sor kerülhet a kontradiktórius, bíróság általi kihallgatására.

5.2. A kényszerintézkedések Spanyolországban

5.2.1. Elfogás

Az elfogásnak (megállításnak) az egyik fő célja a légalkohol illetőleg kábítószerrel való befolyásoltság vizsgálata lehet. Közlekedési baleset esetén nemcsak a jármű vezetője, hanem akár annak utasai is ilyen vizsgálat alá vethetők. Amennyiben ez véletlenszerű ellenőrzés, akkor nem szabad visszaélni a megállítási joggal, azaz az intézkedés csak a szükséges, lehető legrövidebb ideig tarthat. Pozitív eredmény esetén a járművezető őrizetbe vehető és a gépjárművet is le lehet foglalni. Ugyanakkor a légalkohol-vizsgálat csak a helyszínen végezhető el, azaz (ha egyébként nem áll fenn bűncselekményi gyanú, hanem csak véletlenszerű rutinellenőrzésről van szó) légalkohol-vizsgálat céljából senkit nem lehet a rendőrségre bevinni, mert az jogellenes fogvatartás (személyi szabadság megsértése) lenne.

Az állampolgárok védelméről szóló törvény 20.1. §-a szerint a rendőrség három célból kérheti el a polgárok személyazonosító igazolványát:

- általános bűnmegelőzés,
- bírság vagy más közigazgatási szankció érdekében,
- már elkövetett vagy feltételezhetően elkövetett bűncselekményekkel kapcsolatos adatgyűjtés.

Ennek céljából az előállított személy személyi szabadságát a lehető legnagyobb mértékben tiszteletben kell tartani. Ennek érdekében minden olyan eszközt fel kell használni, ami az eljárást meggyorsíthatja (pl. telefonos vagy számítógépes adatlekérés). A rendőrségnek az a joga, hogy a fenti törvényi

rendelkezés alapján megállíthat bárkit és adatait ellenőrizheti, nem jelenti azt, hogy a megállított személyt ki is hallgathatja. A megállításra közterületen vagy magánterületen is sor kerülhet. Ha a megállított személy nem hajlandó azonosítani magát, akkor a rendőri intézkedéssel szembeni engedetlenség szabálysértését követi el (spanyol Btk. 634. §). Ha a megállított személy nem tudja igazolni magát, akkor őrizetbe is vehető.

Végül elfogásra (megállításra) a nyomozás során is sort lehet keríteni, így pl. a bűncselekmény helyszínén lévő személyek visszatarthatók későbbi kihallgatásuk céljából. A megállítást mindig részletesen dokumentálni kell (hely, időpont, eredményesség). A személyazonosság megállapítása céljából vagy bizonyítékok felkutatására a rendőrség meg is motozhatja a bűncselekmény elkövetésével gyanúsítható személyt vagy aki ellen közérdekű bejelentést tettek, ha nem tudja (vagy nem akarja) magát igazolni (a spanyol Legfelsőbb Bíróság szerint ez a motozási jog általános, azaz az igazoltatás során a rendőrség lényegében bárkit megmotozhat).

5.2.2. Az őrizetbe vétel

A rendőrség az alábbi esetekben vehet valakit őrizetbe (Bp. 490. és 492. §):

- a bűncselekmény elkövetésének megakadályozása érdekében,
- a tettenérés esetén,
- a bűncselekmény feltételezett elkövetőjével szemben elegendő adat áll fenn,
- a személy megszökött.

Az utóbbi két esetben a rendőrségi eljárást bírói parancs előzi meg.

A fogvatartás csak akkor lehet jogszerű, ha bűncselekmény gyanúja áll fenn. Ennek megfelelően a kisebb bűncselekményekkel kapcsolatban (már csak az arányosság elve miatt) nincs helye őrizetbe vételnek (Bp. 495. §). Ilyenkor

abban az esetben merülhet fel az elfogás (visszatartás), ha a személy nem tudja igazolni a személyazonosságát.

A bűncselekmény elkövetésén tettenért személyt nemcsak a rendőrség, hanem bárki elfoghatja. Míg azonban a rendőrség ilyenkor köteles a tettenért személyt őrizetbe venni (kivéve, aki menteséget élvez), az állampolgár eldöntheti, hogy értesíti-e a hatóságokat vagy elengedi a feltételezett elkövetőt.

Az őrizetbe vétel csak a lehető legrövidebb ideig tarthat, maximális tartama 72 óra (fiatalkorúnál 24 óra). Ha a fogvatartás ennél tovább tart, akkor az bűncselekménynek minősül (jogellenes fogvatartás), kivéve egyes terrorizmussal kapcsolatos bűncselekményeket, ahol a rendőrség további 48 órával meghosszabbíthatja az őrizet tartamát. Ez utóbbi fogvatartást incommunicado detentionnak nevezik, és tartama alatt semmilyen kommunikáció nem megengedett a külvilággal.

A rendőrségi őrizetre vonatkozó határidőn belül a terheltet a vizsgálóbíró elé kell állítani, aki eldönti, hogy szabadlábra helyezi, vagy ha a letartóztatás szükségessége merül fel, akkor további 72 óráig meghosszabbíthatja az őrizetbe vételt (Bp. 497. §). A bíró csak a vád indítványára tarthatja továbbra is fogva a terheltet, hivatalból nem. Ezen a következő 72 órán belül nyilvános meghallgatást kell tartani, amin az ügyész akár videokonferencia útján is képviseltetheti magát.

Az őrizetbe vett személynek számos joga van:

- haladéktalanul tájékoztatni kell a fogvatartás okáról és az alapvető jogairól,
- joga van a hallgatáshoz, nem kényszeríthető a vallomástételre és az önvádra,
- közölheti a fogvatartás helyét és tényét az általa megjelölt hozzátartozóval vagy más személlyel,
- ingyenes tolmácshoz való joga van,

- gondoskodni kell személyének és vagyonának megóvásáról,
- érdekében védő járhat el (ha nem tud meghatalmazni, az Ügyvédi Kamara 8 órán belül kijelöl számára egy ügyvédet, és ha annak költségét a terhelt nem tudja viselni, akkor egy közalapról fizetik), de az őrizettel kapcsolatos meghallgatásakor nem lehet jelen védő és csak azt követően találkozhat vele először.

5.2.3. A letartóztatás

A letartóztatás (prisión preventiva) elrendelésének alapelvei a spanyol Alkotmány 17. cikke alapján, hogy

- soha nem kötelező elrendelni, minden esetben csak egy lehetséges intézkedés,
- csak a konkrét eset körülményeinek figyelembevételével rendelhető el,
- nem szolgálhat büntetési célokat és
- csak feltétlenül szükséges esetben kerülhet rá sor (spanyol Bp. 502-515. §).

Letartóztatást csak bíróság rendelhet el és csak a Bp-ben meghatározott szigorú feltételek fennállása esetén. Soha nem szolgálhatja azt a célt, hogy a terhelttől beismerő vallomást csikarjanak ki és soha nem lehet letartóztatni valakit, ha a letartóztatás célja enyhébb kényszerintézkedéssel is elérhető.

A letartóztatás legfontosabb feltételeit a spanyol Bp. 503. cikke tartalmazza:

- csak bűncselekmény alapos gyanúja esetén helyezhető valaki letartóztatásba,
- csak 2 évi vagy ennél súlyosabb szabadságvesztéssel fenyegetett bűncselekmények esetén (kisebb bűncselekményeknél csak akkor, ha

különös visszaesőként még nem mentesült vagy 2 éven belül nem tett eleget szabályszerű bírósági idézésnek),

- fennforog valamelyik letartóztatási ok (spanyol Bp. 503.3. §):
 - o szökés veszélye: konkrét, az egyedi ügyben fennálló szökési veszélyről beszélünk, amit a bíróságnak mindig egyedileg kell értékelni: a bűncselekmény jellege és a terhelt személyi, vagyoni körülményei, illetőleg a tárgyalás közelsége;
 - o kollúzió veszélye: a bizonyítékok eltüntetésének, tanúk befolyásolásának vagy az igazságszolgáltatás más módon való akadályoztatásának a veszélye;
 - o a sértett komoly fenyegetettsége;
 - o bűnismétlés veszélye: a Bp-ben megjelölt további bűncselekmények elkövetésének a veszélye.

A letartóztatás csak addig tarthat, ameddig elengedhetetlenül szükség van rá. Végső tartama függ az eljárás alapjául szolgáló bűncselekmény szabadságvesztéssel fenyegetettségétől illetőleg a nem jogerősen kiszabott szabadságvesztés tartamától is (spanyol Bp. 504.2. §):

- ha a bűncselekmény 3 évi vagy ennél kevesebb szabadságvesztéssel fenyegetett, akkor a letartóztatás legfeljebb 1 évig tarthat (kivételesen további 6 hónappal meghosszabbítható);
- ha a bűncselekmény 3 évi szabadságvesztésnél súlyosabban fenyegetett, akkor a letartóztatás legfeljebb 2 évig tarthat (kivételesen további 2 évvel meghosszabbítható);
- ha a terhelt megfellebbezi az elsőfokú bűnösítő ítéletet, akkor a letartóztatás legfeljebb a nem jogerősen kiszabott szabadságvesztés feléig tarthat;

- ha a letartóztatást a kollúzió veszélye miatt rendelték el, akkor annak tartama nem haladhatja meg a 6 hónapot (itt semmilyen további hosszabbítási lehetőség nincs).

Ha a letartóztatás végső tartama lejárt, akkor a terheltet szabadítani kell, és nem lehet újra letartóztatni (kivéve, ha a helyettesítő intézmények, különösen az óvadék szabályait megszegi).

A letartóztatásról a nyomozati szakban a vizsgálóbíró, azt követően az eljáró bíróság dönt. Az óvadék melletti szabadlábra helyezésről csak kérelem alapján kell dönten, de a kérelem beérkezésétől számított 72 órán belül. Erről általában meghallgatás alapján dönt a bíróság, amely meghallgatáson a védő jelenlétének lehetőségét biztosítani kell (ha elkerülhetetlen okból nem tud meghallgatást tartani, akkor iratok alapján is dönthet, de az akadály megszűnését követően meghallgatást kell tartania).

Kivételes esetekben a bizonyítékok összegyűjtése, a szökés megelőzése vagy a sértett védelme érdekében a bíróság elrendelheti, hogy a fogvatartott kapcsolattartási jogát teljesen megvonják (spanyol Bp. 509. §). Ez a korlátozás legfeljebb 5 napig tarthat és csak terrorizmussal vagy szervezett bűnözéssel összefüggő ügyekben hosszabbítható meg legfeljebb további 5 nappal.

A letartóztatási döntés ellen fellebbezésnek van helye. Ha elrendelték a letartóztatást, akkor a fellebbezésről 10 napon belül meghallgatást tartanak és 30 napon belül döntést kell hozni.

Az elrendelt letartóztatás vagy óvadék ellen bármikor lehet kérni annak felülvizsgálatát. Az erre irányuló védelmi indítványnak nem lehet a terhelt számára kedvezőtlen hatása (azaz nem történhet meg, hogy nemhogy megszüntetnék a letartóztatást, hanem annak tartamát megnövelik).

A letartóztatásban töltött időt be kell számítani a jogerősen kiszabott szabadságvesztésbe, ha az adott büntetőügyben elítélik (akkor is, ha a vád tárgyává tett másik bűncselekményben állapítják csak meg a bűnösségét,

spanyol Btk. 58. §). A spanyol Alkotmány 121. cikke alapján kártalanítás jár a terheltnek, ha felmentik, mert nem ő követte el a bűncselekményt (illetve a cselekmény nem bűncselekmény). A joggyakorlat ezt kiterjesztően értelmezi, és a bizonyíték hiánya miatti felmentésnél is jár kártalanítás.

5.2.4. A letartóztatást helyettesítő kényszerintézkedések

A letartóztatás egyik lehetséges alternatívája az óvadék. Az óvadéket mindig le kell tenni a szabadlábra helyezés előtt. Az óvadékkal rendszerint együtt jár, hogy a terheltet a bíróság előtti időszakonkénti (egy-két hetente) megjelenésre kötelezik. Az óvadék összegét a bíróság a spanyol Bp. 531. §-a alapján mindenkor a bűncselekmény súlya, a terhelt vagyoni helyzete és a korábbi elítélései, valamint a terhelt elrejtőzésével összefüggő körülmények együttes mérlegelése alapján állapítja meg. Az óvadék összegének el kell érnie a büntetőeljárásban várható vagyoni kötelezések egyharmadát.

A terhelt házi őrizetbe is helyezhető, ha súlyos betegségben vagy kábítószer-függőségben szenved (508. §). Ez azonban az ellenőrzés magas költségei miatt ritka.

A letartóztatás helyett egyéb védelmi intézkedések is elrendelhetők (544. §). Ezekben megtiltható bizonyos helyek vagy személyek megközelítése, vagy éppen ellenkezőleg, bizonyos terület elhagyása is. Igen gyakori és szigorú a védelmi intézkedések elrendelése a családon belüli erőszak esetén (ld. 2004. évi 1. törvény), különösen, ha a sértett nő. Ilyenkor sokszor megvonják a terhelt fegyverviselési jogát és a (gyermekkel való) kapcsolattartási jog is korlátozható (ideértve a kommunikációs jog megvonását is), és előzetesen kötelezhető a tartásdíj megfizetésére.

5.2.5. A motozás

A spanyol Bp. nem tartalmaz rendelkezést a rendőrség által elrendelhető illetve foganatosítható kényszerintézkedésekkel kapcsolatban. Az 1992. évi február 21-i 1. törvény (Ley Orgánica de Protección Ciudadana) szerint a rendőrség bírói végzés nélkül motozást (cacheo) foganatosíthat a bűncselekmény elkövetésével gyanúsítható személlyel szemben (külső motozás, inspecciones corporales). A motozásra biztonsági okokból is sor kerülhet, ha pl. adat merül fel arra nézve, hogy a megmotozott személy fegyvert vagy más veszélyes tárgyat tart magánál. Ugyanakkor, ha minden gyanú nélkül foganatosítanak motozást, akkor az már a terhelt alapvető jogait sérti.

Mivel a Bp. nem tartalmazza a motozás részletes feltételeit, ezért azokat a spanyol Legfelsőbb Bíróság dolgozta ki:

- a motozást csak a megmotozottal azonos nemű személy végezheti;
- a motozást lehetőleg nem nyilvános helyen kell elvégezni, megfelelő körülmények között;
- kerülni kell a megalázó helyzetek kialakulását.

A megmotozott személyiségi jogaiba komolyabb beavatkozást jelentő motozáshoz (belső motozás, intervenciones corporales) bírói végzésre van szükség (pl. testüregekre kiterjedő motozás), de a motozásnak ilyenkor is arányosnak kell lennie. Az, hogy egy adott motozás mennyire sérti a megmotozott jogait, nem feltétlenül csak az alapján állapítható meg, hogy külső vagy belső testrészekre irányul-e. Így pl. egy alapos testi motozás súlyosabb beavatkozást jelenthet, mint pl. egy nyálminta felvétele (holott utóbbi belső motozásnak minősül).

A motozásra röntgengép segítségével is sort lehet keríteni. Ennek leggyakoribb módja a repülőtereken a kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmények felderítése érdekében végzett motozás. A röntgengéppel végzett motozásra is irányadó az arányosság elve illetőleg az, hogy az emberi

jogokat messzemenően figyelembe kell venni (ld. pl. a megmotozott emberi méltósághoz fűződő joga). Ehhez a kényszerintézkedéshez nincs szükség a személy előzetes őrizetbe vételére, és még ügyvédi képviselőt sem kell biztosítani a számára, kivéve, ha a megmotozott ellenáll az intézkedésnek és emiatt őrizetbe kell venni. A röntgengéppel történt motozás esetén a motozást végző rendőrt a motozás körülményeire a tárgyaláson ki lehet hallgatni.

5.2.6. A házkutatás

Házkutatásra főszabályként csak a kényszerintézkedést elszenvedő hozzájárulásával vagy bírói végzés alapján lehet sort keríteni (spanyol Bp. 583. §). Az elszenvedő hozzájárulása lehet kifejezett (pl. írásban hozzájárul a házkutatáshoz) vagy hallgatólagos (ha pl. önként beengedi a rendőröket). A bírói végzést általában azért szerzi be a rendőrség, hogy ne kelljen a házkutatást elszenvedő hozzájárulásától függővé tenni a házkutatást.

A házkutatást elszenvedő engedélye és bírói végzés nélkül az alábbi esetekben fogatosítható házkutatás:

- a bűncselekményt követően annak elkövetési helyén haladéktalanul fogatosított házkutatás (flagrante delicto, tettenérés);
- ahol a bűncselekmény elkövetőjét kívánják elrejteni;
- a terrorizmus vagy a szervezett bűnözés esetén, sürgős esetben;
- végül nem szükséges bírói végzés a pénzügyőrségnek a gyanús csomag átvizsgálásához.

Tettenérés esetén nem elegendő az, hogy a bűncselekményt nem régen követték el az adott helyen, hanem a spanyol Alkotmánybíróság szerint további követelmény, hogy a további károk elkerülése vagy az elkövető elfogása érdekében elkerülhetetlen a házkutatás bírói végzés nélküli fogatosítása.

A spanyol Bp. szerint külön kényszerintézkedésnek minősül a hatóságnak a magánterületre való belépése (esetleg behatolása), amelynek következménye

lehet egy későbbi (akár azonnali) házkutatás is. Ezt a kényszerintézkedést is bíróság rendelheti el.

Mind a házkutatást, mind a belépést (behatolást) elkerülhetetlen szükség esetét kivéve lehetőleg nappal kell végrehajtani. A bírói végzésben meg kell jelölni az érintett személy adatait, az eljárás tárgyát képező bűncselekményt és a foganatosítás lehetséges időpontját. Ha a házkutatás során az elrendeléstől eltérő bűncselekményre vonatkozó bizonyítékokat találnak, akkor ezek felhasználásához külön bírói engedély kell. Nem lehet bizonyítékként felhasználni ezeket a bizonyítékokat sem, ha kiderül, hogy a házkutatás alapjául szolgáló bírói végzést valójában éppen ezen bűncselekmény felderítése céljából (azaz hamis okra hivatkozva) szerezte be a nyomozó hatóság (vagy éppen nem tudta, hogy mit fog találni, ezért talált ki egy nem létező bűncselekményi gyanút).

A kutatás kiterjedhet a házban található számítógépre is, azonban a házkutatás elszenvedője nem kötelezhető az adott számítógéphez szükséges jelszó megadására, és ez a magatartása nem is értékelhető a terhére. A gyakorlatban egyébként nem kizárólag a winchester, hanem az egész számítógép lefoglalására sor kerül ilyenkor.

Noha a spanyol jog nem tartalmaz külön rendelkezést a titoktartásra jogosultaknál (pl.: ügyvéd, orvos) tartott házkutatásra, az általános gyakorlat az, hogy ilyen helyeken csak az érintett beleegyezésével lehet házkutatást tartani és az ott talált tárgyakat lefoglalni.

A törvény ellenére lefolytatott házkutatás során lefoglalt tárgyak a büntetőeljárásban bizonyítékként nem használhatók fel.

A spanyol Bp. 575. §-a külön kényszerintézkedésként szabályozza a bizonyos tárgyak átadására vonatkozó kötelezettséget. A bíróság (akár az idézésben) kötelezheti a terheltet vagy más személyt, hogy bizonyos tárgyakat, dokumentumokat stb. átadjon. Szükség esetén a személy arra is kötelezhető,

hogy az adott tárgyat a végzésben meghatározott helyszínre szállítsa. A kötelezettség nem teljesítése esetén rendbírság szabható ki.

5.2.7. Lefoglalás

Alapvetően csak bírói szervek rendelhetnek el lefoglalást a büntetőügyekben. Arra is mód van, hogy a belépést (házkutatót, átadást stb.) elrendelő bírói végzés egyben rendelkezzen a megtalált tárgyak vagy a bizonyítás során felhasználható nyomok (nyomhordozók), anyagmaradványok lefoglalásáról is.

A lefoglalt dolgok őrzéséről gondoskodni kell. Ha ez az őrzés aránytalanul nagy költséggel járna, lehetőség van a lefoglalt dolog megsemmisítésére. Kábítószer esetén általában meg kell semmisíteni a lefoglalt kábítószerrel azzal, hogy a későbbi szakértői vizsgálatok érdekében egy minta mennyiséget meg kell őrizni.

A lefoglalás szabályait kell alkalmazni az ingatlanok és a vagyoni értékű jogok esetében is. Ha a terhelt nem helyezi letétbe legalább a bűncselekménnyel okozott kár egyharmadát, az ingatlanát, a vagyoni értékű jogát ennek biztosítására lefoglalják. Sőt arra is van lehetőség, hogy az ingatlanból származó bevétel (pl. bérleti díj) folyamatosan lefoglalásra kerüljön a későbbi vagyoni kötelezés, kártérítés vagy bűnügyi költség fedezetéül. Bizonyos körülmények között még a lefoglalt ingatlannál is sor kerülhet előzetes értékesítésre árverés útján. Ingatlan lefoglalása esetén a büntetőeljárás befejezésével, ha a terhelt büntetőjogi felelősségét nem állapították meg vagy az elkobzásra egyébként nincs szükség, a lefoglalást meg kell szüntetni. Ugyanakkor fenntartható a lefoglalás ilyenkor is az esetleges polgári peres eljárás biztosítása érdekében a bírói végzésben megjelölt időtartamig.

5.2.8. Egyéb kommunikációk visszatartása

A kommunikáció titkosságához fűződő alkotmányos jogba csak bírói engedéllyel lehet beavatkozni. A spanyol Alkotmány kifejezetten a postai, a távirati és a telefonos kommunikációt említi meg, mert az Alkotmány megalkotásakor a kommunikációnak ezek a formái terjedtek el, de természetesen a szabályokat megfelelően alkalmazni kell az elektronikus kommunikációra is (email, messenger stb.). A levél vagy a csomag feladója a feladáskor hallgatólagosan úgy is nyilatkozhat, hogy a csomag felbontható, mert nem tartalmaz személyes adatot (ún. zöld címkés feladvány), ilyenkor külön engedélyre sincs szükség a felbontáshoz. Minden más esetben bírói végzésre van szükség a felbontáshoz, amely megjelöli azt is, hogy milyen bűncselekmény miatt folytatott eljárásban szükséges a felbontás. A vizsgálóbíró elrendelheti meghatározott személy levelezésének vagy csomagjainak körözését is. Ilyenkor a posta vagy a más futárcég köteles jelezni, ha az adott személy feladna ilyen küldeményt vagy a számára érkezne az.

A visszatartott levelet (csomagot) a vizsgálóbíró bonthatja ki, és a feladó illetve a címzett a felbontásnál jelen lehet (spanyol Bp. 584. §). A büntetőjogilag releváns tárgyak, okiratok stb. lefoglalhatók, minden mást vissza kell adni a címzettnek. A bírósági jegyzőkönyvvezető erről az eljárásról jegyzőkönyvet készít. Ha az a feltevés, hogy a küldemény kábítószert tartalmaz, akkor nem kell feltétlenül a felbontásról a feladót és a címzettet értesíteni (263bis.4. §).

Amint említettük, a postai küldeményekre vonatkozó szabályok megfelelően irányadók az elektronikus kommunikációra is. Ezzel kapcsolatban speciális szabályozást igényel pl. az egyes elektronikus távközlési küldemények dekódolásának lehetősége.

5.2.9. Lehallgatások és elektronikus megfigyelés

A vizsgálóbíró általában minden olyan kényszerintézkedést alkalmazhat a nyomozás során, amire a rendőrség és az ügyészség jogosult. Emellett vannak bizonyos kényszerintézkedések, amelyeket csak a vizsgálóbíró rendelhet el.

Ilyen kényszerintézkedés a lehallgatás is. A spanyol jogszabályok 1988 óta rögzítik, hogy a lehallgatást csak bírósági végzés alapján lehet végezni (spanyol Bp. 579.2. §), de a részletszabályokkal a jogalkotó még mindig adós maradt. Ahhoz, hogy a lehallgatás jogszerű legyen és megfeleljen az Európai Emberi Jogi Egyezmény 8. cikkének, legalább az alábbi alapvető szabályoknak meg kell felelnie:

- a lehallgatás célja összhangban legyen az Alkotmánnyal,
- az intézkedés alkalmas legyen a kitűzött cél megvalósítására,
- nem kerülhet sor lehallgatásra, ha a cél más módon is elérhető,
- a megsértett alkotmányos jog és a várható eredmény közötti arányosságnak fenn kell állnia.

Ezeknek a feltételeknek a meglétét objektív adatokkal kell alátámasztani. A spanyol Alkotmány 18.2. cikke alapján a telefonlehallgatásra csak bírói végzés alapján kerülhet sor. Elkerülhetetlen szükség esetén a terrorizmus vagy a szervezett bűnözés miatt folytatott büntetőeljárásban a telefonlehallgatást a Belügyminiszter vagy az Állambiztonsági Hivatal vezetője is elrendelheti, de ekkor is kell bírói jóváhagyás. A bírói végzésnek tartalmaznia kell:

- a lehallgatott telefonszámot és a lehallgatással érintett személyt (csak ennek a személynek ezen a telefonszámon lefolytatott beszélgetése rögzíthető, de az nem feltétel, hogy a telefon a lehallgatandó személy nevén legyen);
- az eljárás alapjául szolgáló bűncselekmény megnevezését (csak ezzel kapcsolatban végezhető lehallgatás; ha más bűncselekményre utaló adat

merül fel, akkor ehhez külön bírói végzés kell, amire szintén fenn kell állni a feltételeknek);

- a lehallgatási engedély időtartamát;
- azt az időpontot, amíg el kell juttatni a bírósághoz a lehallgatás eredményét.

A közvetlenség elve és a védelem alapelve miatt a lehallgatott beszélgetések tartalma csak akkor vehető figyelembe bizonyítékként, ha a beszélgetést a bírósági tárgyaláson lejátszották.

Sajátos kényszerintézkedés a telefonforgalom ellenőrzése (spanyol Bp.579.3. §). Ilyenkor nem a konkrét beszélgetések lehallgatására kerül sor, hanem a szolgáltató közli a hatósággal, hogy az adott számon milyen ki- és bemenő forgalmazás történt. Ezt is csak bíróság rendelheti el, de nem olyan szigorúak a feltételek, mivel kevésbé sérti az állampolgári jogokat.

Az elektronikus megfigyelésnek jelenleg nincsenek részletszabályai Spanyolországban, így pl. a közterületen a terhelt és más személy közötti rögzített beszélgetés bizonyítékként nem használható fel a büntetőeljárásban.

5.2.10. Légalkohol és kábítószer teszt

Az ittas járművezetések megelőzése érdekében a rendőrségnek joga van véletlenszerűen alkohol tesztet (illetőleg véralkohol-vizsgálatot) végrehajtani a gépjárművek vezetőin. Ehhez tehát nem szükséges semmilyen bűncselekmény gyanúja vagy korábbi elkövetés. Baleset esetén pedig mindig kötelező az érintett gépjármű vezetőknél elvégezni az alkohol tesztet. Ha a vezető vitatja a légalkohol-vizsgálat eredményét, kötelező vérvizsgálatot végezni.

Felmerült a kérdés, hogy a légalkohol-vizsgálat alá vetési kötelezettség nem sérti-e az önvád tilalmát. A spanyol Alkotmánybíróság szerint azért nem, mert nem köteles a terhelt ezzel kapcsolatosan a bűnösségét elismerni, azaz

pozitív teszt esetén is ki tudja fejteni a védekezését (pl.: tévedés, elkerülhetetlen szükségből vezetett stb.). Ha az adott személy nem hajlandó magát alávetni a vizsgálatnak, akkor ennek túrésére kötelezhető (nyilván a szonda megfűjására nehezebben kényszeríthető, de a vérvételre igen). A bírósági gyakorlat szerint egyébként azt, aki nem volt hajlandó alávetni magát az alkoholszondának, általában súlyosabban büntetik. Ezzel kapcsolatosan szintén alkotmányossági kérdések merültek fel, de a spanyol Legfelsőbb Bíróság szerint ez azért nem aggályos, mert az alkoholos befolyásoltság ellenőrzése mások testi épségének védelme érdekében szükséges.

5.2.11. Titkos rendőrségi módszerek

A titkos rendőrségi módszerek közül az alábbiakat kell kiemelni:

- a) a kábítószer és az egyéb tárgyak ellenőrzött szállítása;
- b) a vizuális és a videomegfigyelés;
- c) az informátorok és
- d) az álvásárlások.

ad a) Különösen a kábítószer-kereskedelemmel összefüggésben gyakran kerül sor az illegális anyagok ellenőrzött szállítására. Ilyenkor, noha a rendőrség tudomással bír arról, hogy bűncselekményt követnek el, nem kell közbeavatkozni a bűncselekmény további résztvevőinek leleplezése érdekében (pl. gyakori a fegyvercsempészet esetében is). Az ellenőrzött szállítást a vizsgálóbírói vagy az ügyészi vagy az illetékes rendőri szerv vezetője által hozott, indokolt döntéssel kell elrendelni. A határozatban meg kell jelölni pontosan a bűncselekménnyel összefüggő körülményeket. Ha az ellenőrzött szállítást a rendőri vezető rendeli el, akkor erről a vizsgálóbírót és az ügyészt tájékoztatni kell.

ad b) Az 1997. évi 4. törvény (augusztus 4.) a közbiztonság és a bűnmegelőzés érdekében tette lehetővé közterületeken a videomegfigyelő eszközök elhelyezését. A kamerák használatáról (sürgős esetet kivéve) közigazgatási jelentést kell készíteni. Ha a felvétel bűncselekményt rögzít, akkor azt 72 órán belül el kell juttatni a bíróságnak. Noha a megfigyelés célja elsősorban a bűnmegelőzés, ez nem gátolja azt sem, hogy folyamatban lévő nyomozás során használják fel a felvételt. A spanyol Bp. nem tartalmazza ezt az eszközt a bizonyítékok között, de bírói végzés esetén a felvétel felhasználható az eljárás során. Magánterületen bírói végzés nélkül nem is lehet felvételt készíteni. A videomegfigyeléssel kapcsolatosan számos alkotmányos aggály merült fel, különösen a felvételek megosztása, megtartása és bizonyításbeli jelentősége (súlya) tekintetében.

ad c) Az informátorok igénybevétele hagyományos eszköz a nyomozás területén. Az informátor jutalom, fizetség stb. ellenében bűncselekménnyel összefüggő információkat juttat a hatóság tudomására. Noha ezzel (és a fizetés módjával) kapcsolatosan nincsen kifejezett jogi szabályozás, az informátorok igénybevétele igen gyakori. Jogilag a rendőrségnek nincs joga semmilyen ígéretet tenni vagy kötelezettséget vállalni arra nézve, hogy az információért cserében az ügyészség esetleg eltekint az informátor által elkövetett bűncselekmény üldözésétől.

A rendőrség általában igyekszik megvédeni az informátort és névtelen tanúként kezeli. A spanyol Legfelsőbb Bíróság kifejtette, hogy ez az anonim tanú azonban önmagában nem döntheti meg az ártatlanság vélelmét, mert nem ellenőrizhető a bizonyíték forrása. Ennek megfelelően az informátor elsősorban a felderítést szolgálja, és a bíróságok kivételes esetektől eltekintve nem is követelik meg az informátor személyének felfedését.

ad d) Az álvásárlásnak sincs meg a jogszabályi alapja, bár főként a kábítószer-ellenes bűnüldözésben gyakran használt rendőrségi eszköz. Az ún. agente provocador ilyenkor megvásárolja a kábítószeret és a vásárlás megtörténtét jelzi, ami után a kábítószer-kereskedőt elfogják. A spanyol legfelsőbb Bíróság ítélkezési gyakorlata szerint az ilyen álvásárló nem minősül a bűncselekmény tettesének vagy részesének. Ugyanakkor szükséges lenne ennek a tevékenységnek a jogi rendezése, mert a jelenlegi szabályozás igencsak hiányos. A szervezett bűnözés elleni küzdelemben gyakran alkalmaznak olyan próbavevőket is, akik nem egyszeri vásárlással buktatják le az elkövetőket, hanem hosszútávon épülnek be a bűnszervezetbe. Ezek a beépített ügynökök új személyazonosság alatt végzik tevékenységüket.

5.2.12. Azonosítási eljárások

Az egyik szokásos azonosítási eljárás a felismerésre bemutatás. Ennek során általában a tanú nyilatkozik arról, hogy az elé felsorakoztatott hasonló személyek között felismeri-e az elkövetőt (spanyol Bp. 369. §). A felismerésre bemutatást a spanyol jog tehát nem a bizonyítékok között helyezi el, hanem kényszerintézkedésnek tekinti, mivel a terheltet kötelezik az azon való részvételre, így sérülnek alapvető állampolgári jogai. Ennek megfelelően a törvény előírja, hogy a felismerésre bemutatás eredménye csak akkor vehető figyelembe bizonyítékként, ha annak foganatosítása során a védő és a vizsgálóbíró jelen volt. Ezzel ellentétes a bírói gyakorlat, amely elfogadta bizonyítékként a vizsgálóbíró nélkül lefolytatott felismerésre bemutatás eredményét is, ha a tanú a tárgyaláson megerősítette annak törvényes lefolytatását.

Szintén gyakori nyomozati technika, amikor a rendőr a tanú részére számos fényképet mutat meg, hogy azok közül válassza ki a kérdéses személyt. Ennek az eljárásnak a szabályait sem a spanyol Bp., sem más jogszabály nem

rögzíti. A bírói gyakorlat szerint elengedhetetlen feltétel, hogy a nyomozó több fényképet mutasson meg a tanúnak, mert ha csak egyetlen fényképről „választja ki” a terheltet, akkor az bizonyítékként nem használható fel. Több fénykép esetén sem lehet befolyásolni a tanút (pl.: a fényképek megjelölése vagy a terhelt előzetes bemutatása által). Az ilyenfajta azonosítás eredménye csak akkor vehető figyelembe bizonyítékként a büntetőeljárás során, ha a tanút a tárgyaláson kihallgatják az azonosítás körülményeiről.

Végül meg kell említeni az ujjnyom azonosítást is. A bűncselekmény elkövetésének helyén szabadon felvehető minden ujjnyom, amelyeket a rendőrségi adatbázisban rögzíteni kell. Azonban ujjnyomat már csak a terhelttől vehető, ezeknek azonosítását aztán a daktiloszkópiai szakértők végzik. A DNS-minta felvétele ugyanakkor mindenkor bírói végzéshez kötött (spanyol Bp. 363. §).

VI. ANYOMOZÁS

6.1. A nyomozás Ausztriában

A nyomozás célja az StPO 91. § szerint:

- tisztázni a tényállást és a bűncselekményi gyanút,
- az ügyész a vádról, a bűnüldözéstől való visszalépésről vagy az eljárás megszüntetéséről dönteni tudjon, és
- vádemelés esetén lehetővé tegye a tárgyalás gyors lefolytatását.

A nyomozás a rendőrség, az ügyészség vagy a bíróság minden olyan tevékenysége, amely egy információ megszerzése, biztosítása, kiértékelése vagy feldolgozása során egy bűncselekmény gyanújának felderítését szolgálja. Ezeket az StPO-ben előírt formában vagy vizsgálattal, vagy bizonyíték felvétellel kell elvégezni.

A büntetőeljárás bizonyos esetekben a jogosult engedélyéhez kötött. Ilyenkor a jogosultnak a felhívástól számított 14 napon (alkotmányos képviseleti szervnél 6 héten) belül nyilatkoznia kell, hogy kívánja-e a bűnüldözést. Ha nem nyilatkozik, vagy úgy nyilatkozik, hogy nem kívánja, akkor semmilyen büntetőeljárás cselekmény nem foganatosítható az ügyben. Az engedély az elsőfokú bíróság által lefolytatott bizonyítási eljárás befejezéséig visszavonható. A magánfél azon nyilatkozatát, hogy az eljárásban részt kíván venni, engedélynek kell tekinteni (StPO 92. §).

Ezt követően a nyomozással kapcsolatosan az StPO elsősorban az alakiságokat rögzíti (kényszerítő eszközök használata, rendbírság kiszabásának lehetősége, jegyzőkönyvvezés).

A nyomozás lefolytatása során az eljáró hatóságok bizonyítási eljárásokat folytathatnak le, illetőleg kényszerintézkedéseket alkalmazhatnak. Az eljárás

során a rendőrségnek és az ügyészségnek lehetőleg megállapodásra kell törekednie. Azaz nem a bűnüldözés és a büntetés az elsődleges, hanem az, hogy a megsértett jogrend helyreálljon.

A rendőrség hivatalból vagy feljelentés alapján jár el (StPO 99. §). Az ügyészség és a bíróság rendelkezéseit be kell tartania. Ha bármilyen nyomozási cselekményre csak az ügyész rendelkezése alapján van mód, abban az esetben, ha a késedelem veszéllyel jár, a rendőrség maga is elvégezheti a nyomozási cselekményt, de haladéktalanul be kell szereznie az utólagos jóváhagyást (StPO 100. § (2) bek.). Ha a jóváhagyást nem kapja meg, azonnal be kell fejeznie a nyomozási cselekményt és helyre kell állítania az eredeti állapotot. Ha az adott nyomozási cselekményhez bírósági jóváhagyás kell, akkor csak abban az esetben végezhető el *perriculum in mora* a jóváhagyás előtt a nyomozási cselekmény, ha az StPO ezt kifejezetten lehetővé teszi.

A rendőrség az ügyészségnek írásban vagy elektronikus úton jelentést küld az alábbiakról (StPO 100. § (2) bek.):

- megindításról való jelentés: ha felmerül, hogy bűncselekményt követtek el;
- engedély kérése: ha bizonyos eljárási cselekményhez ügyészi vagy bírói elrendelés vagy jóváhagyás szükséges;
- köztes jelentés: ha a meghatározott személlyel szembeni nyomozás során a megindítástól (vagy az utolsó jelentéstől) számított 3 hónapon belül nem jelentettek;
- zárójelentés: ha annyira felderítették a cselekményt, hogy a rendőrség álláspontja szerint az ügyészség dönteni tud a vádemelésről, eljárás megszüntetéséről, felfüggesztéséről stb.

A nyomozást mindenkor az ügyészség folytatja le, dönt annak lefolytatásáról és befejezéséről (StPO 101. § (1) bek.). Ha adott kérdésben bíróságnak kell döntenie, akkor az ügyészség indokolt indítványt terjeszt elő. Ha

a jóváhagyást nem kapja meg vagy időközben az indítvány okafoyottá válik, az eljárási cselekményt nem folytathatják le.

Az ügyészség ellenőrzi a rendőrség jelentéseit és meghozza a szükséges rendelkezéseket. Ha szükséges, a rendőrséget további nyomozási cselekményekre vagy akár kényszerintézkedés alkalmazására is utasíthatja

Az illetékes ügyészség a rendőrség felé hozott rendelkezéseit általában írásba foglalja. Sürgős esetben, szóban vagy elektronikus úton is közölheti ideiglenesen ezeket a rendelkezéseket, de később írásba kell foglalnia (StPO 102. §).

Ha a törvény másként nem rendelkezik, a rendőrségnek követnie kell az ügyészség utasításait. Ugyanakkor az ügyészség maga is lefolytathatja a nyomozást vagy egyes nyomozási cselekményeket, illetőleg azokat szakértővel elvégeztetheti (StPO 103. §).

A nyomozás során is bíróság végzi az alábbi eljárási cselekményeket (StPO 104-107. §):

- a bizonyítási kísérlet,
- a tanúk és a terheltek kontradiktórius kihallgatása,
- ha az ügyész a bűncselekmény vagy annak elkövetőjéhez fűződő különös közérdek miatt egyes bizonyítások bírói felvételét tartja indokoltnak,
- ha a saját maga által végzett eljárási cselekmény során bármilyen további bizonyítást lát indokoltnak, akkor azt elvégezheti (erről az ügyészséget értesíti),
- a rendőrség vagy az ügyészség eljárása miatt benyújtott kifogásokat elbírálja (ha a jogai sérültek vagy a kényszerintézkedésekkel kapcsolatosan él jogorvoslattal),
- végül rendelkezik a legfontosabb kényszerintézkedésekről.

A kifogást a jogsértésről való tudomásszerzéstől számított 6 héten belül kell az ügyészségnél benyújtani. Meg kell jelölni a jogsértő határozatot

(intézkedést), hogy milyen jogot sértett és hogyan kívánja a jogsérelmet helyreállítani. Ha a rendőrség eljárási cselekményét sérelmezi, a kifogásra a rendőrség is nyilatkozik. Ha az ügyészség 4 héten belül nem ad helyt a kifogásnak vagy annak elbírálása a bíróságra tartozik, akkor a kifogást megküldi a bíróságnak. Ha szükséges, a bíróság bizonyítást rendelhet el annak érdekében, hogy tisztázza, helyt kell-e adni a kifogásnak. Ha a bíróság helyt ad a kifogásnak, döntése alapján a rendőrség és az ügyészség köteles megtenni a megfelelő intézkedéseket (StPO 106-107. §).

Az ügyész határozattal megszünteti a nyomozást (StPO 190-192. §), ha

- a cselekmény nem bűncselekmény,
- a terhelt nem büntethető,
- nincs ténybeli alapja a terhelt üldözésének (felderítették a bűncselekményt, de nincs, aki alaposan gyanúsítható lenne annak elkövetésével),
- a bűncselekmény csekély súlyú: ugyan van terhelt, aki megalapozottan gyanúsítható bűncselekmény elkövetésével, de a bűncselekmény csak pénzbüntetéssel vagy legfeljebb 3 évi szabadságvesztéssel fenyegetett (csekély súlyú), és sem büntetés kiszabására, sem diverziós eljárásra nincs szükség, hogy a terheltet vagy mást visszatartsunk újabb bűncselekmény elkövetésétől (ha a bűncselekmény csekély súlyú és az ügyész mégis vádat emel, a bíróság még a tárgyalás előtt szintén megszüntetheti az eljárást),
- a terhelt több bűncselekményt követett el, és a csekélyebb súlyú bűncselekménynek a felelősségre vonás szempontjából nincs jelentősége (akkor a csekélyebb súlyú bűncselekménnyel kapcsolatosan)
- a terhelt kiadatásának van helye, az ügyész megszüntetheti vele szemben a csekélyebb súlyú, Ausztriában elkövetett bűncselekmény miatt a nyomozást, ha annak a várhatóan külföldön kiszabandó büntetés mellett

nincs jelentősége (pl. emberölés miatt adják ki, akkor megszüntetik a nyomozást a csekélyebb súlyú lopás miatt).

A nyomozás megszüntetése előtt az ügyész értesíti a rendőrséget, a terheltet, a sértettet és a bíróságot. A sértett 14 napon belül részletes indokolást kérhet, és ha azt megkapta, újabb 14 napon belül kérheti az eljárás folytatását.

A nyomozás megszüntetését követően a rendőrség hivatalból nem folytathat le az ügyben további nyomozást. Az ügyészség ugyanakkor egyes nyomozási cselekményeket és bizonyítás felvételeket elrendelhet és végrehajthat, a nyomozás továbbfolytatásának érdekében (StPO 193. §).

Az eljárás felfüggesztéséről dönthet az ügyész akkor, ha

- a terhelt megszökött,
- a terhelt ismeretlen helyen tartózkodik,
- a további nyomozási cselekményektől nem várható, hogy a bűncselekménnyel meghatározott személyt lehessen gyanúsítani.

A nyomozás továbbfolytatása akkor rendelhető el, ha

- a terheltet terheltként még nem hallgatták ki és kényszert sem alkalmaztak vele szemben,
- új tények vagy új bizonyítékok merültek fel, amelyek alapján a terhelt megbüntetésére vagy a diverziós eljárás lefolytatása látszik szükségesnek,
- a sértett indítványozza az eljárás folytatását, mert az ügyészi nyomozás megszüntetés oka törvénysértő (pl. a cselekmény nem csekély súlyú); a sértett az indítványát indokolni köteles és abban új bizonyítékokra is hivatkozhat; az indítványról jogorvoslattel meg nem támadható végzéssel 3 hivatásos bíróból álló bíróság dönt,
- az eljárás felfüggesztésének oka megszűnt (pl.: a terhelt előkerült, új bizonyítékok merültek fel a feltételezett elkövető személyére).

Ahogy Bertel és Venier fogalmazzák, az állam az elkövetett bűncselekményre számos módon reagálhat. A legtöbb országban tipikusan büntetés követi a bizonyított bűncselekményt. Ugyanakkor vannak egyéb lehetőségek is. Ilyen egyéb állami reakcióként szabályozza az osztrák büntetőeljárás a diverzió jogintézményét.

A diverzió feltételei a következők (StPO 198. §):

- a tényállás megfelelően fel van derítve (az ügy vádra alkalmas, a terhelttel szemben megvannak a bizonyítékok stb.),
- az ügy nem ülnök- vagy esküdtbíró alá tartozik (de „koronatanú” vádlottaknál ilyenkor is lehet),
- a cselekmény nem okozott halált,
- a terhelt bűnössége alacsony fokú (alacsony büntetési fenyegetettség, a kár legalább részbeni megtérítése stb.),
- a büntetés kiszabása nem látszik szükségesnek, annak érdekében, hogy a terheltet további bűncselekmények elkövetésétől visszatartsuk.

Az ügyész az alábbi diverziós intézkedéseket rendelheti el:

- a legfeljebb 180 napi pénzbírság,
- a köz javára végzett tevékenység,
- a próbára bocsátás meghatározott kötelezettségekkel vagy azok nélkül,
- a cselekmény következményeinek helyreállítása (pl. az okozott kár megtérítése).

A diverzióra való utalás előtt az ügyésznek vizsgálnia kell, hogy nem áll-e fenn nyomozás megszüntetési ok. Ha az ügyet diverziós eljárásra utalja, a terhelt

számára konkrét kötelezettséget kell előírnia. A terheltet egyidejűleg tájékoztatni kell arról, hogy

- tíz évig regisztrálva lesz,
- az eljárás folytatását kérheti (ekkor kötelező vádat emelni, ha annak nincs akadálya),
- az ügyész a diverzióra utalással véglegesen eltekint a cselekmény büntetőjogi üldözésétől.

A diverzióról az ügyész a sértettet is értesíti. A diverzió az ügyészt akkor is köti, ha az ügyben új tények merülnek fel (pl.: a bűncselekmény súlyosabban minősülhet, az ügy ülnök vagy esküdtbíróság elé tartozik stb.), ugyanakkor a terhelt javára lehet enyhíteni az intézkedéseken új bizonyítékok alapján (pl.: kiderül, hogy a sértett nem is szenvedett olyan súlyos sérülést vagy az okozott kár jóval alacsonyabb).

Ha a terhelt eleget tesz a diverziós határozatban előírt kötelezettségének, az ügyész végérvényesen eláll a büntetőjogi üldözéstől. Ugyanakkor, ha nem teljesíti kötelezettségét (pl.: nem fizeti meg a pénzbírságot, megszegi a szabályokat, nem téríti meg a kárt stb.), az ügyész elrendeli az eljárás továbbfolytatását (StPO 205. §). El kell rendelni az eljárás továbbfolytatását, ha a terhelttel szemben a próbaidő alatt újabb bűncselekmény miatt indult nyomozás (akkor is, ha az újabb büntetőeljárás alapját képező cselekményt a terhelt a próbaidő előtt követte el). Ha az újabb bűncselekmény miatt meghatározott határidőn belül az ügyész vádat emel, akkor ezt teszi a diverzióval érintett bűncselekmény miatt is. Emellett az ügyész perújítást is kezdeményezhet, ha annak okai fennállnak.

Ha a diverziót követően az eljárás folytatására kerül sor és a bíróság büntetést szab ki, akkor a büntetésbe be kell számítani a diverzió során teljesített kötelezettségeket (pl. a pénzbüntetésbe a befizetett pénzbírságot). Ha ez nem

lehetséges (mert pl. a terheltet felfüggesztett szabadságvesztésre ítélték), akkor a befizetett pénzbírságot vissza kell fizetni.

6.2. A nyomozás Spanyolországban

Még a nyomozás megkezdése előtt lehetőség van arra, hogy a rendőrség és az ügyészség „előzetes nyomozati cselekményeket” (*diligencias previas*) folytasson le. Így a spanyol Bp. 770. és 771. §-a szerint lehetőség van az alábbiakra:

- a bűncselekménnyel összefüggő tárgyak összegyűjtése, a bűncselekmény elkövetésekor jelen lévő személyekkel kapcsolatos adatok gyűjtése, a bűncselekmény elkövetéséhez használt gépjármű lefoglalása és a járművezetői engedély elvétele;
- a sértett tájékoztatása a jogállásáról, így különösen a jogi képviseletre való jogáról, a felvilágosításhoz való jogáról és arról, hogy a bűncselekménnyel összefüggésben polgári jogi igényt érvényesíthet;
- a terhelt tájékoztatása arról, hogy milyen bűncselekmény miatt indult az eljárás és melyek a jogai.

Míg a korábbi jogi szabályozás alapján csak a vizsgálóbíró indíthatta meg a rendőrség jelzése alapján a nyomozást, 1988 óta erre az ügyésznek is joga van. Erre azonban csak akkor van lehetősége az ügyésznek, ha a vizsgálóbíró nem döntött a nyomozás elrendelése vagy annak megtagadása kérdésében. Hat hónap után azonban már mindenképpen a vizsgálóbíró felügyelete alá kerül a nyomozás. A gyakorlatban azonban az ügyész szerepe kevésbé fajsúlyos a nyomozás során a vizsgálóbírónál. Ennek az az oka, hogy a gyakorlatban az felügyeli a nyomozást, akinek a rendőrség megküldi az iratokat. Márpedig az esetek túlnyomó többségében a rendőrség a vizsgálóbírónak küldi meg a jelentését, így a vizsgálóbíró fog eljárni az ügyben.

A spanyol Bp. 773. §-a szerint az ügyésznek mindössze annyi a feladata a nyomozás során, hogy megkapja a rendőri jelentéseket és irányítja a nyomozást, lehetővé téve a büntetőeljárás megindítását. Ellátja a rendőrséget minden szükséges utasítással annak érdekében, hogy kinyomozzák a tényeket és felderítsék az elkövetőket, kivéve, amihez kifejezetten bírói határozat szükséges. Az 1999. évi 15. törvény kimondja a személyes adatok védelméhez való jogot. Ugyanakkor kivételként nevesíti azt az esetet, amikor az ügyésznek vagy a bíróságnak a feladatai ellátásához szükséges az adott személyi adat (így pl. a bankok kötelesek kiszolgáltatni a személyes adatokat a tulajdonos hozzájárulása nélkül is). A kábítószer- és pénzmosás-ellenes ügyészség bírói hozzájárulás nélkül beszerezheti ezeket az adatokat, és ellenőrzött szállítást rendelhet el. A fedett nyomozó kirendelése esetén az ügyésznek tájékoztatnia kell erről a bíróságot.

A fentiekből is látszik, hogy Spanyolországban elsősorban a vizsgálóbíró feladata a nyomozás irányítása a bűncselekmények és azok elkövetőinek felderítése érdekében. A vizsgálóbíró feladatának elvégzését az igazságügyi rendőrség segíti, amely nem más, mint a nemzeti rendőrségnek az ehhez az irodához rendelt részlege.

A nyomozati szakban az összes bizonyíték, beleértve a rendőri iratokat és a tanúvallomásokat, általában az eljárás résztvevői és azok jogi képviselői elől el vannak zárva, azokba csak a hatóság tagjai tekinthetnek be. Ugyanakkor a védőnek és a magánvádlónak joga van egyes iratokba betekinteni, azokat megvizsgálni. A bíróság ezen iratok tekintetében is elrendelheti, hogy pl. állambiztonsági okból (részben) titkosan kezeljék azokat.

A nyomozás befejezéséről a vizsgálóbíró rendelkezik. Ezzel lezárja a nyomozást és utat nyit a közbenső eljárás felé.

A vizsgálóbíró a nyomozás befejezésekor az alábbi határozatokat hozhatja:

- kinyilváníthatja, hogy nem követtek el bűncselekményt vagy, hogy a bűncselekmény elkövetőjét nem lehetett felderíteni, és ezért lezárja az ügyet;
- úgy is dönthet, hogy elegendő bizonyítékot lehetett összegyűjteni a bűncselekmény és annak elkövetője vonatkozásában.

A vizsgálóbíró döntése ellen fellebbezéssel lehet élni, de a fellebbezésnek nincs halasztó hatálya. Utóbbi esetben a vizsgálóbíró az ügyésznek és a magánvádlónak öt napos határidőt adhat, amin belül az alábbi nyilatkozatot tehetik:

- kívánják folytatni az eljárást, azaz javaslatot tesznek a vádra és arra, hogy milyen lépéseket kell tenni a tárgyaláson a bizonyítás során;
- nem kívánják folytatni az eljárást, azaz a gyanúsítottat el kívánják bocsátani az eljárásból;
- további vizsgálat lefolytatását tartják szükségesnek ahhoz, hogy a nyomozást befejezetté lehessen nyilvánítani.

Ezt követően a vizsgálóbíró végzésében vagy azzal zárja le az ügyet, hogy megszünteti az eljárást, avagy az iratokat megküldi a tárgyalásra jogosult bíróságnak, ha a bizonyítékokat elegendőnek tartja a bűncselekmény bizonyítására és annak elkövetőjének felelősségre vonására. Ha az ügyész (magánvádló) vádemelési javaslatot tesz, akkor az esetek többségében a vizsgálóbíró tárgyalásra küldi az ügyet.

A vizsgálóbírónak ez a végzése csak akkor fellebbezhető meg, ha az eljárás megszüntetéséről rendelkezik (azaz a tárgyalásra küldő végzés nem).

Ha a vizsgálóbíró tárgyalásra utalta az ügyet, akkor mind a vádló, mind a védelem tíznapos határidőt kap. A vádnak ezen határidőn belül nyilatkoznia kell

a vádról és arról, hogy milyen bizonyítást tart szükségesnek a tárgyaláson. A terhelt is tíz napon belül nyilatkozhat a vádról és, hogy ő milyen bizonyítást tartana szükségesnek. Ha erre még nem került sor, a vizsgálóbíró kötelezheti a terheltet arra, hogy tegye le a vagyoni kötelezések biztosítékát. Hat évet meg nem haladó szabadságvesztéssel fenyegetett bűncselekmények esetén arra is van lehetőség, hogy a terhelt elfogadja a vádbeli tényeket és ennek megfelelő beismerő vallomásával egyszerűbb eljárás folytatható le, azaz megegyezhet az ügyésszel.

VII. A KÖZBENSŐ ELJÁRÁS

7.1. Az osztrák közbenső eljárás

Az osztrák StPO sem szabályozza külön fejezet alatt a közbenső eljárást. Ugyanakkor a 12. és 13. Fejezet részletesen szabályozza:

- a) a vádemelést és
- b) a tárgyalás előkészítését.

ad a) A vádemelésnek számos következménye van:

- a rendőrség innentől kezdve nem nyomozhat hivatalból,
- az ügyész nem az „ügy ura”,
- a bizonyítás felvételét és a kényszerintézkedést csak a bíróság rendelheti el illetve foganatosíthatja,
- a védelem (és az ügyész) csak a bíróság felé terjeszthet be indítványokat, észrevételeket.

A vádemelésnek az StPO 210. § szerint négy feltétele van:

- a tényállás kellően fel van derítve,
- nem áll fenn nyomozás megszüntetési ok,
- a terhelt elítélése várható és
- diverzióra nincs lehetőség.

A vádemelésre vádirat (LG mint esküdt- vagy ülnökbíróság) vagy vádindítvány formájában kerül sor.

A vádirat tartalmi kellékeit az StPO 211. § sorolja fel:

- a vádlott neve és további személyi adatai,

- a terhére rótt cselekmény (idő, hely, további körülmények),
- a cselekmény büntetőjogi minősítése,
- egyéb (pl.: a bíróság hatásköre és illetékessége).

A terhelt a vádirattal szemben annak a bíróság által vele való közlésétől számított 14 napon belül kifogást terjeszthet elő, amit az OLG bírál el, ha

- a cselekmény nem büntetendő vagy büntethetőséget kizáró okok állnak fenn,
- a cselekmény súlya nem indokolja a bírósági eljárást,
- a bizonyítékok a terhelt álláspontja szerint nem elegendőek az elítéléshez,
- a vádirat nem felel meg a törvényi formai előírásoknak,
- a bíróság hatásköre vagy illetékessége hiányzik (ezt maga a bíróság is jelezheti az OLG felé),
- a vádat nem az arra jogosult terjesztette elő (StPO 212-213. §).

A vádirattal szemben benyújtott kifogásra a fellebbviteli főügyész észrevételeket tehet (a vádiratot meg is változtathatja), amire a terhelt reagálhat. A kifogásról az OLG tanácsülésen dönt (ennek során dönthet a letartóztatás fenntartásáról is).

Ha az OLG helyt ad a kifogásnak, akkor a vádiratot visszaküldi, ezáltal az ügy nyomozati szakba kerül vissza. Emellett az OLG (ha annak feltételei fennállnak) az eljárást meg is szüntetheti, vagy az ügyet a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező bíróságnak vagy bizonyos esetekben az OGH-nak megküldheti (pl. ha a hatáskörrel vagy illetékességről az OGH-nak kell döntenie). Minden más esetben az OLG a kifogást elutasítja és megállapítja, hogy a vádirat hatályos.

ad b) Az StPO 220. § szerint a tárgyalás résztvevői az ügyész mellett az alábbiak:

- a vádlott,
- az érintett,
- a magánvádló,
- a pótmagánvádló és
- a magánfél.

A tárgyalásra az érintetteket és jogi képviselőiket idézni kell. Az idézést úgy kell kibocsátani, hogy azt a terhelt és védője legalább a tárgyalás előtt 8 nappal (bizonyos esetekben 14 nappal) megkapja (ha a bíróság ezt a határidő megsérti, az ítélete semmis), kivéve, ha maga a terhelt (védő) hozzájárul a rövidebb határidőhöz. A többi személynél (tanú, szakértő stb.) az idézési határidő 3 nap. A vádirattal szemben a védő ellenkérelmet terjeszthet elő.

A tárgyalás előkészítése során a bíróság az idézések kibocsátása mellett az alábbi tevékenységeket végzi:

- ha egyes bizonyítási cselekményeknél várható, hogy a tárgyaláson már nem lehet végrehajtani (pl. a tanú huzamosabb időre külföldre távozik), azokat a bíróság a résztvevők indítványára az első tárgyalás előtt lefolytathatja,
- ha a résztvevők a vádiratban megjelöltekhez képest újabb bizonyítás felvételét indítványozzák, azokról a bíróság rendelkezhet (ha ezt a tárgyalást megelőző 3 napon belül terjesztik elő, a bíróság az indítványt elutasíthatja),
- a tárgyalást elnapolhatja (pl.: valamely résztvevő jelzi, hogy nem tud jelen lenni; a bíróságnak újabb bizonyítást kell elrendelnie stb.),

- az eljárást megszüntetheti, ha az ügyész a vádat elejti (de az ügyész a vádiratot vissza is vonhatja azzal, hogy másik vádiratot vagy vádindítványt fog benyújtani),
- az ügyész és a vádlott indítványára, valamint hivatalból az ügyet diverzióra utalhatja,
- ügyészi indítványra dönthet a legsúlyosabb kényszerintézkedések elrendeléséről vagy fenntartásáról (StPO 210. §),
- akár védői ellenkérelem alapján, akár hivatalból, a bíróság a rendőrséget további bizonyítási eszközök felkutatására hívhatja fel.

7.2. A spanyol közbenső eljárás

A közbenső eljárás intézménye azon a gondolaton alapul, hogy a tárgyalási szakot megfelelően, felelősen elő kell készíteni. A tárgyalás nyilvános, és ez azt jelenti, hogy a vádlottnak nyilvánosan, bárki által megismerhetően kell védekeznie a váddal szemben.

A közbenső szakasz egy olyan folyamat, amelynek célja, hogy hivatalosan korrekciókat hajtsanak végre a vizsgálatot befejező döntésen. A tárgyalás előkészítése során meg kell felelni bizonyos követelményeknek, pl.: adott esetben pontosan be kell azonosítani a terheltet, precízen körül kell írni a bűncselekményt (ennek érdekében akár kihallgatásra is sor kerülhet), és annak pontos jogi minősítését. Az ügyészi vádirat mindhárom területen tartalmazhat hibákat vagy hiányosságokat, amelyeknek a bírósági határozatban való kijavítása törvényes. Ezen hibák kijavítása ugyanis nemcsak a bíróságnak, hanem az eljárás összes résztvevőjének az érdeke, mert jobb, ha erre már a tárgyalás előkészítése során sor kerül, mintha csak a bírósági tárgyaláson kerülnének elő (és ezáltal csökken a hibás ítélet megszületésének a veszélye is).

Érdemben a közbenső szakasz nem más, mint egy előzetes vita a bűncselekmény megállapíthatóságának feltételeiről, illetőleg az ehhez szükséges

követelmények fennállásáról. Az esetleges vitákat bírói döntés zárja le. Ha pl. a bíróság megállapítja, hogy a vád nem felel meg a törvényes kellékeknek és az ügyész nem végzi el ennek kijavítását, az eljárás megszüntetésére kerülhet sor. A hatáskörrel és illetékességgel bíró bíróság feladata annak megállapítása, hogy a nyomozást megfelelően végezték-e el és annak alapján van-e helye törvényes vádemelésnek, avagy éppen ellenkezőleg: a vizsgálat vagy a vád alapján megállapítható, hogy az eljárást meg kell szüntetni. Ezért is igen fontos, kritikus szakasza a büntetőeljárásnak a tárgyalás előkészítése.

A közbenső szakasz tehát arra szolgál, hogy felülvizsgálja és értékeli a nyomozati szak eredményeit és megállapítsa, hogy a vád megalapozott-e, annak érdekében, hogy döntés szülessen arról: megnyissák-e a tárgyalási szakot vagy ne. Az azonban megállapítható, hogy ez a lépés nagyban függ az ügyészségtől, hiszen ha az ügyész úgy dönt, hogy a bizonytalanságok miatt nem emel vádat, akkor erre a bírói értékelésre nem is kerül sor. Ebben a szakaszban tehát Spanyolországban valódi ellenőrzésre, kontrollra kerül sor, amelynek során a bíróság lehetőséget biztosít a feleknek arra, hogy kifejtsék véleményüket a vádról, és a védelemnek arra, hogy megtegye az általa megfelelőnek tartott védelmi taktika alapján az első lépéseket, amely akár a büntetőeljárás megszüntetéséhez is vezethet. Ugyanakkor meg kell jegyezni, hogy a büntetőeljárás fő elvei a közbenső szakaszban is érvényesülnek, azaz a kihallgatások során érvényesül a kontradiktórium elve, de a szóbeliség, a védelem, a közvetlenség stb. elvekre is tekintettel kell lenni.

A tárgyalás előkészítéséről való értesítést követően három napon belül indítványokat lehet előterjeszteni, elsősorban:

- a bíróság hatáskörének hiányára,
- a jogerőre (res iudicata),
- az elévülésre,

- a kegyelemre és
- a felhatalmazás hiányára hivatkozással.

A hatáskörével összefüggésben a bíróságnak a joghatóságát is vizsgálnia kell, illetőleg az illetékességet is (ideértve a katonai bíróság hatáskörét).

VIII. AZ ELSŐFOKÚ BÍRÓSÁGI ELJÁRÁS

8.1. Az osztrák elsőfokú bírósági eljárás

Az ülnökbíróság egy hivatásos bíróból (a tanács elnöke) és két ülnökből áll. A tárgyaláson az ügyésznek és a védőnek jelen kell lennie. A vádlottnak a tárgyaláson meg kell jelennie, különben a bíróság elővezetteti, vagy a tárgyalást elnapolja (vétség esetén a távollétében is megtartható a tárgyalás, de ilyenkor általában egyesbíró jár el).

Az StPO igen szűkre szabja a felek fogalmát (StPO 220. §). Ezek szerint csak az ügyész, a vádlott, a védő és a magánfél tartozik ide. Őket megilletik a felek jogai (indítványozási jog, kérdezési jog, bírói meghallgatáshoz való jog). De pl. a nem magánfél sértettet már nem illetik meg ezek a jogok, csak pl. a korlátozott kérdezési jog (StPO 66. §).

A bírósági tárgyalás nyilvános, azon bárki részt vehet (StPO 228. §). Ha a bíróság a nyilvánosságot kizárja (pl.: a közrend védelme, a vádlott, a sértett, a tanú vagy a harmadik személy személyiségi jogai miatt, a tanú vagy a harmadik személy védelme érdekében), akkor azon csak az idézettek vehetnek részt. A terhelt, az általa megjelölt bizalmi személy és a jogi képviselője ilyenkor sem távolíthatók el a tárgyalóteremből (StPO 230. §).

A tárgyalást a tanács elnöke vezeti: ő adja meg a szót annak, aki a tárgyaláson szólni kíván, ő határozza meg az egyes bizonyítási eljárások sorrendjét és ő veszi fel a bizonyítást (StPO 232. §). Ugyanakkor, ha a felek ettől eltérő eljárást indítványoznak (pl. a bizonyítás sorrendjét illetően), akkor már az egész tanács együtt dönt. Ha a védő felvetésének a tanács elnöke nem tesz eleget, akkor a védő bizonyítási indítványt terjeszthet elő, amiről a tanács dönt. Ha a bizonyítási indítványt a tanács is elutasítja, a védő erre a semmisségi panaszában hivatkozhat (StPO 281. § (1) bek.). Ugyanakkor általában a védő a

semmisségi panaszában nem hivatkozhat olyan újabb bizonyítékra, amellyel kapcsolatosan ilyen (elutasított) bizonyítási indítványt nem terjesztett elő. Ezek a bizonyítási indítványok azonban nemcsak a bizonyítási eljárásban, hanem egészen az utolsó szóig előterjeszthetők.

Rendzavarás esetén a tárgyalás rendjének fenntartása az egész tanács hatáskörébe tartozik, ha emiatt a nyilvánosságot ki kell zárni (StPO 229. § (2) bek.), egyes résztvevőket rendbírsággal kell súlytani vagy a vádlottat a tárgyalásról el kell távolítani (StPO 235. §). Egyébként általában a tanács elnöke dönt a szükséges intézkedésekről (pl.: a rendzavaró eltávolítása vagy eltávolíttatása, a védő rendzavarása esetén az illetékes Ügyvédi Kamara értesítése stb.).

8.1.1. Az ülnökbíróági eljárás menete

A tárgyalásnak Ausztriában 3 fő szakasza van:

1. A tárgyalás megnyitása

Az elnök megnyitja a tárgyalást, ennek során megjelöli az ügyet. A terheltet megkérdezi a személyes adatairól, majd a vádló (részletesen) ismerteti a vádat. Ezután a védő ellenkérelmet terjeszthet elő.

2. A bizonyítási eljárás

Azt a kérdést, hogy a vádlott elismeri-e a bűnösségét, hivatalból fel kell tennie a tanács elnökének (StPO 245. §). Az elnök arra is figyelmezteti a vádlottat, hogy bizonyítási indítványokat, a bizonyítás során kérdéseket, észrevételeket tehet stb. Ezt követően hallgatja ki a tanács elnöke először a vádlottat, majd a tanúkat és a szakértőket. A vádlott itt is először összefüggő vallomást tehet és csak azután intézhetők felé kérdések.

A kihallgatottaknak először a tanács tagjai, majd a felek tehetnek fel kérdéseket.

A jegyzőkönyveket és mindazon okiratokat, amelyeknek a bizonyítás szempontjából jelentőségük van, a tárgyaláson fel kell olvasni. A felolvasásról a vád és a védelem lemondhat, ha az okirat tartalma mindannyiuk előtt ismert. Ilyenkor elegendő, ha a tanács elnöke az okirat lényegét ismerteti (StPO 252. §). Azok az okiratok azonban bizonyítékként nem vehetők figyelembe, amelyeknek még a lényegét sem ismertették.

A szakértőkhöz a felek közvetlenül kérdést intézhetnek. Mivel a terhelt sokszor nem rendelkezik kellő szakértelemmel még ahhoz sem, hogy megfelelő kérdést tegyen fel, megjelölhet olyan bizalmas, szakértelemmel rendelkező személyt („magánszakértőt”), aki helyette a kérdéseket felteszi. A „magánszakértő” a védő mellett foglal helyet a tárgyalóteremben és a tárgyalás az ő távollétében sem tartható meg (StPO 249. §).

A terheltet a terheltársai vagy a tanúk kihallgatásának idejére el lehet távolítani a tárgyalóteremből. Ilyenkor a kihallgatás után a tanács elnöke ismerteti a terhelttel a távollétében lezajlott bizonyítás eredményét. Ugyanígy kerülhet sor a videón keresztül történő kihallgatásra is.

A bizonyítás felvételét nemcsak a felek indítványozhatják, hanem a bíróság is elrendelheti hivatalból, ha álláspontja szerint az az igazság felderítése érdekében szükséges (StPO 254. §).

3. A záróbeszéd

A záróbeszéd az alábbi sorrendben követik egymást:

- ügyész,
- magánfél,
- vádlott és
- védő.

A záróbeszédeknek három fő tartalmi elemük van:

- hogyan értékelik a bizonyítási eljárás eredményét,
- milyen jogi megállapítások tehetők ennek alapján és
- milyen következtetések vonhatók le ezekből.

A perbeszéd végét az utolsó szó zárja, amire a védő és a terhelt is jogosult.

A tárgyaláson a közvetlenség elve érvényesül. Ennek értelmében a terheltet és a tanút a tárgyaláson ki kell hallgatni, és a szakértőnek is szóban kell előadnia szakvéleményét a tárgyaláson (StPO 13. és 252. §). Ez az elv alapvetően tiltja a korábban felvett vallomásokról készült jegyzőkönyvek, jelentések stb. felolvasását a tárgyaláson és azt is, hogy a szakértő meghallgatása helyett csak az írásbeli szakvéleményét ismertessék.

Az StPO a közvetlenség elvének főszabálya alól pár kivételt enged:

- felolvasható a szakvélemény vagy annak egy része, ha a szakértő nincs jelen a tárgyaláson és pl. az elhangzott tanúvallomás ellentétes a szakvélemény tartalmával (StPO 252. § (1) bek.);
- a terhelt korábbi vallomásáról készült jegyzőkönyv és hivatalos jelentés akkor olvasható fel, ha a tárgyaláson eltér a korábbi vallomásától, már nem tud visszaemlékezni vagy a vallomástételt megtagadja (StPO 245. § (1) bek.);
- a tanú korábbi vallomásáról készült jegyzőkönyv (feljegyzés, hivatalos jelentés) az előző pontban megjelölt esetekben felolvasható, függetlenül attól, hogy a tanút esetleg korábban terheltként hallgatták ki (ez a szabály mutatis mutandis irányadó a szakértőre is), ha (StPO 252. § (1) bek.)
 - o a tanút (szakértőt) belátható időn belül nem lehet kihallgatni, mert a tartózkodási helyét nem lehet kinyomozni (ugyanakkor ez nem irányadó, ha tudjuk, hogy pl. külföldön van, mert akkor onnan is meg kell próbálni idézni);

- o a tanú a korábbi vallomásától eltér (mert pl. már nem emlékszik);
- o a tanú él a megtagadási jogával, de korábban bíróság előtt (akár a nyomozati szakban, akár a bírósági szakban) úgy tett (kontradiktórius) vallomást, hogy a vallomástételnél a vád és a védelem jelen lehetett (a rendőrség vagy ügyészség előtt tett korábbi vallomás tehát ilyenkor nem olvasható fel);
- o a tanú a tárgyaláson törvényes ok nélkül megtagadja a vallomástételt;
- o a vádló és a terhelt kifejezett hozzájárulása esetén minden korábbi vallomás felolvasható (de hallgatólagos beleegyezés nem vélelmezhető).

A fenti korlátozások megsértésével felvett bizonyítás eredménye az ítélethozatalkor nem használható fel, különben az ítélet(i megállapítás) semmis.

A tárgyaláson a koncentráció elve is érvényesül (lehetőleg megszakítás nélkül kell megtartani a tárgyalást). Ugyanakkor a tárgyalás fontos okból rövid időre félbeszakítható (StPO 273. §) és hosszabb időre el is napolható (általában további bizonyítás érdekében). Ennek két következménye lehet:

- elegendő, ha az elnök ismerteti a korábbi tárgyalás anyagát, ha a tanács összetételében nem állt be változás, és a két tárgyalás között kevesebb, mint 2 hónap telt el, vagy az egyszerű ismertetéshez a vádló és a terhelt is hozzájárul (StPO 276a. §);
- minden más esetben a korábban lefolytatott bizonyítás eredményét nem lehet figyelembe venni és a tárgyalást előlről kell kezdeni (a vád ismertetésétől).

A határozathozatal során a bíróság a vádhoz ténybelileg kötve van, és csak ugyanazon jogsérelem esetén hozhat ítéletet a terhelttel szemben (StPO 4.

§). Így Bertel és Venier szerint pl. ha az eredeti vád arra vonatkozott, hogy a terhelt a tulajdonos hozzájárulásával „tüntette el” a gépjárművet (biztosítási csalás céljából), akkor ugyanezen vád alapján a bíróság nem ítélt el lopás miatt, ha a tárgyaláson kiderül, hogy a tulajdonos nem tudott a cselekményről. Ennek oka az, hogy bár az elkövetési tárgy ugyanaz (a gépjármű), a megsértett jog egész más. Ilyen esetekben a bíróságnak fel kell hívnia a figyelmet arra, hogy álláspontja szerint a cselekmény másként minősül, különben az ítélet semmis.

Az ítélet három fő részből áll:

1. A fejléc: a bíróság megnevezése, ügyszám stb.
2. A rendelkező rész: lehet felmentés, elítélés vagy annak megállapítása, hogy a bíróság nem rendelkezik hatáskörrel (csak ha ülnökbíróság járt el, pedig esküdtbíróságnak kellett volna), illetőleg az ügy diverziós eljárásra is utalható (ilyenkor ítélet nélkül zárul a tárgyalás). A rendelkező rész végén figyelmeztetik a terheltet a jogorvoslati jogára és annak határidejére.
3. Indokolás: az ítéletet a közléstől számított 4 héten belül írásba kell foglalni. Ez az írásbeli változat már a részletes indokolást is tartalmazza, azt hogy melyek azok a tények, amelyek alapján a bíróság meghozta a döntését. A bíróság rövidített indoklást hozhat, ha az ítélet ellen nem jelentettek be fellebbezést. Ilyenkor az ítélet csak rendelkező részt tartalmaz, kivéve, ha a terheltet 2 évi szabadságvesztésnél súlyosabb büntetésre ítélték vagy előzetes intézkedést hoztak vele szemben, mert akkor a tényállás lényegét ismertetni kell az indokolásban (StPO 270. §). Rövidített indokolású ítélet esetén a tárgyalásról részletes jegyzőkönyvet sem kell készíteni, elegendő arról feljegyzést írni (StPO 271. §).

8.1.2. Speciális eljárási szabályok

Az osztrák jogban az ülnökbíróági eljárás szabályait tekinthetjük általános rendelkezéseknek. Ehhez képest speciális eljárási szabályok vonatkoznak

- a) az esküdtbíróásra,
- b) a BG-re és
- c) az egyesbíróra.

ad a) A tárgyalásig nincs különbség abban, hogy az ügyben ülnökbíróság vagy esküdtbíróság jár-e el. A tárgyalást az elnök vezeti (éppúgy, mint az ülnökbíróság elnöke). Az esküdtek pedig (az ülnökökhöz hasonlóan) kérdést tehetnek fel a vádlottnak, a tanúknak, a szakértőknek, és a bizonyítás-felvételét is elrendelhetik (StPO 309. §).

A bűnösség kérdésében az esküdtek egyszerű igennel vagy nemmel döntenek (StPO 317. §). A kérdéseket az elnök határozza meg, és a bizonyítási eljárás befejezését követően azokat fel is olvassák. Ezt követően a felek még indítványozhatják a kérdések megváltoztatását vagy kiegészítését, aminek ha helyt ad az elnök, akkor a kérdéseket ismételten felolvassa (StPO 310. §). A megválaszolandó kérdés három részből állhat:

- főkérdés (StPO 312. §): a vádlott bűnös-e a vádban megjelölt bűncselekményben (ha a vádlott ellen több bűncselekmény miatt emeltek vádat, mindegyikre külön rá kell kérdezni);
- lehetséges kérdés (StPO 314. §): ha az esküdtek a főkérdésre nemmel válaszolnak, akkor választ adhatnak arra a kérdésre, hogy a vádlott egy másik, nem a vádban megjelölt bűncselekményben bűnös-e (ilyen eset pl. ha az a főkérdés, hogy elkövette-e a vádlott az emberölés előkészületét; ha nem, akkor testi sértést követett-e el; ugyanígy: lehet az a főkérdés, hogy a vádlott-e a bűncselekmény tettese; ha nem, akkor bűnsegéd-e stb.);

- kiegészítő kérdés: fennáll-e pl. büntethetőséget megszüntető ok (pl.: elévülés, önkéntes elállás stb.).

Mindhárom kérdést individualizálni és konkretizálni lehet. Így az elkövetés helyére, idejére, módjára stb. feltett részletkérdések fontosak lehetnek a cselekmény megítélése szempontjából (StPO 312. §).

Mivel az esküdtek laikusok, nyomatékosan fel kell őket világosítani az adott ügy jogkérdéseiről. A tárgyalás befejezését követően az elnök mind írásban, mind szóban megteszi ezt a jogi felvilágosítást, ami azokra a következményekre is kiterjed, amelyek a feltett kérdésekre adott igenlő vagy nemleges válaszoktól függenek. Ha a szóbeli felvilágosítás során az elnök az írásbelihez képest további kiegészítéseket tesz, vagy azon változtat, akkor ezt is jegyzőkönyvezni kell (StPO 323. és 327. §).

Az elnök elmagyarázza az esküdteknek azt is, hogy az ügy megítélése szempontjából melyik tényeknek van jelentőségük, a bizonyítékok mire vonatkoznak, esetleg melyek azok a bizonyítékok, amelyeket a bizonyítási tilalom miatt nem vehetnek figyelembe. Sajnos a felek nem vehetnek részt ezen a megbeszélésen, így sokszor nem lehet tudni, hogy az elnök mennyire tárgyilagos és mennyire a saját véleményét adja elő (utóbbit elvileg nem tehetné).

Az esküdtek a tárgyalásuk során úgy is dönthetnek, hogy a kérdések (vagy egyes kérdések) megválaszolásához további bizonyításra van szükségük vagy a kérdéseket máshogyan kellene feltenni. Ebben az esetben az elnök köteles a bizonyítási eljárást újra megnyitni (StPO 327-328. §).

Az esküdtek a feltett kérdésekről csak igennel vagy nemmel szavazhatnak, és egyszerű szótöbbséggel hozzák meg döntésüket (StPO 329-331. §). Előfordulhat, hogy valamely kérdésben bizonytalanok, ilyenkor az ügyészség és a védelem meghallgatását követően akár újraszavazhatnak (Monitur), akár a kérdések megváltoztatását kérhetik az elnöktől stb.

Ha az esküdtek meghozták a döntésüket, a rendelkező részt írásba foglalják. Ekkor az esküdtek a hivatásos bíróval közösen döntenek a bűnösségről, a büntetés fajtájáról és mértékéről, valamint a polgári jogi igényről (StPO 303 és 338. §). Ezután a tárgyalást ismét megnyitják, majd az elsőszámú esküdt ismerteti az esküdtszék kérdésekre adott válaszát, az elnök pedig az ítéletet vagy az eljárást megszüntető végzést.

ad b) A BG elé tartozó ügyekben a nyomozás során az LG jár el. A speciális rendelkezések tehát csak a tárgyaláson érvényesülnek.

A tárgyalás a BG előtt a büntetési indítvány (StPO 210. § (1) bek. és 451. § (1) bek.) ismertetésével kezdődik (itt az ügyész nem ismerteti a vádirat indokolási, tényállást leíró részét, de az üldözendő cselekményt konkretizálni kell).

A BG a tárgyalás elején dönthet a hatásköre vagy illetékessége hiányáról, és meg is szüntetheti az eljárást, ha a cselekmény nem büntetendő vagy üldözendő (StPO 451. § (2) bek.). Maga a BG diverziós eljárást is lefolytathat (StPO 199. és 209. §) vagy a cselekmény csekély súlya miatt az eljárást meg is szüntetheti (StPO 191. § (2) bek.).

A BG tárgyalása előtt a védelem 3 napos idézési időközre tarthat igényt, de erről a jogáról le is mondhat és ekkor azonnal megtartható a tárgyalás. A vádlott távollétében is megtartható a tárgyalás, ha a cselekményről, és minden a bűnösség szempontjából lényeges kérdésről már kihallgatták, és a tárgyalásra való idézést személyesen átvette. Ha ezek a feltételek csak egyes vádpontokra állnak fenn, az eljárást el kell különíteni, és ezekkel a cselekményekkel kapcsolatosan a vádlott távollétében döntést kell hozni, vagy a tárgyalást el kell napolni (StPO 427. § (1) bek.). Az ítéletet természetesen közlik a vádlottal.

Magánvádas ügyekben a nyilvánosságot ki kell zárni, ha a vádlott ezt indítványozza és a magánvádoló ennek nem mond ellent (StPO 456. §).

A rövidített indokolás és a jegyzőkönyvek egyszerűsítése a BG előtti eljárásban igen gyakori.

ad c) Ugyanúgy, mint a BG előtti eljárásban, az egyesbírónál sem vádirat, hanem vádindítvány alapján folytatják le az eljárást (StPO 484. §). A vádindítvány tartalmi feltételei is azonosak.

A vádindítványt az egyesbíró is megvizsgálja, és ha hiányosságot talál, végzésében megteszi a szükséges intézkedéseket:

- a vádindítványt visszaküldi az ügyésznek (ha pl. nem elég konkrét a cselekmény megjelölése);
- az eljárás megszünteti (pl. a cselekmény nem bűncselekmény) vagy
- kimondja a hatásköre vagy illetékessége hiányát (StPO 485. §).

Az egyesbíró eljárására az ülnökbírárságra vonatkozó szabályokat kell alkalmazni, és az egyesbíró mindazokat a döntéseket meghozhatja, amit az ülnökbírárság (StPO 488. §).

A tárgyaláson a védő részvétele csak a súlyosabb esetekben kötelező, és a vétség miatt lefolytatott eljárásban még a vádlott távollétében is el lehet járni (StPO 427. §).

Az egyesbírói eljárásban különösen gyakori a rövidített indokolású ítélet és az egyszerűsített jegyzőkönyv.

8.2. A spanyol elsőfokú bírósági eljárás

A kilencévi vagy ennél súlyosabb szabadságvesztéssel fenyegetett bűncselekmények esetén a bíróság tanácsban ítélezik. A bírósági eljárásnak négy fő formája létezik:

- az ügy általában a tartományi bíróság elé tartozik (Audiencia Provincial);
- a rövidített eljárást a vizsgálóbíró folytatja le;

- a vétségeknél a békebíró (Juzgado de Paz) jár el;
- végül az esküdtszéki eljárás szintén a tartományi bíróság elé tartozik (Audiencia Provincial).

A tárgyalás megnyitását követően a tanács elnöke ismerteti a szükséges dokumentumokat, majd sor kerül a szóbeli tárgyalásra, amelyen felveszik az egyes bizonyítékokat. A tárgyalás szóbeli, azaz lehetőleg mindenkit ki kell hallgatni, akinek a vallomását a bíróság bizonyítékként kívánja értékelni. Itt elsősorban a tanú vallomását kell kiemelni, aki akár a sértett is lehet (ugyanakkor a terhelt vallomása nem tekinthető tanúvallomásnak). A tanú csak nagyon kivételes esetben tehet írásban vallomást, illetőleg bizonyos körülmények között megilleti a vallomás megtagadási joga (pl.: a fizika vagy a lelki állapota miatt nem tehet helyes vallomást; a terhelt hozzátartozója; az önvád tilalma; a titoktartási kötelezettség). A tanúkihallgatásra általában a tárgyaláson kerül sor. Kivételes esetben azonban a tanú kihallgatható a lakóhelye szerinti bíróságon is, ha a tárgyaláson megjelenni képtelen. A tárgyalásra megidézett tanú a kihallgatása előtt nem kommunikálhat a többi tanúval (akár kihallgatták már, akár nem). A tanúnak a kihallgatása előtt esküt kell tennie, hogy csak az igazat vallja. Az eskü után az általános jogi kérdésekre válaszol (pl. tanúzási akadályok), majd megkezdődik az érdemi kihallgatása. Ennek során először az a fél kérdezhet tőle, amelyik a tárgyalásra idézte, azután a másik fél, majd a bíróság. A bíróság megtilthatja az olyan kérdések feltételét (illetve az arra adandó választ), amelyeket akadékoskodónak, szuggesztívnek vagy egyéb okból aggályosnak tart. A tanú az anyanyelvén nyilatkozhat, ebben az esetben bármilyen, az adott nyelven értő személy tolmácsolhat. Szintén tolmácsot kell alkalmazni a siketnéma tanúk kihallgatásakor.

Szakvélemény előterjesztésére bármely szakkérdésben lehetőség van. A szakértőt mindenkor a bíróságnak kell kirendelnie, a nyomozás során is. A szakértő a szakvéleményét a bíróságon szóban is előadja, és a feltett kérdésekre

felelnie kell. Ha a kérdésre nem tud a tárgyaláson válaszolni vagy további vizsgálat szükséges, akkor ennek érdekében a tárgyalást el kell napolni.

Némely esetekben a tárgyaláson kutatást is elrendelhetnek, illetőleg sor kerülhet (rágalmazás vagy becsületsértés esetén) az iratokon keresztül történő tesztelésre. Ez utóbbi ugyan kétségtelenül sértheti a közvetlenség, a kontradiktórium és a szóbeliség elvét, ugyanakkor bizonyos esetekben szükség lehet a dokumentumoknak a tárgyalásra való benyújtására, bár a spanyol Be. az okiratot nem tekinti bizonyítási eszköznek.

A bizonyítás felvételének menete nem lehet fellebbezés tárgya. Ugyanakkor a bizonyítási indítványok elutasítása ellen a hatályon kívül helyezésre irányuló (kasszációs) eljárásban lehet jogorvoslattal élni illetőleg az esküdszéki eljárásban a Legfelsőbb Bíróság előtt. Ugyanakkor nincs helye ilyen jogorvoslatnak az egyszerűsített eljárásban.

A vádlott szabadon dönti el, hogy tesz-e vallomást a tárgyaláson, és azt is, hogy az egyes kérdésekre kíván-e válaszolni. Az utolsó szó joga azonban akkor is megilleti, ha nem kívánt nyilatkozni az ügyben. Erre az ún. végső következtetések kinyilvánítása után kerülhet sor (ezek lényegében a perbeszédeknek felelnek meg). Ennek során a vádló és a védő is előadja a legfontosabb téziseit a bűncselekmény tényállása és annak jogkérdései (minősítés, szankció) kérdésében. A terhelt érdekében mindig a vádló beszél először és csak utána a védő.

IX. A PERORVOSLATOK

9.1. Az osztrák perorvoslati rendszer

Az osztrák StPO az alábbi, bíróság előtt érvényesíthető jogorvoslatokat ismeri:

- a) az alapjogi panasz;
- b) a semmisségi panasz;
- c) a fellebbezés,
- d) a perújítás és
- e) az egyéb perorvoslatok.

A semmisségi panaszra és a fellebbezésre vonatkozó szabályok aszerint is differenciáltak, hogy ülnökbíróság, esküdtbíróság vagy egyesbíró döntése ellen élnek-e az adott perorvoslattal.

9.1.1. Az alapjogi panasz

A bírósági szervezeti törvény 1. § alapján mindazok, akiknek egy büntetőjogi döntés a személyes szabadságukat sértette, az OGH előtt nyújthatnak be alapjogi panaszt.

Az alapjogsértésnek alapvetően négy esete lehetséges:

1. a bíróság az őrizetbe vételt vagy a letartóztatást anélkül rendeli el vagy tartja fenn, hogy annak törvényes oka fennállna (pl. nem áll meg a letartóztatási ok);
2. a bíróság a szükségesnél hosszabb ideig tartja fenn a fogva tartást;
3. a bíróság elkésve rendelkezik a letartóztatásról (pl. már lejárt a tartama);

4. törvényileg nem megengedett esetben rendelkezik a fogva tartásról (pl.: ha házi őrizetet indítványozott az ügyész, akkor nem lehet letartóztatást elrendelni; nem hallgatták meg a terheltet 48 órán belül a letartóztatási okokról; a gyanút vagy a letartóztatási okokat tények nem alapozzák meg, hanem pusztán feltételezésen alapulnak stb.).

Az alapjogi panasszal csak a jogorvoslati lehetőségek kimerítése után lehet élni. Az OGH a határozatnak csak a panasszal érintett részét vizsgálhatja felül. Az alapjogi panaszt részletesen kell indokolni és megjelölni, hogy a határozat melyik rendelkezése melyik alapjogot sértette.

Ha a panasz megalapozott, az OGH megállapítja az alapjogsértést és a határozatot hatályon kívül helyezi (ha még él). Az OGH az eljárásában nem vizsgálhatja felül a bizonyítékmérlegelést, csak azt nézi, hogy az megfelelően meg lett-e indokolva (végzett-e egyáltalán ilyen tevékenységet a megtámadott határozatot hozó bíróság), illetve az eljárás tárgyává tett cselekmény büntetendő-e. Ugyanakkor a letartóztatási okok tekintetében már nincs az OGH-nak ilyenfajta kötöttsége. Azaz megállapíthatja pl., hogy a szökés veszélye nem áll fenn annak ellenére, hogy a megtámadott határozatot hozó bíróság szerint fennállt. Nemcsak akkor változtathatja meg tehát a döntést, ha a megjelölt letartóztatási ok nem felel meg a törvényi előírásoknak, hanem akkor is, ha álláspontja szerint azt a tények nem támasztják alá.

9.1.2. A semmisségi panasz

Az elsőfokú döntések ellen általában semmisségi panasszal vagy fellebbezéssel lehet élni. E két perorvoslatnak számos közös szabálya van, így pl.:

- a terhelt javára a terhelt, a védő, a törvényes képviselő és az ügyész mindkét fajta perorvoslatot benyújthatja (StPO 281-283. §);

- a terhelt terhére csak az ügyész élhet korlátlanul ezekkel a perorvoslati jogokkal (a magánfél bizonyos korlátok között semmisségi panasszal igen, fellebbezéssel csak az egyéb törvényes útra utasítás esetén);
- a perorvoslatok bejelentésére a közléstől számított 3 nap áll rendelkezésre (StPO 284. és 294. §);
- a bejelentési határidőtől meg kell különböztetni a perorvoslat érvényesítéséhez kapcsolódó szabályokat: ezek szerint általában az írásbeli közléstől számított 4 héten belül a perorvoslatot részletesen, írásban indokolni kell, az elítélt semmisségi panaszát pedig a védőnek is alá kell írnia, különben a perorvoslatot visszavontnak tekintik (StPO 285-285a. §);
- a perorvoslatok érvényesítéséről le lehet mondani és azokat vissza lehet vonni (StPO 285a. és 294. §);
- a semmisségi panasz és a fellebbezés alapján az ítéletet nemcsak a megtámadott részben vizsgálják felül (StPO 289-290. és 295. §);
- ha az ítéletet kizárólag a terhelt javára támadták meg, beáll a súlyosítási tilalom, azaz a megtámadott ítéletet a terhelt terhére a perorvoslati eljárásban nem lehet megváltoztatni (StPO 16., 290. és 292. §).

A semmisségi panasz sajátos szabályai némileg különböznek aszerint, hogy

a) az ülnökbíróság vagy

b) az esküdtbíróság,

döntése ellen jelentették-e be.

(A BG és az egyesbíró előtti eljárásban semmisségi okok esetén nem semmisségi panasznak van helye, hanem ezek a hibák az ún. „teljes fellebbezés” keretében támadhatók.)

ad a) Az ülnökbíróság döntése elleni semmisségi panaszt az OGH bírálja el. A semmisségi okokat az StPO két fő csoportra osztja (281. §):

a/1) a tárgyalási hibák és

a/2) az ítéleti hibák.

ad a/1) A tárgyalási hibák: ezeket formális (alaki, eljárási) szabálysértéseknek is nevezhetjük. A bíróság ilyenkor az alapvető eljárási rendelkezéseket nem tartja be, pl.:

- különös semmisségi okok állnak fenn: a bíróság nem volt törvényesen megalakítva, kizárt bíró járt el; a terhelt védelmét nem biztosították az egész tárgyaláson; kizártak egy hozzátartozót a tanúvallomásból anélkül, hogy ezzel a jogával élni kívánt volna; egy tanúnak csak felolvasták a vallomását anélkül, hogy megpróbálták volna beidézni;
- a nyomozás során elkövetett bizonyítás felvételének hibái: ezekre a panasz benyújtójának már az alapeljárásban fel kell lépnie (pl. indítványozza a tárgyaláson, hogy ezt a jegyzőkönyvet ne tegyék a bizonyítás anyagává), különben ilyen hibára nem lehet hivatkozni; Bertel és Venier a legfontosabb ilyen, nyomozás során elkövethető és semmisségi panasszal megtámadható hibák közé sorolja, ha
 - o a hozzátartozót anélkül hallgatták ki a nyomozás során, hogy a megtagadási jogára figyelmeztették volna (StPO 159. §);
 - o a terhelti vallomást feljegyzésben rögzítették (StPO 152. §);
 - o nem megengedett kihallgatási módszerrel vették fel a vallomást (StPO 166. §);
- a bíróság a tárgyaláson az egyik fél indítványát elutasítja, vagy annak nem tesz eleget: ez különösen akkor jöhet szóba, ha a védelem jogait csorbították;
- végül semmisségi panaszra okot adó tárgyalási hiba, ha a bíróság az ügyet nem utalta diverziós eljárásra, noha arra kötelezett lett volna.

ad a/2) Az ítéleti hibák általában az ítéleti megállapítások valótlanágát vagy a büntető anyagi jog megsértését jelentik:

- megállapítási hiányosságok: nem világos, hiányos vagy ellentmondó ítéleti megállapítások esetén lehet erre hivatkozni;
- indokolási hiányosságok: a bíróság az ítéletet nem megfelelően indokolta (pl. csak arra utal, hogy „a bizonyítékok alátámasztják a terhelt bűnösségét”, de nem mérlegeli ezeket a bizonyítékokat) vagy az indokolás ellentétes az általános életfelfogással, illetőleg iratellenes megállapításokat tett;
- alapvető aggályok merülnek fel az elsőfokú ítélettel szemben: ezt a semmisségi okot a törvényhozó Bertel és Venier szerint elsősorban azért alkotta, hogy bizonyos mozgásteret adjon az OGH-nak a semmisségi panaszok felülbírálata (a bizonyítékértékelések kontrollja) során. Ilyen lehet pl. ha a bíróság nem vetette össze a nyomozás során felvett bizonyítékokat a tárgyaláson felvettekkel;
- semmis az ülnökbíróság ítélete, ha törvényes vád nélkül járt el vagy a vádon túlterjeszkedett;
- helytelen jogalkalmazás: a bíróság az ítéletben megállapított tényeket jogilag helytelenül értékelte (pl. a háttérjogszabály téves értelmezése folytán);
- hibás büntetéskiszabás: a bíróság a szankciók megállapításánál (fajta, mérték) hibázott a panaszos szerint (pl.: túllépte a felső határt; olyan büntetést függesztett fel, amit nem lehet stb.).

A fentiekén felül semmisségi ok lehet még „egyéb törvényi előírások”, így pl. az Emberi Jogok Európai Egyezségokmányának a megsértése is.

A semmisségi okok egy része abszolút (azaz nem kell vizsgálni, hogy kihatással volt-e az ítélet meghozatalára), ilyen pl. ha a bíróság nem volt

törvényesen megalakítva. Más semmisségi okok relatívak, ezért pl. a nyomozás során elkövetett bizonyítás felvétele csak akkor eredményez semmisséget, ha az az ítélethozatalt lényegesen befolyásolta.

A semmisségi panaszt a tanács elnöke visszaküldi, ha elkésett, a jogorvoslatról lemondást követően terjesztették elő, vagy nem derül ki a panaszból világosan és egyértelműen a semmisségi ok. A semmisségi panasz visszaküldése ellen szintén panasszal lehet élni. (StPO 285a-285b. §)

Ha a semmisségi panasz visszaküldésének nincs helye, akkor azt az ellenérdekű félnek megküldik, aki általában 4 héten belül arra észrevételt tehet.

Az OGH a semmisségi panaszról dönthet nem nyilvános ülésen (pl.: alaki okból elutasítás vagy a terhelt javára a panasznak érdemben is helyt adhat), de tarthat tárgyalást is (ha az ügy legalább részben nem dönthető el az iratok alapján). Ilyenkor a legfőbb ügyész mellett a vádló, a magánfél, a védő és szabad belátása szerint a terhelt is részt vesz a tárgyaláson, amelyen az OGH ítéletben dönt. Tárgyalásra azonban ritkán kerül sor.

Az OGH ítéletében néha maga is megváltoztathatja a hibás döntést (pl.: törvényes vád hiánya, nem törvényes minősítés stb.). Az OGH azonban csak az iratok alapján dönthet, bizonyítást nem folytathat le. Megalapozott semmisségi panasz esetén gyakoribb azonban a kasszátorius döntés (az OGH a megtámadott határozatot hatályon kívül helyezi és a megfelelő bíróságot új eljárásra utasítja).

A hatályon kívül helyezés folytán megismételt eljárásban az új bíróság (a korábbi tagok ki vannak zárva az ismételt eljárásból) lefolytatja újból a bizonyítást és újabb bizonyítékokat is felvesz, amennyiben azt az OGH előírja (ezen előírásokat köteles betartani, StPO 293. §). A súlyosítási tilalom a megismételt eljárásban is érvényesül (StPO 16. és 293. §). Az új határozat ellen a felek perorvoslati joga ismét megnyílik.

ad b) Az esküdtbíróóság döntésénél sajátosság, hogy a megállapítási illetőleg indokolási hiányosságok (StPO 281. § (1) bek. 5. pont) nem minősülnek semmisségi oknak (StPO 345. § (1) bek.). Az esküdtszék ítéletét e szempontból ugyanis nem indokolják. Ilyen okból tehát az esküdtszéki ítélet nem támadható meg, legfeljebb a bűnösséggel kapcsolatos jelentős hibára lehet hivatkozni. Az ilyen okból történő semmisségre azonban Bertel és Venier szerint ritkán találni példát.

Ugyanakkor van három olyan semmisségi ok, ami az ülnökbíróáságnál nem létezik, de az esküdtbíróáságnál igen (StPO 345. § (1) bek.):

- a kérdésfeltevés hibája: ha pl. emberölés kísérleténél csak a főkérdést teszik fel (a terhelt meg akarta-e ölni a sértettet), és lehetséges kérdésként nem teszik fel, hogy ha nem, akkor követett-e el súlyos testi sértést. Ekkor az esküdtszék csak igennel vagy nemmel válaszolhat az emberölés kérdésében, és nem esetén nem tudja kimondani a testi sértést; így fel kell mentenie a terheltet annak ellenére, hogy a bizonyítékok egyértelműek a testi sértés vonatkozásában;
- a jogi felvilágosítás hibája: ha az elnök az esküdteket nem megfelelően vagy nem teljes körűen oktatja ki a jogi kérdésekről, avagy a szóbeli kioktatás során anélkül tér el az írásbelitől, hogy azt jegyzőkönyvbe foglalják;
- a jogtalanul elrendelt vagy el nem rendelt Monitur: az el nem rendelt csak akkor vezet semmisséghez, ha a vád vagy a védelem indítványozta azt, de mégsem rendelték el.

9.1.3. A fellebbezés

A fellebbezés szabályait külön kell vizsgálni aszerint, hogy

- a) az ülnökbíróóság,
- b) az esküdtbíróóság,

c) a BG vagy

d) az egyesbíró

döntése ellen jelentették-e be.

ad a) Az ülnökbíróság döntése elleni fellebbezést az OGH vagy az OLG bírálja el. Fellebbezést az alábbi kérdésekben lehet bejelenteni (StPO 294. §):

- a büntetéssel kapcsolatosan (büntetés fajtája, mértéke stb.),
- a polgári jogi igényrel összefüggésben,
- az intézkedés felfüggesztése vagy fel nem függesztése tárgyában.

A semmisségi panaszhoz hasonlóan itt is legkésőbb a perorvoslat érvényesítése (és nem a bejelentése) során kell megjelölni a fellebbezés okát. Ugyanakkor fellebbezés esetén elegendő az ok megjelölése (pl. a büntetés mértékével nincs megelégedve), bár célszerű ennél jóval alaposabb fellebbezést beadni, különben nem valószínű annak sikeressége.

Az OLG a fellebbezésről csak annak keretén belül dönt (StPO 295. §) és ennek során is érvényesül a súlyosítási tilalom.

A fellebbezést az elsőfokú bíróság megküldi az ellenérdekű félnek, aki 4 héten belül arra észrevételeket tehet. Ezt követően a fellebbezést az elsőfokú bíróság az iratokkal együtt felterjeszti az OLG-hez.

Az OLG a fellebbezést nem nyilvános ülésen elutasíthatja, ha pl. elkésett, vagy ha nincs megjelölve világosan és pontosan a fellebbezési ok (de ha a vádlott fellebbezése csak annyit tartalmaz, hogy „Fellebbezek”, akkor azt Bertel és Venier szerint a büntetés miatt bejelentett fellebbezésnek kell tekinteni). A magánfél számos esetben nem is nyújthat be fellebbezést (pl.: a bíróság nem tudta pontosan meghatározni a kár mértékét, vagy a vádlottat felmentette).

Az OLG az esetek többségében tárgyaláson dönt, amelyre a fogva lévő vádlottat elő kell vezetni, kivéve, ha a védője útján kéri, hogy ne kelljen jelen lennie, és nem szükséges a jelenléte (StPO 294. §).

A tárgyaláson olyan új bizonyításra is sor kerülhet, ami a fellebbezéssel érintett kérdéssel kapcsolatos. Így pl. ha a terhelt időközben megtérítette a sértett kárát, akkor ezt igazolhatja, mert ennek jelentős kihatása lehet az ítéletre. Mivel a fellebbezési eljárásban nincs lehetőség kasszációs végzés meghozatalára, ezért az OLG általában egyéb bizonyítást is lefolytathat annak érdekében, hogy megalapozott ítéletet hozzon.

Ha az ítéletet fellebbezéssel és semmisségi panasszal egyaránt megtámadták, akkor azokról rendszerint az OGH egyszerre dönt. Így kerülhet sor arra, hogy a fellebbezés nem az OLG, hanem az OGH elé kerül. De ha az OGH a semmisségi panaszt már mint nem megengedhetőt nem nyilvános ülésen elutasította, akkor a fellebbezés elbírálására csak az OLG jogosult (StPO 285i. §). Ha a semmisségi panasz arra irányul, hogy az ülnökbíróság túllépte a büntetési tételkeretet, mindkét perorvoslatról az OGH dönt fellebbezési bírósággént akkor is, ha a semmisségi panasz alapján az ítéletet semmisnek tekinti.

ad b) Az esküdtbíróság határozata elleni fellebbezésre az ülnökbíróságnál említett szabályok megfelelően irányadók.

ad c) A BG döntését az LG előtt lehet megtámadni fellebbezéssel (StPO 463. §). Ezt „teljes fellebbezésnek” hívják (StPO 464. §), mert nemcsak a klasszikus fellebbezési okok miatt lehet benyújtani, hanem semmisségi okoknál is. Ennek a „teljes fellebbezésnek” négy formája van:

- semmisségi fellebbezés: az általános semmisségi okok esetén nyújtható be, de pl. a megállapítások helyessége nem támadható (StPO 281. § (1) bek. 5a pont), hanem bűnösségi fellebbezésnek minősülnek;
- bűnösségi fellebbezés: azt célozza meg, hogy az LG az ítéletet változtassa meg vagy egészítse ki; a fellebbező új tényeket is állíthat a fellebbezésében, új bizonyítást is indítványozhat és az elsőfokú bíróság

bizonyíték értékelését is támadhatja (ez jelentősen előnyösebb helyzetet teremt a vádlott számára);

- büntetési fellebbezés: meg kell jelölni, hogy a fellebbező az alkalmazott büntetés fajtájával, mértékével stb. nem ért egyet, vagy egy intézkedés alkalmazását vagy éppen nem alkalmazását sérelmezi;
- fellebbezés a polgári jogi igényel kapcsolatosan: ha a terheltet elítélik, a terhelt a megállapított polgári jogi igény mértékét, a magánfél az igény egyéb törvényes útra utasítását fellebbezheti meg.

A fellebbezési bíróság a megtámadott ítéletet a fellebbezés keretein belül bírálja felül, de a terhelt javára számos eltérés lehetséges (pl.: a semmisségi fellebbezés bűnösségi és büntetési fellebbezésnek is minősül, a bűnösségi pedig büntetésinek is).

Az LG az eljárása során új tanút hallgathat ki, új szakértőt hallgathat meg, szabadon lefolytathat új bizonyítást. Ha erre nem kerül sor, az elsőfokú ítéletet és a tárgyalási jegyzőkönyveket felolvassa (ismerteti), de ha nem kétséges az elsőfokú bíróság tényállás megállapítása, akkor ettől el lehet tekinteni. Ha úgy látja, sort keríthet az elsőfokon már kihallgatott (meghallgatott) tanú (szakértő) újbóli idézésére is.

Az LG a semmisségi és a bűnösségi fellebbezésnek nem nyilvános ülésen is helyt adhat, ha az ügyet visszaküldi a BG-nek. Minden más esetben tárgyalást tart (ha nincs helye az alaki okból való elutasításnak).

ad d) Az egyesbíró ítéletét a BG ítéletéhez hasonlóan „teljes fellebbezéssel” lehet megtámadni, itt sincs tehát külön semmisségi panasz. A fellebbezést az OLG bírálja el, szintén főként a BG-nél ismertetett eljárási szabályok szerint (StPO 489. §).

9.1.4. A rendkívüli perorvoslatok

A jogerős ítéletek az alábbi rendkívüli perorvoslatokkal támadhatók meg:

- a) a perújítás,
- b) a rendkívüli perújítás,
- c) az eljárás újraindítása,
- d) az eredeti állapotba való visszahelyezés,
- e) a büntetés és a napi tételek újbóli meghatározása,
- f) az ellenvetés a terhelt távollétében való döntés miatt és
- g) a semmisségi panasz a törvény betartására.

ad a) Perújításnak ítélet vagy megszüntető végzés ellen van helye (StPO 352. §-tól). A perújítás irányulhat arra, hogy a terhelt elkövette-e a bűncselekményt, de kizárólag a szankció mértékére is. Mind a terhelt javára, mind terhére van helye (de diverziós döntésnél csak a terhelt terhére nyújtható be perújítási indítvány):

- a terhelt javára akkor van helye, ha olyan új tények vagy bizonyítékok merültek fel, amelyek alapján a terheltet fel kell menteni vagy enyhébb büntetőtörvényt kell vele szemben alkalmazni;
- a terhelt terhére akkor lehet perújítással élni, ha a terheltet az új tények vagy bizonyítékok alapján el kellene ítélni, és az alapügyben felmentették, vele szemben az eljárást megszüntették, az eljárást diverzióra utalták vagy vele szemben lényegesen súlyosabb büntetőtörvényt kell alkalmazni.

A perújítást a terhelt terhére maga a terhelt, egyes hozzátartozói és az ügyész indítványozhatja, míg terhére az ügyész és egyes esetekben a magánvádló (StPO 354-355. §). A perújítási indítvánnyal rendszerint az a bíróság dönt, amely az ügyben elsőfokon eljár (StPO 480. §), és többnyire 3

hivatásos bíróból álló tanácsban. Általában az iratok alapján dönt, de szükség esetén tárgyaláson is vehet fel bizonyítást annak eldöntésére, hogy fennáll-e perújítási ok (StPO 357. §).

A bíróság a perújítási indítványról végzésben dönt. Ha a perújítást jogerősen elrendelik, a büntetés végrehajtását fel kell függeszteni. Ilyenkor a szabadságvesztését töltő terhelt előzetes letartóztatása elrendelhető és az ügy nyomozati szakba kerül vissza (StPO 358. §). Az új tárgyalásból ki van zárva az a bíró, aki a perújítást elrendelte. Ha a perújítást a terhelt javára rendelték el, az új eljárásban érvényesül a súlyosítási tilalom (StPO 16. §).

ad b) A rendkívüli perújítás során az OGH a büntetőítéletet a terhet javára megváltoztathatja, ha az aktákból alaposan feltehető, hogy a terhelt büntetőjogi felelősségének megállapítására jogellenesen került sor (StPO 362. §).

Az eljárásra hivatalból, a semmisségi panaszról való döntés során vagy a legfőbb ügyész indítványára kerül sor, és csak akkor, ha az ítélet más jogorvoslattal nem támadható meg vagy az nem volt eredményes.

ad c) Ha az Emberi Jogok Európai Bírósága (EJEB) megállapítja, hogy az ítélet (a bíróság végzése vagy egyéb rendelkezése) sérti az Emberi Jogok Európai Egyezményét (EJEE), a legfőbb ügyész vagy az elítélt indítványozhatja az eljárás újraindítását az OGH-nál. Az OGH az indítványnak helyt ad, ha a hiba a terhelt terhére kihatással volt (StPO 363a. §). Az indítvány határidő nélkül előterjeszthető.

Bertel és Venier szerint az utóbbi időben az OGH az eljárás újraindításának feltételeit kibővítette: nemcsak akkor terjeszthető elő az indítvány, ha már döntött az EJEB, hanem akkor is, ha az indítványozó az EJEE bármilyen megsértését valószínűsíti. Ezekben az esetekben azonban az indítvány előterjesztésének 6 hónapos határideje van, és az igényt vagy a tárgyaláson, vagy a perorvoslati eljárásban érvényesíteni kell. Erre a kiterjesztett újraindítási

lehetőségre nincs mód, ha a bíróság észlelte az EJEE sérelmét, és (amint az pl. az ítélet indokolásából kiderül) éppen erre tekintettel alkalmazott enyhébb szankciót.

ad d) Az eredeti állapotba való visszahelyezésre kerülhet sor, ha valaki vádlóként, magánfélként, terheltként, lefoglalás elszenvedőjeként jogorvoslati határidőt mulaszt anélkül, hogy akár ő magát, akár védőjét (képviselőjét) e tekintetben súlyos gondatlanság terhelné (StPO 364. §).

Az indítványt a mulasztás észlelésétől számított 14 napon belül lehet előterjeszteni, és egyúttal pótolni kell az elmulasztott eljárási cselekményt is (be kell nyújtani pl. a fellebbezést).

Az indítványt rendszerint a perorvoslati bíróság bírálja el, és az ő határozata már perorvoslattal nem támadható meg.

ad e) A terhelt javára sor kerülhet a büntetés vagy a pénzbüntetés napi tételeinek újbóli meghatározására (StPO 410. §). Ehhez olyan új tényre vagy bizonyítékra kell utalni, amit az alapügyben nem értékeltek. Ilyen új körülmény lehet pl.: ha a terhelt időközben megtérítette a sértett teljes kárát, jóvátételt tett, de az is, ha a jövedelmi viszonyaiban olyan jelentős változás következett be, ami alapján pl. a jogerősen kiszabott büntetés eltúlzott mértékűnek tekinthető.

Az eljárás során enyhébb szabadságvesztés szabható ki, szabadságvesztés helyett a bíróság pénzbüntetést állapíthat meg, illetőleg a pénzbüntetés mértékén is változtathat. A kérdésben az alapügyben eljáró elsőfokú bíróság jár el, akár külön indítvány nélkül is (StPO 410. §).

ad f) Mivel a terhelt távollétében csak egyesbíró vagy a BG előtt dönthetnek, ezért ez a rendkívüli perorvoslat az ülnök- vagy esküdtbíróság ítélete ellen nem érvényesíthető.

Akkor terjeszthető elő ilyen ellenvetés, ha a tárgyalást vagy annak egy részét a terhelt önhibáján kívüli mulasztása miatt a távollétében tartották meg. Ilyen lehet az az eset, ha a terhelt pl. betegség miatt nem jelenik meg a tárgyaláson, illetve mindenkor ilyennek kell tekinteni, ha nem idézték szabályszerűen a tárgyalásra (StPO 478. §).

A terheltnek az ellenvetést a távollétében hozott ítélet kézbesítésétől számított 14 napon belül elő kell terjesztenie az elsőfokú bíróságnál.

Az ellenvetésről egyesbíró esetén az OLG vagy az OGH, BG döntésénél pedig maga a BG dönt (ennek döntés ellen az LG-hez lehet panasszal élni).

Ha az ellenvetésnek helyt adnak, akkor az ügyet újra kell tárgyalni. Ebben az új eljárásban is érvényesül a súlyosítási tilalom (StPO 16. §).

ad g) A törvény betartására előterjesztett semmisségi panaszt csak a legfőbb ügyész terjesztheti elő, és pedig a büntetőbíróság mindenfajta döntése ellen (nemcsak az ügydöntő határozatok, hanem pl. a bizonyítási indítványokkal kapcsolatos határozatok miatt is). Ugyanakkor nem terjeszthető elő a mérlegelési döntésekkel összefüggésben.

A törvény betartására előterjesztett semmisségi panaszról az OGH tárgyaláson dönt (StPO 292. §). Ha az indítványnak helyt ad, akkor ezt megállapítja, de annak az adott ügyben érdemi kihatása csak a terhelt javára lehet. Ennek keretében vagy maga hozhat érdemi döntést (pl. a szabadságvesztés végrehajtását felfüggeszti), vagy a megtámadott határozatot hatályon kívül helyezheti és a bíróságot új eljárásra kötelezheti.

9.2. A spanyol perorvoslati rendszer

A funkcionális hatásköri szabályok megadják a választ arra, hogy a spanyol büntetőeljárásban melyik szerv milyen jogorvoslati fórumként járhat el. Két főszabály érvényesül a perorvoslatok során:

1. a másodfokú eljárásban a teljes felülbírálat elve érvényesül a ténykérdések tekintetében;
2. a Legfelsőbb Bírósághoz benyújtott kasszációs kérelem fő célja a joggyakorlat egységesítése; éppen ezért ez az egyetlen bíróság, amelynek az egész ország területére kiterjed az illetékessége. A Legfelsőbb Bíróság nem a ténykérdésekkel foglalkozik, hanem csak azok jogi megítélésével.

A spanyol perorvoslatoknak is két fő formájuk van:

1. rendes perorvoslatok: ezeknél a törvény nem határozza meg a benyújtás feltételeit, mindössze azt, hogy valószínűsítsék az érdeksérelmet:

- a közbenső határozatok elleni perorvoslatok (minden olyan határozat közbenső határozat, amelyet a büntetőeljárásban hoznak, de azt nem zárja le);
- a nem devolutív perorvoslatok: ugyanaz a szerv dönt a perorvoslati kérelemről, amely a megtámadott határozatot hozta;
- a devolutív perorvoslatok: magasabb szerv bírálja el a perorvoslati kérelmet, mint amely a megtámadott határozatot hozta;
- a végleges (ügydöntő) határozatok elleni perorvoslatok (amely határozatok az ügyet lezárják, eldöntenék).

2. rendkívüli perorvoslatok: csak bizonyos esetekben engedi meg a törvény, ilyen pl. a kasszációs perorvoslat.

9.2.1. A rendes perorvoslatok

A spanyol Alkotmánybíróság is rögzítette, hogy a perorvoslati jog az Alkotmány 24. cikkéből fakadó alapvető állampolgári jog. Ennek megfelelően elvileg minden határozattal szemben meg kellene engedni a rendes perorvoslatot. Ehhez képest sokáig még az ügydöntő határozatok között is voltak olyanok, amelyek rendes perorvoslattal nem (vagy csak igen ritka esetben) voltak megtámadhatók (elsősorban a tartományi bíróságok által hozott elsőfokú ügydöntő határozatokra kell gondolni, amelyek csak a Legfelsőbb Bíróság előtt benyújtható, kasszációra irányuló fellebbezési eljárásban voltak megtámadhatók).

A rendes perorvoslatoknak Spanyolországban két fő fajtájuk van:

- a) fellebbezés a felsőbírósághoz;
- b) kasszációra irányuló fellebbezés.

ad a) A tartományi bíróság (Audencia Provincial) bírálja el azokat a fellebbezéseket, amelyeket a nyomozási bíró (Juzgado de Instrucción) végzése, vagy a büntetőbíróságok (Juzgado de lo Penal) végzése vagy ítélete ellen nyújtottak be.

A végzéseket a meghozataluktól számított 5 napon belül írásba kell foglalni. Ennek a kézbesítésétől számítva szintén 5 nap áll a felek rendelkezésére, hogy benyújtsák a fellebbezést. A fellebbezéseket 2 napon belül továbbítani kell a tartományi bírósághoz, amely 5 napon belül végleges, megváltoztathatatlan és megtámadhatatlan határozatot hoz az ügyben.

Az ítéletek ellen benyújtott fellebbezések esetén lehet indítványozni a további bizonyítás-felvételt (illetve a korábbi bizonyítás megismétlését) is. A fellebbezésre itt az ellenérdekű félnek is lehetősége van reagálni (10 napon belül). Az ítéletek elleni fellebbezések esetén a másodfokú bíróság hivatalból

vagy indítványra is dönthet úgy, hogy tárgyalást tart (különösen akkor, ha bizonyítás felvételére vagy megismétlésére kell sort keríteni). A fellebbezés alapján (ha nem hagyják helyben az elsőfokú ítéletet) megállapítható, hogy az elsőfokú bíróság megszegte az eljárási szabályokat. Ilyen esetben a jogsértés előtti állapotot kell előidézni (pl. ha a tanút nem figyelmeztették a kihallgatása előtt, akkor a figyelmeztetését követően ki kell hallgatni, és a korábbi vallomását figyelmen kívül kell hagyni). Súlyosabb esetekben az eljárási szabályok megsértése miatt sor kerülhet az ítélet hatályon kívül helyezésére is. A harmadik lehetőség az, hogy a másodfokú bíróság a felvett bizonyítás alapján új tényeket állapít meg, és ez alapján máshogy bírálja el az ügyet.

ad b) Ha az elsőfokú ítéletet a tartományi bíróság hozta, akkor határozata ellen a Legfelsőbb Bíróság (Második) Büntető Osztályához lehet kasszációra irányuló fellebbezéssel élni. Ez lényegét tekintve rendkívüli fellebbezés (mivel meg vannak határozva azok az okok, amelyek esetén bejelenthető és az is, hogy milyen határozatok támadhatók meg). Csak azért nem tekintjük rendkívüli perorvoslatnak, mert nem jogerős határozat ellen irányul. Két ok esetén nyújtható be:

- a törvény megsértése (spanyol Be. 850. §);
- az eljárási szabálysértések (spanyol Be. 851. §).

Az első esetben a Legfelsőbb Bíróság figyelembe veheti az elsőfokú bíróság ésszerűségi okait és egyes alkotmányossági elveket, de a bizonyítékok mérlegelésében tükröződő hibákat is. Az eljárási szabálysértések körében pedig nemcsak a bírósági, hanem a nyomozati szakban elkövetett hibákat is vizsgálják, ideértve az egyes kézbesítési (idézési, értesítési) szabályszegésektől kezdve a bizonyítási indítványok elutasításáig.

A kasszáció iránti fellebbezést a Legfőbb Ügyészségen kívül benyújthatják a felek (és örököseik), még akkor is, ha nem lettek elítélve, és

azok is, akik a magánjogi kérdésben számítanak feleknek (és azok örökösei). Az eljárásnak négy fő szakasza van:

1. Előkészítő szakasz: a fellebbezést annál a bíróságnál kell benyújtani, amely a megtámadott határozatot hozta. Ez megvizsgálja, és vagy befogadja a fellebbezést, vagy elutasítja azt (mert álláspontja szerint nem törvényes okra hivatkoznak). Az alaki okból elutasító határozat ellen külön fellebbezésnek van helye. Ha a fellebbezést továbbítják a Legfelsőbb Bírósághoz, akkor a feleket és a kötelező védőt idézik.
2. Közbenső szakasz: a fellebbezés beérkezik a Legfelsőbb Bíróság (Második) Büntető Osztályához, amely megvizsgálja, hogy min alapszik a fellebbezés és erről rövid feljegyzés készül. Azt is itt kell megvizsgálni, hogy szükség van-e bizonyítás-felvételre.
3. Indokolási szakasz: az előadó bíró előkészíti az ügyet, és a tanács dönt a fellebbezésről (vagy érdemben elutasítja, vagy helyt ad neki és tárgyalásra tűzi az ügyet).
4. Döntési szakasz: a tárgyalás alapján a tanács vagy hatályon kívül helyezi az elsőfokú döntést és az elsőfokú bíróságot új eljárásra utasítja, avagy megállapítja, hogy a döntés helyes és végrehajtható. A döntés ellen további perorvoslatnak helye nincs.

9.2.2. A rendkívüli perorvoslatok

A jogerőre emelkedett ügydöntő határozatok ellen Spanyolországban két perorvoslati és egy egyéb jogorvoslati lehetőség van:

- a) az ítélet megsemmisítése;
- b) a büntető felülvizsgálat;
- c) az alkotmányjogi panasz.

ad a) A védelem alkotmányos (és nemzetközi szerződésekben is rögzített) alapvető jogai közé tartozik az, hogy a terheltnek joga van a tárgyaláson jelen lenni. Ennek megfelelően Spanyolországban is az a fő szabály, hogy a terhelt jelen van a tárgyaláson. Ha valamilyen okból mégis a távollétében kerül sor a jogerős határozat meghozatalára, akkor a fellebbezésnél rögzített időtartamon belül és eljárási szabályok mellett joga van kérni az ítélet megsemmisítését (spanyol Be. 793. §). Az eljárás eredményeképpen az ügyet annak a bíróságnak kell újratárgyalnia (lényegében a rövidített eljárás szabályainak megfelelő eljárási rendben), amely a jogerős ítéletet hozta.

ad b) Ezzel a perorvoslattal lényegében ugyanazok élhetnek, mint kasszáció iránti fellebbezéssel, azzal, hogy (ugyanúgy, mint az ítélet megsemmisítése iránti perorvoslat) csak a terhelt javára terjeszthető elő. A büntető felülvizsgálatnak a spanyol Be. 954. §-a szerint négy esetben van helye:

1. a kétszeri eljárás tilalmának megszegése: vagy ugyanazon személyt ítélik el többször ugyanazon bűncselekmény miatt, vagy ugyanazon bűncselekmény miatt több személyt ítélik el, holott azt csak egy személy követhette el;
2. a befejezett emberölés esetén, ha a sértettől utóbb kiderül, hogy nem halt meg;
3. az igazságtalan (bűncselekményen alapuló) ítélet: az ítélet olyan iraton, vallomáson stb. alapszik, amelyről később kiderül, hogy hamis;
4. olyan új tények vagy bizonyítékok kerülnek elő, amelyek valószínűsítik a terhelt ártatlanságát (ez a leggyakoribb ok).

Az eljárásnak két fő szakasza van. Az első az ún. iudicium rescindens, amikor dönthetnek a korábbi eljárás hatályon kívül helyezéséről. Ha így

döntöttek, akkor kerülhet sor a második szakaszra (*iudicium rescisorium*), amelynek során újratárgyalják az ügyet.

ad c) Ha a rendes bírósági határozat elleni összes jogorvoslati lehetőséget kimerítették, a spanyol Alkotmányban biztosított alapvető jog, hogy az Alkotmánybírósághoz lehessen fordulni enyhítés vagy felmentés érdekében (14-29. cikk). Ehhez nemcsak közvetlenül az érintetteknek van joguk, hanem mindenkinek, akinek ehhez törvényes érdeke fűződik (pl.: az ombudsmannak és a legfőbb ügyésznek is). Ez semmiképpen sem tekinthető egy harmadik foknak, mivel itt nem az ügy érdemi megítélése kerül fókuszba, hanem az, hogy a terheltnek az eljárás során megsértették-e az alkotmányos jogait.

Az eljárás igen egyszerű. A kérelemben három dolgot kell megjelölni:

- milyen tényeken alapul a jogorvoslat;
- milyen alkotmányos jogot sértett az eljárás;
- és az enyhítésre irányuló kérelmet.

X. A SÉRTETTI VÁDKÉPVISELET ÉS A KÜLÖNELJÁRÁSOK

10.1. Ausztria

10.1.1. A sértetti vádképviselés Ausztriában

Sértett az, akinek a bűncselekmény kárt okoz vagy a büntetőjogilag védett érdeke veszélybe kerülhet (StPO 65. §). A sértettnek számos joga van a büntetőeljárásban (StPO 66. §):

- az iratbetekintés;
- az egyes eljárási cselekményeken való részvétel (nyomozás során a kontradiktórius kihallgatásokon és a bizonyítási kísérleten, a tárgyaláson mindig);
- a kérdezési jog (a tanúktól és a szakértőktől kérdezhet);
- az eljárás folytatásának indítványozása, ha az ügyészség megszüntette a nyomozást;
- a diverziós eljárásban is számos joga van;
- a tájékoztatáshoz való jog (jogairól; arról, ha konkrét személy gyanúsítható az elkövetéssel);
- a jogairól lemondás (így arról is, hogy értesüljön az eljárási cselekményekről).

Főként az erőszakos és szexuális bűncselekmények sértettjeit (illetőleg az elhunyt sértett hozzátartozóit) folyamatosan segítik az erre szolgáló eljárási intézményekkel (ún. Prozessbegleitung, StPO 65. §). Ez lehet pszichológiai támogatás, de jogi segítségnyújtásban is megnyilvánulhat. A szexuális

bűncselekmények sértettjeinek ezen felül joga van ahhoz is, hogy videorendszeren keresztül történjen a kihallgatásuk.

A sértettnek számos egyéb fellépési lehetősége van a büntetőeljárásban:

- a magánfél:
 - a sértett polgári jogi igényt érvényesíthet mint magánfél, és ez nemcsak a bűncselekménnyel okozott (vagyon) kárra, hanem a sérelemdíjra is kiterjedhet (StPO 67. §);
 - a vádlott és a magánfél megegyezhet a büntetőeljárásban, ezt a bíróság köteles jegyzőkönyvbe foglalni (StPO 69. § (2) bek.);
 - a magánfelet a sértett jogai illetik meg, ezen felül elsősorban a kár megtérítésével kapcsolatos bizonyítási indítványokkal élhet, a vádbeszéd után a polgári jogi igénnyel kapcsolatosan felszólalhat, és nemcsak a nyomozás megszüntetése, hanem az eljárás (bírói) megszüntetése ellen is élhet jogorvoslással;
- a magánvádló:
 - a magánvádas bűncselekmények körét az osztrák Btk. határozza meg (pl.: jogosulatlan kezelés, levéltitoksértés, hitelsértés, családon belül elkövetett egyes bűncselekmények, házasságszédelgés stb.);
 - a magánvádló rendszerint a sértett;
 - a magánvádnak meg kell felelnie a vádirati kelléknek (StPO 71. §), azaz meg kell jelölni a vádlottat is;
 - magánvádas eljárásban nincs nyomozás, azaz a magánvádló bizonyítási eljárást nem folytat le, nem alkalmazhat kényszerintézkedéseket, nem kutathatja fel az ismeretlen tettet stb.;
 - a magánvádlót általában az ügyész jogai illetik meg, de önmagában a tárgyaláson való meg nem jelenését vagy a vádbeszéd

elmaradását vádelejtésnek kell tekinteni, és ebben az esetben a bíróság megszünteti az eljárást.

- a pótmagánvádló (StPO 72. §):
 - o ha az ügyész a tárgyaláson elejti a vádat, helyette a magánfél léphet fel pótmagánvádlóként;
 - o a fellépésre 1 hónap áll rendelkezésre;
 - o az ügyész bármikor visszaveheti a vád képviselőt, ekkor a magánféli jogállás feléled;
 - o a tárgyaláson a pótmagánvádlót a magánvádló jogállása illeti meg, de az ítéletet csak magánfélként fellebbezheti meg, a felmentő ítéletet pedig csak kivételes esetben.

A sértettet (magánfelet, magánvádlót és pótmagánvádlót) ügyvéd vagy más személy képviselheti.

10.1.2. A fiatalkorúak elleni büntetőeljárás

A fiatalkorúak bíróságára vonatkozó törvény (JGG) 1. § szerint az ügy akkor tartozik fiatalkorúak elleni büntetőeljárásra, ha a terhelt a bűncselekmény elkövetésekor a 14. életévét nem töltötte be. Ugyanakkor egyes rendelkezéseket a 21. életévüket be nem töltött fiatal felnőttekre is alkalmazni kell (JGG 46a.§).

A fiatalkorúak elleni büntetőeljárásban az alábbi főbb rendelkezések érvényesek:

- a nyomozást mindig az ügyész vezeti, sőt magánvádnak, pótmagánvádnak, eljárás lefolytatása iránti kérelemnek stb. nincs helye (JGG 44. §); a fiatalkorúak ügyésze eljárhat a társterhelt felnőttel szemben is (JGG 34.§);
- a bíróság illetékessége sajátos: az a bíróság járhat el, amelynek területén a terhelt az eljárás megindításakor tartózkodik (ez a bíróság a felnőtt

társterhelt ügyében is illetékes); az ülnököket és az esküdteket külön listáról választják, és legalább 1 ülnöknek illetve 4 esküdtnak tanárnak, nevelőnek stb. kell lennie;

- fiatalkorúak elleni büntetőeljárásban sajátos eljárási alany a bécsi fiatalkorúak büntetőügyeiben eljáró szakértő szerv (Jugendgerichtshilfe), amely elsősorban a bűncselekmény elkövetésének okát igyekszik felderíteni, és tanácsot ad a lehetséges segítő, támogató intézkedésekre, a diverzió során elrendelendő magatartásokra stb. (JGG 49. §); amelyik tartományban nincs ilyen szerv, ott a bíróság és az ügyész ifjúsági családsegítő, újrakezdést támogató stb. szerveket vehet igénybe;
- a JGG számos sajátos szankciót tartalmaz a fiatalkorúak büntetőügyeire, így pl.:
 - o csekélyebb súlyú bűncselekmények esetén az ügyész teljesen eltekinthet a bűnüldözéstől (még diverziót sem kell elrendelnie),
 - o halált okozó bűncselekmények kivételével szinte minden ügyben elrendelhető a diverzió is;
 - o csekélyebb jelentőségű intézmény, amikor a bíróság kimondja a terhelt bűnösségét, de nem szab ki büntetést (JGG 12.§);
 - o még súlyosabb bűncselekmények esetén is szóba jöhet a próbára bocsátás, amikor a bíróság kimondja a terhelt bűnösségét, de a büntetés kiszabását próbaidőre elhalasztja (JGG 13. §), akár pártfogó felügyelet egyidejű alkalmazása mellett;
- a törvényes képviselőnek joga van arra, hogy meghallgassák, részt vehet egyes nyomozati cselekményeknél és a bizonyítás felvételénél (JGG 38. §), iratbetekintési jogára pedig a terhelt jogállása irányadó, indítványtételi joga van, központi szerepe pedig Bertel és Venier szerint abban áll, hogy a fiatalkorú részére védőt hatalmazhat meg; a tárgyalásra idézik, és a legfontosabb iratokat részére is kézbesítik (pl.: vádirat, diverzióra utalás,

letartóztatásról való döntés, ítélet stb.); jogorvoslati jogát a terhelt akarata ellenére is gyakorolhatja (JGG 38. §);

- fiatalkorúak elleni büntetőeljárásban az LG előtt kötelező a védelem, azaz a védőnek jelen kell lennie a nyomozás során a kontradiktórius (bírói) eljárásokban illetve a tárgyaláson; a BG előtti tárgyaláson akkor kötelező a védő jelenléte, ha a terhelt jogainak védelme ezt indokolja, pl. azért, mert nincs jelen a törvényes képviselője (JGG 39. §);
- a fiatalkorú a kihallgatásakor kérheti, hogy egy bizalmi személy legyen jelen a kihallgatásán (csak az ő jelenlétében lehet megkezdeni a kihallgatást, kivéve, ha a védő jelen van, JGG 37. §);
- fiatalkorú csak akkor helyezhető őrizetbe, ha más eszközzel a cél nem érhető el (ilyen más eszköz lehet pl. az otthonba helyezés, JGG 35. §);
- a letartóztatás fiatalkorúval szemben nem rendelhető el, ha az a személyi fejlődésére káros hatással lenne (JGG 35. és 46a. §), lehetőleg a házi őrizetet kell elrendelni; fiatalkorúval szemben a letartóztatás végső tartama általában 3 hónap, ha pedig az ügy ülnök- vagy esküdtbíróóság elé tartozik, akkor 1 év;
- a tárgyalás a fiatalkorú távollétében nem tartható meg; a nyilvánosság a tárgyalásról a terhelt érdekében kizárható (JGG 42. §); a közvetlenség elve alóli kivételt jelent az a rendelkezés, hogy a fiatalkorút (fiatal felnőttet) veszélyeztető személy nyomozati vallomását fel lehet olvasni anélkül, hogy a tárgyaláson kihallgatnák (JGG 43. és 46a. §).

10.1.3. Eljárás a kóros elmeállapotú terhelttel szemben

Ha a terhelt kóros elmeállapotú, akkor az ügyész nem vádiratot nyújt be, hanem az elmeorvosintézetbe való elhelyezés iránti indítványt (StPO 429. §). A tárgyalás előtt az ügyész bármikor „kicserélheti” ezt az indítványt vádiratra (illetve fordítva: a vádirat helyett ilyen indítványt nyújthat be).

Az indítványról csak ülnök- vagy esküdtbíróság dönthet. A tárgyaláson a védő részvétele kötelező, és jelen kell lennie legalább egy pszichiáternek is (aki lehet azonos azzal, aki a nyomozás során előterjesztette a biztonsági őrizet elrendeléséhez szükséges véleményt). A tárgyalás a terhelt távollétében is megtartható, ha elmeállapota nem teszi lehetővé a tárgyaláson való jelenlétet, de ebben az esetben erről előzetesen a tanácselnökének egy személyes meghallgatás alapján kell meggyőződnie (StPO 430. §).

Az elhelyezésről való döntés ítéletérvényű, azaz, ha abban megállapítják, hogy a terhelt elkövette a cselekményt, akkor az a bűnösítő, ha azt állapítják meg, hogy nem követte el, akkor az a felmentő ítélettel azonos hatású, és ennek megfelelően nyílik meg a jogorvoslati jog (fellebbezés, semmisségi panasz) is (StPO 433. §).

Ha az ügyész vádiratot nyújtott be, de a bíróság a tárgyalás eredményéhez képest úgy látja, hogy a terhelt kóros elmeállapotú, akkor is elrendelhető az intézeti elhelyezés. Ha azonban az egyesbíró észleli ezt, akkor ő nem rendelheti elé az intézeti elhelyezést, hanem a hatáskörének hiányát megállapító határozatot kell hoznia (StPO 434. §).

Az is előfordulhat, hogy az eljárás olyan terhelttel szemben folyik, aki ugyan a cselekmény elkövetésekor rendelkezett beszámítási képességgel, azonban azt követően vált kóros elmeállapotúvá. Ebben az esetben az ügyész a terhelttel szemben a rendes szabályok szerint vádiratot (vádindítványt) nyújt be, azonban ebben indítványozza az intézeti elhelyezést. Ilyenkor is be kell szerezni a nyomozás során a szakvéleményt, és a többi fenti szabály is megfelelően irányadó (itt is kell védő, szakértő stb.).

10.1.4. A tárgyi eljárás

Ha a büntetőítélet meghozatalának valamilyen akadály van (pl.: nem bizonyítható, hogy a cselekmény bűncselekmény, az ügyet diverziós eljárásra

utalták stb.), ha annak feltételei fennállnak, akkor (általában a magánfél indítványára) a bíróság lefolytathatja a tárgyi eljárást (StPO 445. §).

A tárgyi eljárással érintett személyt általában a tárgyaláson és a perorvoslati eljárásban is a terhelt jogai illetik meg. Ugyanakkor a tárgyalást a távollétében is meg lehet tartani, ha szabályszerű idézés ellenére nem jelenik meg (StPO 444-445. §).

A vagyonelkobzásról az általános eljárási szabályok szerint döntenek.

10.2. Spanyolország

10.2.1. A sértetti vádképviselőt Spanyolországban

Spanyolországban a sértetti vádképviselőt egyik formája a népvádoló, aki spanyol és EU állampolgár sértett lehet. A nyomozati szaktól kezdve felléphet, és az ügyész jogait gyakorolhatja. A büntetőeljárás ilyen formán történő lefolytatását az ügyész azonban meggátolhatja azzal, hogy átveszi a vád képviselőtét.

Magánvádlóként ugyanakkor korlátozás nélkül fel lehet lépni, függetlenül attól, hogy a sértett spanyol illetve EU állampolgár vagy sem, illetve az sem számít, hogy természetes vagy jogi személy sértettéről van-e szó. Még az életkor sem számít, és az sem, hogy ő maga képes-e a vádat képviselni.

A Be. nem tartalmaz külön fejezetet a magánvádlóval kapcsolatosan, hanem az egyes szabályokból olvasható ki a jogállása. Így pl. a 101. § rendelkezései szerint minden spanyol állampolgár gyakorolhatja a büntetőeljárás közérdekű jellegéből fakadó feladatokat. Számos §-sal kapcsolatosan kifejezetten kimondja a Bp., hogy azok közvetlenül a sértettre és a vádra is vonatkoznak. A sértettet figyelmeztetni kell arra, hogy ezeket a büntetőeljárási jogait gyakorolhatja. Ez igaz a nyomozó hatóságra is. Ha erre nem került sor, akkor a bírósági hivatalnok értesíti őt.

A magánvádlói jogállás a sértetti helyzetből közvetlenül származik. Ennek a következménye az a rendelkezés, miszerint (a népvádlóval ellentétben) a magánvádló biztosíték letétele nélkül is felléphet az ügyben. Súlyos bűncselekmények esetén akkor léphet fel a sértett vádlóként, ha az ügyben panasszal élt. Egyéb bűncselekményeknél erre nincs szükség, hanem gyorsított eljárás keretében felléphet vádlóként. A bíró vagy a rendőrség ilyenkor jelzi a sértettnek, hogy megnyíltak a vádképviseléssel járó jogai. Erre az eljárás kezdetétől a közbenső eljárás befejezéséig van lehetőség. A magánvádlóként való fellépéstől kezdve a sértett képviseli a vádat, és megilletik az ügyésznek a bizonyítással (és a kényszerintézkedések indítványozásával) összefüggő jogai. A jogállása hasonlít a népvádlóhoz, de nemcsak a kizárólag közérdeket, hanem a félig közérdeket sértő bűncselekmények esetén léphet fel. A másik fontos eltérés, hogy a magánvádlói fellépéshez (mint említettük) nem feltétlenül szükséges a panasz benyújtása.

Azokban az eljárásokban, ahol maga az állam (az autonóm tartomány vagy a helyi szervek) a sértett, a magánvádlói jogállást az ügyész (helyi szerv) gyakorolja.

A spanyol Bp. 804. §-a rögzíti azokat a feltételeket, amikor a vádat csak a magánvádló képviselheti. Ezen bűncselekmények elsősorban a sértett becsületét sértő magatartások, amelyeknél a fő cél sokszor nem is a terhelt megbüntetése, hanem a terhelt és a sértett kibékítése. Ennek megfelelően az eljárás kezdetén meg kell próbálni elérni, hogy a sértett megbocsásson a terheltnek. Ha a rágalmazásra vagy a becsületsértésre a tárgyaláson kerül sor, akkor az ezzel összefüggő magánvádas eljárást az a bíróság folytatja le, amelyik előtt a bűncselekmény megvalósult. A bíróságnak hivatalból meg kell vizsgálnia azokat a nyilatkozatokat, amelyek esetlegesen a tanúk vagy szakértők becsületének megsértésére alkalmasak. A bíróságnak az eljárást a feljelentés beérkezését követő 3 napon belül le kell folytatnia (ez 8 nappal meghosszabbítható).

Az eljárást meg kell szüntetni, ha a magánvádló akár kifejezetten, akár hallgatólagosan lemond a vád képviselétéről.

10.2.2. A fiatalkorúak elleni büntetőeljárás

Az eljárási szabályok egy jelentős része nem, vagy csak bizonyos eltérésekkel alkalmazható a fiatalkorúakkal szemben. Ennek oka az, hogy a fiatalkorú terheltek esetén cél a nevelés, és ezért egyes büntetőjogi eszközök csak más feltételek között érvényesülhetnek. Minden esetben az elsődleges a fiatalkorú érdeke. Jó példa erre a pártfogó felügyelettel kapcsolatos rendelkezések köre, amelyek jelentősen eltérnek a felnőttekkel kapcsolatos szabályoktól.

Az 1995-ös büntető törvénymódosítás a büntetőjogi felelősség korhatárát felemelte 18 évre, és ezt a fiatalkorúak büntetőjogi felelősségéről szóló 2000. évi 5. törvény is beemelte. A 14. évét meghaladó elkövetők esetén pedig bizonyos bűncselekmények esetén a fiatalkorúak elleni büntetőeljárás szabályait kell alkalmazni.

1. Nyomozati szak: amint felmerül, hogy bűncselekményt követtek el, az ügyészségnek kell rendelkeznie a fiatalkorúak elleni büntetőeljárás megindításáról. Az ügyész rendelkezik az egyes intézkedések elrendeléséről is, kivéve, ha azok alapvető jogokat érintenek, mert akkor bírói hatáskörbe tartoznak. Ő zárja le a nyomozást is, ha nem szükséges annak felfüggesztése vagy megszüntetése. A nyomozást nemcsak a hagyományos okokból lehet megszüntetni (bűncselekmény hiány; nem a terhelt követte el a bűncselekményt stb.), hanem akkor is, ha a fiatalkorúnak a családon és az oktatási rendszeren belüli javító-nevelő intézkedés is elegendő. Ugyanígy megszüntethető a nyomozás, ha a terhelt a sértettnek megfelelő jóvátételt nyújtott, de akkor is, ha úgy látszik, hogy a büntetőeljárás már súlyosabb beavatkozást jelentett a

fiatalkorú életébe, mint az általa elkövetett cselekmény súlya, avagy a további büntetőeljárás nem szolgálja a fiatalkorú érdekét.

Ebben az eljárási szakban az ügyészség indítványozhatja a bírónál a fiatalkorú őrizetét és védelmét, ennek érdekében akár a fogvatartást, de akár azt is, hogy más személynél, családnál vagy nevelési csoportnál helyezték el. A fiatalkorú fogvatartását az ügyészség kezdettől fogva szigorúan és folyamatosan felügyeli. A fiatalkorút a felnőttektől el kell különíteni, és az őrizetbe vétele (terrorizmus kivételével) legfeljebb 24 óráig tarthat. Ha a további fogvatartása tűnik szükségesnek, akkor az ügyészség 48 órán belül bíró elé viszi a fiatalkorút.

Ha az ügyészség lezárta a nyomozást és vádat emel, akkor az ügyet megküldi a bíróságnak. Ennek során a szokásos kellékek mellett rögzíteni kell a fiatalkorú személyes és szociális körülményeit, és a törvényben előírt intézkedések valamelyikére vonatkozó indítványt. A bíróság még ekkor is dönthet úgy, hogy a fiatalkorú érdekében nincs szükség a további eljárásra.

2. Tárgyalási szak: ha beérkeztek az iratok, a bíró megnyitja a tárgyalási szakot és lehetőséget ad a fiatalkorú védőjének az indítványok megtételére. Ezt követően az alábbiak történhetnek:

- a védelem megegyezhet egy bizonyos büntetésben, aminek megfelelően a bíróság lezárhatja az ügyet tárgyalás nélkül;
- a bíró elutasíthatja az ügyet;
- a bíróság úgy is dönthet, hogy nincs hatásköre az ügy elbírálására (ekkor átteszi az ügyet a megfelelő bíróságra);
- a bíróság az ügyészség által benyújtott dokumentumok alapján is dönthet;
- végül a bíróság tárgyalást is tarthat.

A tárgyalás fő szabályai megegyeznek a rendes eljárásával. A tárgyaláson kötelező az ügyész (magánvádló), a fiatalkorú védője, a külön törvényben meghatározott technikai személyzet és a fiatalkorú részvétele.

A fiatalkorú a tárgyalás megnyitásakor is bűnösnek vallhatja magát. Ha ezt nem teszi, akkor sor kerül a bizonyítás felvételére, majd a perbeszédet követően a fiatalkorút is megilleti az utolsó szó joga. A tárgyalást követően 5 napon belül meg kell hozni a döntést.

3. Perorvoslati rendszer: a fiatalkorúak elleni büntetőeljárásban is lehetőség van normál fellebbezésre és kasszációra irányuló fellebbezésre. A fiatalkorúak bírójának határozata elleni fellebbezést a tartományi bíróság bírálja el. Noha a fiatalkorúak elleni büntetőeljárásban rugalmasan kell kezelni az egyes kényes kérdéseket, itt is lehetőség van kasszációra irányuló fellebbezésre. De erre csak a nagy jelentőségű vagy a hosszú szabadságvesztés büntetéssel járó ügyekben, és csak a 16 éven felüli terhelt esetén van lehetőség. Emellett a tartományi bíróság döntése is megtámadható, ha a 18 éven felüli terhelt nyomozási bírói határozatát bírálta felül. Erre azonban csak a fiatalkorú érdekében lehet sort keríteni.

Igen sok kritika éri azt a 2004-es változást, miszerint a fiatalkorúak elleni büntetőeljárásban is helye van magánvádnak. Ugyanígy nem mindenki ért egyet az ügyészség diszkrecionális jogkörével a fiatalkorúak elleni büntetőeljárásban, és azzal sem, hogy a szankciórendszer bővül, ezáltal az eljárás nevelő jellege gyengül.

10.2.3. Az esküdtszéki eljárás Spanyolországban

Spanyolországban az 1995. évi 5. törvény vezette be az esküdtszéki eljárás angolszász modelljét, amelynek során a hivatásos bíró vezetésével laikusok döntenek. Az esküdtszék 9 esküdtből és a bíróból áll (emellett 2 helyettes esküdtet is megneveznek). Az esküdtszék az alá tartozó ügyben értékeli a bizonyítékokat és annak alapján nyilvánít véleményt a terhelt

bűnösségéről vagy nem bűnösségéről. Az esküdteket kétevente sorsolás útján választják, azon spanyol állampolgárok közül, akik megfelelnek a feltételeknek (írni-olvasni tudó, választójoggal rendelkező nagykorú olyan spanyol állampolgárok, akik a bűncselekmény elkövetésének a tartományában élnek és nincsenek kizárva az esküdtszéki tagság alól, mint pl.: a bűncselekmény miatt elítéltek vagy a büntetőeljárás hatálya alatt állók; emellett nem lehetnek egyes személyek sem esküdtek, mint pl.: a királyi család tagjai, a jogászok, a terhelt és a sértett hozzátartozói, a 65 év felettiek, a külföldön élők stb.). Az esküdtek feladatukat kötelezően ellátják, ennek fejében az esküdtszéki eljárás időtartamára fel kell őket menteni a munkájuk alól. Az esküdtszéki tevékenységért napidíjat kapnak, megtérítik nekik a szükséges útiköltséget és szállásköltséget, utóbbiba beleértve a reggeli, ebéd és vacsora költségét is.

Az esküdtszék alá kezdetben csak az igen könnyű megítélésű ügyek tartoztak. A törvény taxatíve felsorolja azokat a bűncselekményeket, ahol az esküdtszék eljárhat (emberölés, fenyegetés, betörés, erdőtűz gyújtás, csalás, sikkasztás stb.). Később ezen bűncselekmények körét kiterjesztették. Az esküdtszéki eljárás sajátosságai az alábbiakban foglalhatók össze:

1. A nyomozás: a rendes eljárás szabályai szerint zajlik. Ugyanúgy sor kerülhet a nyomozás során a vizsgálóbíró eljárására és elrendelhetők a szükséges kényszerintézkedések. A vizsgálóbíró haladéktalanul értesíti a terheltet a feljelentésről és 5 napon belül meghallgatásra kerül sor az ügyész és az esküdtek jelenlétében. A meghallgatást követően a vizsgálóbíró dönt, hogy az ügy esküdtszéki eljárás alá tartozik-e.

2. Ha az ügy a tartományi bíróság elé tartozik, ki kell jelölni a tanácselnök bírót. Mielőtt az ülésekre sor kerül, fel lehet tenni az előzetes eljárási kérdéseket (cuestiones previas), amelyek köre és célja hasonló ahhoz, ami a rövidített eljárásban is megtalálható (ld. turno de intervenciones). Ennek érdekében

előzetes meghallgatásra tűzik az ügyet (tárgyalás előkészítő szak). Ha ezeket a kérdéseket megvizsgálták, a hivatásos bíró 3 napon belül rendelkezhet a tények tárgyalásra való utalásáról (auto de hechos justiciables), és ennek során meghatározza a vád tárgyát. Végül megalakítják az esküdtszékét.

Az esküdtszék feladatát tehát kizárólag a tárgyalási szakban látja el. A vád és a védelem elmagyarázza az esküdtszéknek az álláspontját, emellett az esküdtek közreműködnek a bizonyításban is (így pl.: a tanúknak, terhelteknek, szakértőknek közvetlenül kérdést tehetnek fel, a tárgyi bizonyítékokat megvizsgálhatják, a szemlén részt vehetnek stb.).

A tárgyalás menete többé-kevésbé azonos a rendes eljárással. A felek álláspontját a jegyzőkönyvvezető olvassa fel. A felek ehhez is hozzáfűzéseket tehetnek, és a tárgyalás során sor kerülhet ideiglenes és végső következtetésekre, észrevételekre is.

Az esküdtszékét négy esetben fel kell oszlatni:

- ha a tárgyalást a be. 744. §-ában meghatározott okból el kell napolni;
- ha az ügyet legalább öt napra el kell napolni;
- ha nincs elegendő bizonyíték a vádlott elítéléséhez vagy
- ha a felek megegyeztek egy, legfeljebb 6 éves szabadságvesztést tartalmazó büntetésben.

A bizonyítási eljárás befejezését követően az esküdtszék határozathozatalra visszavonul. A hivatásos bíró írásban benyújtja az esküdtszéknek azt, hogy mire kell választ adniuk (ez a dokumentum tartalmazza a tényállást, a bűnösség fokát, a vádlott részvételét a bűncselekményben, valamint a súlyosító és az enyhítő körülményeket, és a hiányzó szaktudás esetén az ügy eldöntéséhez szükséges alapvető szakmai észrevételeket). A tanácskozás alatt senkivel sem kommunikálhatnak. Az elítéléshez 7 egybehangzó szavazat kell, a felmentéshez 5 (csak igen és nem szavazatok lehetségesek, tartózkodni

nem lehet). Az esküdtszék ítéletét a hivatásos bíró hirdeti ki. Ha a tanácskozást követően nem alakul ki egyik szavazattöbbség sem, az esküdtszék fel kell oszlatni és új esküdtszék előtt a tárgyalást meg kell ismételni.

3. Perorvoslatok: az esküdtszéki eljárást bevezető törvény lehetővé teszi az esküdtszék határozata elleni fellebbezést. Ez azonban nem rendes perorvoslat, hanem rendkívülinek tekinthető, mivel csak bizonyos okok esetén lehet élni vele (spanyol Be. 846bis §). Új bizonyítást nem lehet indítványozni és nagyon korlátozott az esküdtszék által mérlegelt bizonyítékok áértékelésének a lehetősége is. A kasszáció iránti fellebbezés szabályai megegyeznek a rendes eljárásbeli rendelkezésekkel.

Az esküdtszéki rendszer elfogadottsága Spanyolországban nem egyértelmű. Sokak fontosnak tartják, mások több okból is kritizálják. Utóbbiak szerint egyrészt jóval drágább a rendes eljárásnál, másrészt sokkal lassabb is. Szakmai szempontból a legfontosabb ellenérv, hogy kimutathatóan nagyobb arányban ismerik be a terheltek a bűnösségüket, ha ügyük esküdtszék alá tartozna, mint a többi eljárásban, valószínűsíthetően attól félve, hogy az esküdtszék könnyebben elítélné őket. Ennek megfelelően folyamatosan dolgoznak az esküdtszéki eljárás reformján.

10.2.4. A spanyol vádalku

Amint arról már az alapelveknél szó volt, a spanyol büntetőeljárásban érvényesül az officialitás elve, de emellett vannak esetei az opportunitásnak is. Az egyik ilyen eset éppen a terhelt bűnösnek vallása (vagy legalábbis a vádhoz való alkalmazkodásának a kinyilvánítása) mellett lefolytatható, a vád és a védelem megegyezésén alapuló vádalkus eljárás. A spanyol jogirodalom a

vádalku előnyeként emeli ki a gyorsabb és az olcsóbb eljárást, míg hátránya a közérdeknek, az egyenlőség elvének és a sértett érdekének a sérelme.

A vádalkunak az alábbi feltételei vannak:

1. A bűnösnek vallás köre: csak olyan bűncselekmények esetén vallhatja magát a terhelt bűnösnek, ahol az ügyészség által indítványozott büntetés nem haladja meg a 6 év szabadságvesztést.
2. A bűnösnek vallás ideje: a bűnösnek vallásra csak személyesen a terhelt jogosult, és azt a bíróság előtt kell megtennie. A bűnösnek vallásnak két fő része van: egyrészt magának a vádnak az elfogadása, másrészt a bíróság előtt tett nyilatkozat, amellyel magát bűnösnek vallja. Ennek három időpontja lehet:
 - a. a vádlott az ellenkérelemben (spanyol Be. 784. § 3. bek.) nem fejt ki a váddal kapcsolatos álláspontját, hanem bűnösnek vallja magát;
 - b. a tárgyalás megtartása előtt bármikor a vád és a védelem (terhelt és védő együttesen) közös nyilatkozatot tehet; erre akkor is sor kerülhet, ha a terhelt a váddal szemben kifejtette az álláspontját, de ezt követően kezdeményezi az ügyésznél a megegyezést, amelyben mind a tényállásról, mind annak jogi minősítéséről szó van;
 - c. végül sor kerülhet a vádalkura a tárgyalás megkezdését követően is, ha még nem kezdődött meg a bizonyítékok felvétele (spanyol Be. 787. § 1. bek.); ennek két módja van: vagy a terhelt elfogadja a vádat az abban megjelölt legmagasabb büntetéssel, vagy pedig csak a bűncselekményt ismeri el.

Ha a vádlott a tárgyalás megkezdése előtt visszavonja a bűnösségre vonatkozó nyilatkozatát, akkor a tárgyalást meg kell tartani. Ugyanez történik, ha a vádlott nem jelenik meg a tárgyaláson. Ha egyébként lehetséges, akkor ilyenkor a távollétében is megtartják a tárgyalást, de nem a vádalkus eljárás

szabályai szerint (azaz mintha nem vallotta volna magát bűnösnek). Ha nem lehet a tárgyalást a távollétében lefolytatni, akkor pedig elnapolás után folytatódik a szintén nem vádalkus tárgyalás.

A vádalkunak (bűnösnek vallásnak) szigorú követelményei vannak:

- a vádlottnak a legsúlyosabb vádbeli bűncselekményben bűnösnek kell vallania magát;
- ha több vádlott van az ügyben, akkor mindegyiknek ilyen nyilatkozatot kell tennie (különben mindegyikkel kapcsolatosan a rendes eljárás folyik);
- a vádlottnak a polgári jogi igény tekintetében is el kell ismernie a felelősségét (ha ezt nem teszi, akkor e tekintetben folytatódik a tárgyalás);
- szükséges, hogy a bíróság megvizsgálja, hogy a vádlott által elfogadott tények és a megegyezésben lévő jogi minősítés (és büntetés) összhangban állnak-e; azonban a bíróság nem tudja ellenőrizni, hogy az elismert tények valósak-e, hanem csak azt, hogy amit elismert, annak a jogi minősítése helyes-e (a tényállás tekintetében tehát lehet alku);
- a beismerésnek önkéntesnek kell lennie, és a terheltnek azzal is tisztában kell lennie, hogy ennek milyen jogi következményei vannak (különben, ha e tekintetben kétség merül fel, rendes eljárásra utalják az ügyet); éppen ezért a jegyzőkönyvvezető ismerteti a jogi minősítést és a következményeket, és ezt követően a bíró ismételtlen megkérdezi, hogy ennek a fényében is fenntartja-e a terhelt a beismerő vallomását.

Ha ezek a követelmények teljesülnek, akkor a bíróságnak meg kell hoznia a döntést, amelyben azokat a tényeket és jogi minősítést, illetve büntetést kell megállapítani, amelyekben a terhelttel megállapodott. A tényállás tehát ilyenkor

nem a bíróság által felvett bizonyításon alapul, ami persze jelentős idő- és költségmegtakarítással jár.

A vádalkus eljárásban hozott bírói határozat ellen igen korlátozott jogorvoslatnak van helye. Ha a bíróság betartja a megállapodásban meghatározott tényállást és nem lépi túl az ott meghatározott minősítést illetve büntetést, akkor egyáltalán nincs helye fellebbezésnek az ítélet ellen. Perorvoslatot csak két esetben lehet benyújtani:

- ha a feltételeket nem tartották be (a terhelt csak akkor támadhatja meg, ha a beismerése nem volt önkéntes vagy nem tájékoztatták megfelelően a következményekről);
- ha a beismerés terjedelmét lépte túl a bíróság, azaz eltért a tényektől, a minősítéstől vagy a büntetéstől (illetőleg a polgári jogi igény mértékét lépte túl).

A fellebbezést a hagyományos rend szerint bírálják el, azaz:

- ha a megtámadott határozatot a büntetőbíróság vagy a központi büntetőbíróság hozta, akkor a tartományi bíróság vagy a nemzeti bíróság büntető osztálya jár el,
- ha pedig a megtámadott határozatot a tartományi bíróság vagy a nemzeti bíróság büntető osztálya hozta, akkor a Legfelsőbb Bíróság második osztálya jár el.

A vádalkura a rövidített (gyorsított) eljárásban is sor kerülhet, de ekkor a szabadságvesztés maximális tartama 3 év lehet csak. Ha pedig a terhelt még a vizsgáló bíróság fellépése előtt beismeri a bűnösségét, a büntetését harmadolják. Az esküdtszéki eljárásban pedig akkor kerülhet sor vádalkus eljárásra, ha az esküdtszéket felosztatják.

10.2.5. A gyorsított eljárás

Az 1992-es első próbálkozást követően (amely alapján egyes városokban már bevezették a gyorsított eljárás egy formáját) a 2002- évi 38. törvény hozta be Spanyolországba a gyorsított eljárás lehetőségét egyes kisebb súlyú bűncselekmények esetén.

A spanyol Be.795. § 1. bekezdése szerint a gyorsított eljárásnak négy feltétele van:

1. a bűncselekmény súlya: legfeljebb 5 évi szabadságvesztéssel vagy 10 évi, nem szabadságelvonással járó büntetéssel fenyegetett bűncselekmények esetén van helye;
2. bizonyos bűncselekmények esetén van csak helye:
 - a. tettenérés,
 - b. egyes felsorolt bűncselekmények, mint pl. zaklatás, családon belüli erőszak, lopás, rablás stb.
 - c. viszonylag könnyen felderíthető bűncselekmények;
3. a fogvatartott személyt a bíróság elé vitték vagy beidézhető a bíróság elé;
4. az eljárás rendőrségi jelentés alapján indult.

Annak érdekében, hogy az eljárást tényleg gyorsan lefolytassák, a bírósági rendőrségnek számos tevékenységet ki kell fejtenie a lehető legrövidebb időn belül (ami a spanyol jogértelmezésben az őrizetbe vételi időtartamot, azaz 72 órát jelent) a vizsgálati szak előtt (spanyol Be. 796. §):

- a terheltet tájékoztatni kell arról, hogy jogi képviselővel jelenhet meg idézésre a bíróság előtt (ha nincs fogva);
- a sértettet is idézni kell és a tanúként kihallgatandó egyéb személyeket is;
- az egyéb bizonyítékokat is soron kívül be kell szerezni (pl. alkoholteszt eredménye);

- szükség esetén az eljárás gyorsítása érdekében sor kerülhet a szóbeli idézésre is.

A rendőrségi jelentés beérkezését követően a bíróság sürgős intézkedéseket tehet, így pl. a terheltet tájékoztathatják az ellene és mellette szóló bizonyítékokról. A sürgős intézkedések körében sor kerülhet kihallgatásokra, szembesítésre, felismerésre bemutatásra stb. A sértettet is tájékoztatják az ügyről és szükség esetén előzetes bizonyításra (kihallgatásra) is sor kerülhet.

A sürgős intézkedések megtételét követően a felek megjelennek, és az ügyész előadja a vádat (beleértve a polgári jogi igényt is). A beadványok alapján a bíróság dönt arról, hogy helye van-e gyorsított eljárásnak (vagy pl. az ügyet vétségi eljárásra, fiatalkorúak elleni vagy katonai büntetőeljárásra utalja). Az ügyben az ügyeletes bíró jár el.

Ezután kerül sor a tárgyalás előkészítésére. Ennek során szintén soron kívül döntenek arról, hogy van-e helye tárgyalásnak vagy el kell utasítani az ügyet. Ez a rendes eljárás szerint történik azzal, hogy a vádirat és a védelmi beadványok átadására a tárgyalás megkezdésekor kerül sor.

A tárgyaláson az ügyésznek azonnal, a magánvádlónak 2 napon belül írásban vagy szóban elő kell adnia a vádat (ha az ügyészség ezt nem teszi meg, akkor azt vádelejtésnek kell tekinteni).

A vád megjelölését követően a védelem azonnal illetve 5 napon belül reagálhat arra, avagy lehetőség van a vádalkura (a bűnösség beismerésére). Ha minden beadvány beérkezett, a bírónak 15 napon belüli időpontra ki kell tűznie a tárgyalást.

A tárgyalás rövidített formában zajlik, és a bírónak 3 napon belül döntést kell hoznia. A fellebbezésre az általános szabályok irányadók azzal, hogy rövidebbek a határidők (a fellebbezést illetve az azt alátámasztó iratokat 5 napon

belül kell megküldeni, a döntésre pedig a tárgyalást követő 3 napon belül sor kerül).

A gyorsított eljárás menetét Vogler és Huber alapján az alábbi táblázat szemlélteti:

ELŐZETES TEVÉKENYSÉGEK	NYOMOZÁS	KÖZBENSŐ ELJÁRÁS	TÁRGYALÁ S	PERORVOSLATOK
• a rendőrség előzetes tevékenységei (796. §) • a rendőri jelentés megküldése a bírónak	• a sürgős nyomozás megkezdése (797. §) • nyomozati cselekmények • a felek kihallgatása (798. §) • ha a cselekmények elegendők: az eljárás folytatása és a megfelelő bírósághoz küldés, avagy az eljárás megszüntetéséről vagy felfüggesztéséről való rendelkezés • ha a cselekmények nem elegendők: rendes eljárásra utalás	• a felek és az ügyész meghallgatása (800. §) • döntés a tárgyalásra utalásról vagy az eljárás megszüntetéséről vagy felfüggesztéséről	• tárgyalás (802. § 1-2. bek.) • ítélet (802. § 3. bek.)	• fellebbezés (803. §)

A táblázatból jól látható, hogy a rendes eljárás menetéhez képest a rövidített eljárás nem négy, hanem öt részre bontható, ugyanakkor az egyes szakaszokon belül jelentős az egyszerűsítés.

10.2.6. A vétségi eljárás

A spanyol Be. 13. §-a a bűncselekményeket három csoportba osztja:

1. delitos graves: súlyos bűntettek, amelyek igen súlyos büntetéssel fenyegetettek;
2. delitos menos graves: kevésbé súlyos bűntettek és
3. faltas: kisebb súlyú vétségek.

A kisebb súlyú vétségek kevésbé összetettek, ennek megfelelően nincs is vizsgálati szakasz, az eljárás mentes a formalitásoktól. A 2002. évi 38. törvény alapján csak tárgyalási szak van, amire azonnal sort kell keríteni, ha az eljárás feltételei fennállnak.

Bizonyos cselekmények esetén azonnal tárgyalást kell tartani. Ide tartoznak a családon belüli erőszak (pl. testi sértés), a fegyverrel vagy az egyéb veszélyes eszközzel való fenyegetés, a kényszerítés, a rágalmozás stb. (spanyol Btk. 617. és 620. §), ha a sértett a terhelt hozzátartozója. Szintén azonnal tárgyalják a 300 euro alatti lopásokat (spanyol Btk. 623. § 1. bekezdés).

Ha ilyen bűncselekmény gyanúja áll fenn, a rendőrségnek az alábbi intézkedéseket kell tennie:

- a terheltet tájékoztatni kell arról, hogy milyen bűncselekmény miatt folyik ellene büntetőeljárás és arról a jogáról, hogy védőt hatalmazhat meg;
- a sértettet és az egyéb érdekeltet tájékoztatni kell a jogaikról;
- meg kell idézni a terheltet, a tanúkat, a sértettet és az egyéb érdekeltet, és az ügytől függően a szakértőt;
- át kell küldeni a jelentést az eljáró bíróságnak és meg kell határozni a tárgyalás idejét.

Ha a jelentés beérkezett, akkor a bíróságnak haladéktalanul tárgyalást kell tartania, feltéve, hogy a terhelt személyazonossága ismert, és a szükséges személyeket be lehetett idézni (illetve ha nem, akkor meg kell vizsgálni, hogy tényleg elengedhetetlenül szükséges-e a jelenlétük).

A vétségi eljárás szabályai a fent felsorolt bűncselekményeken kívül eső bűncselekmények esetén is lehetségesek, ha rendőri jelentés készült vagy a sértett közvetlen a bírósághoz nyújtja be a feljelentését (spanyol Be. 964. § 2. bekezdés).

Ha a fenti feltételek nem teljesülnek, akkor nem kerülhet sor azonnali tárgyalásra. Ilyenkor az illetékes bíróság idézi azokat, akiknek a jelenléte szükséges, és 7 napon (a fenti kisebb bűncselekmények esetén 2 napon) belüli időpontra tárgyalást tűz.

A tárgyalás a vád ismertetésével kezdődik. Ezután kerül sor a tanúk kihallgatására és az egyéb, a bíróság által engedélyezett bizonyítás felvételére.

Ügyész csak akkor van jelen a tárgyaláson, ha az ügy nem magánvádra üldözendő. A terheltnek nem kell megjelennie és nem kell védőnek sem eljárnia az érdekében (ha szabályszerű idézés ellenére nem jelenik meg, a tárgyalás a távollétében teljes egészében lefolytatható). Ha a tárgyalás helye a lakóhelyén kívül van, akkor a spanyol Be. 970. §-a kifejezetten lehetővé teszi a terhelt számára, hogy ne jelenjen meg és írásbeli beadványokat tegyen csak.

A tárgyalás befejezését követően 3 napon belül ítéletet hoznak. Fellebbezésnek helye van, és sajátos módon nemcsak a felek, hanem a sértett és az egyéb érdekelt is fellebbezhet (spanyol Be. 973. § 2. bekezdés).

10.2.7. Eljárás egyes személyekkel szemben

Vannak bizonyos terhelték, akikkel szemben a büntetőeljárásra sajátos szabályok vonatkoznak Spanyolországban:

a) a képviselők és a szenátorok;

b) a média képviselői.

ad a) A spanyol Be. 71. § 2. bekezdése szerint a képviselők és a szenátorok a mandátumuk tartama alatt mentességet élveznek, és csak tettenérés esetén lehet ellenük büntetőeljárást indítani. Ezenkívül nyomozás vagy vádemelés csak a mentesség feloldása után lehetséges.

Az eljárásra a Legfelsőbb Bíróság Második Osztálya előtt kerülhet sor. A képviselő (szenátor) előadhatja védekezését, és magára az eljárásra csak akkor kerül sor, ha a mentesség feloldásra kerül (amit pusztán abból az okból is meg lehet tagadni, hogy nem áll fenn közérdek, hogy képviselő vagy szenátor ellen büntetőeljárás folyjon).

ad b) A média képviselői által elkövetett bűncselekmények sajátossága egyrészt az, hogy igen széles körben megismerhetővé válnak (pl. rágalmazás), és az is, hogy ezáltal a bűncselekmény bizonyítása igen könnyűvé válhat.

A média által elkövetett bűncselekmények miatt indult büntetőeljárások sajátosságai:

- a bűncselekmény tárgyát képező sajtótermék teljes egészében lefoglalható, illetve a médiaszolgáltató kötelezhető a további terjesztéstől való tartózkodásra;
- a tényleges elkövető elleni azonnali vizsgálat rendelhető el;
- nem elegendő a terhelti vallomás;
- le kell folytatni az eljárást a valódi elkövetők (pl. szerkesztő) és annak segítői ellen is.

IRODALOMJEGYZÉK

- Armengot Vilaplana, Alicia: El imputado en el proceso penal. Cizur Menor, 2013.
- Armenta Deu, Teresa (szerk.): El derecho procesal penal en la Unión Europea. Madrid, 2006.
- Armenta Deu, Teresa: Lecciones de Derecho procesal penal. Madrid, 2016.
- Asencio Mellado, José María: La prision provisional. Madrid, 1987.
- Asencio Mellado, José María: La reforma del proceso penal. Las Rozas, 2011.
- Bachmaier Winter, Lorena (szerk.): Proceso penal y sistemas acusatorios. Madrid, 2008.
- Bachmaier Winter, Lorena: Terrorismo, proceso penal y derechos fundamentales. Madrid, 2012.
- Bachmaier Winter, Lorena – Moral García, Antonio del: Criminal Law in Spain. Alphen aan den Rijn, 2012.
- Banacloche Palao, Julio (szerk.): Aspectos fundamentales de derecho procesal penal. Madrid, 2015.
- Banacloche Palao, Julio: La libertad personal y sus limitaciones. Madrid, 1996.
- Barona Vilar, Silvia: La conformidad en el proceso penal. Valencia, 1994.
- Barona Vilar, Silvia: Prisión provisional y medidas alternativas. Barcelona, 1988.
- Bertel, Christian – Venier, Andreas: Strafprozessrecht. Wien, 2013.
- Birklbauer, Alois: Strafrecht, Strafprozessrecht. Wien-Graz, 2014.
- Buhlmann, Bettina: Das Rechtsmittel der „casación“ im spanischen Strafprozeßrecht. Pfaffenweiler, 1994.
- Denz, Renate: Zulässigkeit und Umfang des Strafverfahrens gegen Abwesende. Dargestellt für das französische, italienische, österreichische und schweizerische Recht. Bonn, 1969.
- Fuchs, Helmut: Österreichisches Strafprozessrecht. Wien, 2010.
- Gimeno Sendra – José Vicente (szerk.): Derecho procesal penal. Cizur Menor, 2015.
- Gómez Orbaneja, Emilio: Derecho procesal penal. Madrid, 1986.
- González Pillado, Esther: Proceso penal de menores. Valencia, 2009.
- Guzmán Fluja, Vicente C. (szerk.): Justicia penal y derecho de defensa. Valencia, 2014.
- Hinterhofer, Hubert (szerk.): Fallbuch Straf- und Strafprozessrecht. Wien, 2016.
- Hochmayr, Gudrun: Strafrecht und Strafprozessrecht. Wien, 2007.
- Hollaender, Adrian: Grundrechte und Verfassungsprinzipien im österreichischen Strafprozessrecht. Wien-Graz, 2005.
- Jesionek, Udo: Das österreichische Jugendgerichtsgesetz. Wien, 2010.
- Leitner, Richard: Vernehmungsverbote im österreichischen Strafprozessrecht. Wien, 2004.
- López Barja de Quiroga, Jacobo: La cláusula de confrontación en el proceso penal. Madrid, 2013.
- Lorca Navarrete, Antonio María (szerk.): Las evidencias ante el jurado en el proceso penal español. San Sebastián, 2014.
- Manke, Klaus: Die Gerichtliche Voruntersuchung in Frankreich, Österreich, Italien und der Schweiz. Freiburg, 1966.
- Martín Ríos, María del Pilar: Víctima y justicia penal. Barcelona, 2012.
- Mitgutsch, Ingrid: Prüfungsfälle zum Straf- und Strafprozessrecht. Wien, 2013.

- Montero Aroca, Juan: Ley de enjuiciamiento criminal. Valencia, 2014.
- Montero Aroca, Juan: Principios del proceso penal. Valencia, 1997.
- Moreno Catena, Víctor (szerk.): Derecho procesal penal. Valencia, 2015.
- Moreno Catena, Víctor: La defensa en el proceso penal. Madrid, 1982.
- Moreno Catena, Víctor (szerk.): Reflexiones sobre el nuevo proceso penal. Valencia, 2015.
- Oliva Santos, Andrés de la (szerk.): Derecho procesal penal. Madrid, 2007.
- Oliva Santos, Andrés de la: Garantías fundamentales del proceso penal en el espacio judicial europeo. Madrid, 2007.
- Olmo del Olmo, José Antonio del: Garantías y tratamiento del imputado en el proceso penal. Madrid, 1999.
- Planchadell Gargallo, Andrea: La prueba prohibida. Cizur Menor, 2014.
- Porstmann, Karin: Das Strafprozessrecht in Deutschland, Chile, Argentinien und Spanien. Berlin, 2006.
- Schumacher, Achim: Vorläufige strafprozessuale Massnahmen im spanischen Ermittlungsverfahren. Göttingen, 1996.
- Schwaighofer, Klaus (szerk.): Österreichisches Strafrecht. Wien, 2014.
- Seiler, Stefan: Strafprozessrecht. Wien, 2015.
- Steininger, Einhard: Handbuch der Nichtigkeitsgründe im Strafverfahren. Wien, 2008.
- Steininger, Einhard: Nichtigkeitsgründe im Strafverfahren. Wien, 2015.
- Tomé García, José Antonio: Recurso de apelación contra sentencias en el proceso penal. Madrid, 2013.
- Vegas Torres, Jaime: El procedimiento para el enjuiciamiento rápido. Madrid, 2003.
- Vegas Torres, Jaime: Presunción de inocencia y prueba en el proceso penal. Madrid, 1993.
- Verger Grau, Joan: La defensa del imputado y el principio acusatorio. Barcelona, 1994.
- Vicente Ballesteros, Tomás: El proceso de revisión penal. Hospitalet de Llobregat, Barcelona, 2013.
- Villamarín López, María Luisa: Neurociencia y detección de la verdad y del engaño en el proceso penal. Madrid, 2014.
- Vogler, Richard – Huber, Barbara (szerk.): Criminal Procedure in Europe. Berlin, 2008.
- Wessely, Wolfgang (szerk.): Casebook Strafprozessrecht. Wien, 2015.
- Wessely, Wolfgang (szerk.): Strafprozessrecht. Wien, 2015.

A spanyol összefoglaló táblázatok Vogler, Richard – Huber, Barbara (szerk.): Criminal Procedure in Europe. Berlin, 2008. műve alapján készültek.

TARTALOMJEGYZÉK

I. Alapvető rendelkezések	1
1.1. Jogforrások.....	1
1.1.1. Az osztrák büntető eljárásjog forrásai	1
1.1.2. A spanyol büntető eljárásjog forrásai.....	3
1.2. Az eljárás menete	5
1.2.1. Az osztrák büntetőeljárás szakaszai	5
1.2.2. A spanyol büntetőeljárás szakaszai	7
1.3. Az alapelvek.....	10
1.3.1. Alapelvek az osztrák büntetőeljárásban	10
1.3.2. A spanyol büntetőeljárás alapelvei.....	12
II. A hatóságok.....	15
2.1. A bíróságok.....	15
2.1.1. Az osztrák bíróság	15
2.1.2. A spanyol bíróság.....	17
2.2. A vádhatóság.....	20
2.2.1. Az osztrák ügyészség	20
2.2.2. A spanyol ügyészség	22
2.3. A nyomozó hatóság	24
2.3.1. Az osztrák nyomozó hatóságok.....	24
2.3.2. A spanyol nyomozó hatóságok.....	25
III. A résztvevők.....	29
3.1. A terhelt	29
3.1.1. A terhelt jogállása Ausztriában	29
3.1.2. A terhelt Spanyolországban.....	31
3.2. A védő	34
3.2.1. A védő Ausztriában	34
3.2.2. A védő Spanyolországban	36

IV. A bizonyítékok.....	39
4.1. A bizonyítás szabályai Ausztriában.....	39
4.2. A bizonyítás Spanyolországban.....	44
4.2.1. A bizonyítási eszközök.....	44
4.2.2. A jogellenes bizonyítékok.....	49
V. A kényszerintézkedések.....	52
5.1. A kényszerintézkedések Ausztriában	52
5.1.1. A biztosítási intézkedés és a kiadásra kényszerítés.....	52
5.1.2. A lefoglalás.....	53
5.1.3. A bankszámláról és banki forgalomról való felvilágosítás.....	53
5.1.4. A személyazonosság megállapítása	54
5.1.5. A kutatás.....	55
5.1.6. A titkos bizonyítékok	58
5.1.7. A levelek lefoglalása	59
5.1.8. Adatmegfigyelések.....	60
5.1.9. A biztosíték.....	61
5.1.10. Az őrizet	62
5.1.11. A letartóztatás.....	64
5.1.12. A házi őrizet és egyéb helyettesítő intézmények	67
5.1.13. A biztonsági őrizet.....	68
5.2. A kényszerintézkedések Spanyolországban	69
5.2.1. Elfogás.....	69
5.2.2. Az őrizetbe vétel.....	70
5.2.3. A letartóztatás.....	72
5.2.4. A letartóztatást helyettesítő kényszerintézkedések	75
5.2.5. A motozás.....	76
5.2.6. A házkutatás	77
5.2.7. Lefoglalás	79
5.2.8. Egyéb kommunikációk visszatartása	80

5.2.9. Lehallgatások és elektronikus megfigyelés.....	81
5.2.10. Légalkohol és kábítószer teszt.....	82
5.2.11. Titkos rendőrségi módszerek	83
5.2.12. Azonosítási eljárások.....	85
VI. A nyomozás	87
6.1. A nyomozás Ausztriában	87
6.2. A nyomozás Spanyolországban	94
VII. A közbenső eljárás	98
7.1. Az osztrák közbenső eljárás.....	98
7.2. A spanyol közbenső eljárás.....	101
VIII. Az elsőfokú bírósági eljárás	104
8.1. Az osztrák elsőfokú bírósági eljárás	104
8.1.1. Az ülnökbírói eljárás menete	105
8.1.2. Speciális eljárási szabályok.....	110
8.2. A spanyol elsőfokú bírósági eljárás	113
IX. A perorvoslatok	116
9.1. Az osztrák perorvoslati rendszer.....	116
9.1.1. Az alapjogi panasz.....	116
9.1.2. A semmisségi panasz.....	117
9.1.3. A fellebbezés	122
9.1.4. A rendkívüli perorvoslatok.....	126
9.2. A spanyol perorvoslati rendszer	130
9.2.1. A rendes perorvoslatok.....	131
9.2.2. A rendkívüli perorvoslatok.....	133
X. A sértetti vádképviselés és a különeljárások	136
10.1. Ausztria	136
10.1.1. A sértetti vádképviselés Ausztriában.....	136
10.1.2. A fiatalok elleni büntetőeljárás	138

10.1.3. Eljárás a kóros elmeállapotú terhelttel szemben	140
10.1.4. A tárgyi eljárás	141
10.2. Spanyolország	142
10.2.1. A sértetti vádképviselőt Spanyolországban.....	142
10.2.2. A fiatalok elleni büntetőeljárás	144
10.2.3. Az esküdtszéki eljárás Spanyolországban.....	146
10.2.4. A spanyol vádalku	149
10.2.5. A gyorsított eljárás	153
10.2.6. A vétségi eljárás	156
10.2.7. Eljárás egyes személyekkel szemben.....	157
Irodalomjegyzék	159

A SZERZŐ

Dr. Herke Csongor 1971-ben született Pécsen. 1995-ben „summa cum laude” végzett a Janus Pannonius Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karán. 1997-ben jeles jogi szakvizsgát tett. 2001-ben védte meg „Az előzetes letartóztatás elméleti és gyakorlati kérdései” c. PhD értekezését, „summa cum laude” minősítéssel. 2008-ban summa cum laude habilitált „Konszenzuális elemek a büntetőeljárásban az alkotmányos alapelvek tükrében” c. tantermi és „Megállapodás a büntetőeljárásban” („Absprache im Strafprozess”) c. tudományos előadásával. 2013-ban védte meg a Magyar Tudományos Akadémián nagydoktori értekezését „Súlyosítási tilalom a büntetőeljárásban” címmel. 1995 óta a Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának oktatója, 2006-tól tanszékvezető, 2014-től egyetemi tanár a Büntető és Polgári Eljárásjogi Tanszéken. Egyetemi oktató munkája mellett ügyvédi tevékenységet végez. Büntető eljárásjogi, kriminalisztikai és oktatásszervezési tevékenysége során több mint másfélszáz publikációt készített, köztük három nagymonográfiát, tucatnyi magyar nyelvű egyetemi jegyzetet, három egyetemi tankönyvbe és hét egyetemi jegyzetbe (ebből egy-egy angol és német nyelvű) írt fejezeteket. Tagja a Magyar Kriminológiai Társaságnak és a Nemzetközi Büntetőjogi Társaságnak (AIDP). 2002-ben a Pécsi Tudományegyetemen folyó kutatómunkája elismeréseként Abay Neubauer Gyula-díjat, 2013-ban a Pécsi Tudományegyetem Tudományos Tanácsának díját kapta meg. 2015-ben a Magyar Kriminológiai Társaság kiemelkedő kutató és műhelyteremtő oktató munkásságáért, a jogállami büntetőpolitika iránti elkötelezettsége iránti elismeréseként Vámbéry Ruzstem emlékéremmel jutalmazta (www.herke.hu).